

Szkoła integracji międzykulturowej

Model pracy międzykulturowej WISE
i przykładowe scenariusze zajęć

Marta Piegat-Kaczmarczyk, Zuzanna Rejmer, Agnieszka Kosowicz

PFM
POLSKIE FORUM
MIGRACYJNE

Wstęp

Od siedmiu lat w Fundacji Polskie Forum Migracyjne pomagamy w edukacji cudzoziemskich uczniów.

Pracujemy z dziećmi, rodzicami, nauczycielami, psychologami i pedagogami szkolnymi.

I wiemy, że dzieci migranckie:

- nie znają języka polskiego,
- gdy znają, to udają, że nie znają,
- wymagają dużo dodatkowej pracy, na którą nauczyciel nie zawsze ma czas,
- nie chodzą na dodatkowe lekcje języka polskiego, choć szkoły je przecież organizują,
- czasem znikają ze szkoły bez uprzedzenia i ślad po nich ginie,
- są drażliwe i agresywne albo przeciwnie, zamknięte w sobie,
- czasem dziwnie się zachowują,
- nie odrabiają lekcji,
- nie nadążają z programem,
- nie czytają lektur,
- uciekają z lekcji i chowają się w szatni czy bibliotece,
- nie mają książek,
- na przerwach gromadzą się po kątach we własnych grupach, a ich rodzice nie chodzą na wywiadówki.

Wiemy to, bo słyszeliśmy o tym wszystkim wiele razy – a i widzieliśmy na własne oczy.

I to wszystko jest prawda. A ta publikacja jest o drugiej połowie prawdy: o tym, jak zagubione, niepewne, przestraszone, zmęczone, skołowane dzieci po trudnych przejściach życiowych przyjąć i pomóc im się rozwijać w polskiej szkole. Jak pomóc im nawiązać w szkole koleżeńskie relacje. Jak spowodować, że po trudnościach z przeszłości zaczną nowy rozdział w życiu.

Psycholożki międzykulturowe Marta Piegat-Kaczmarczyk i Zuzanna Rejmer przygotowały autorski model pracy z grupami uczniów cudzoziemskich, który pomaga to zrobić. W tej publikacji przedstawiamy model WISE – oraz scenariusze zajęć przygotowane przez pedagogów i psychologów z wielu polskich szkół w oparciu o ten model.

W polskich szkołach jest coraz więcej cudzoziemskich uczniów – w roku 2013/2014 było ich około 6 tysięcy. Ta grupa jest bardzo zróżnicowana pod każdym względem. Są wśród uczniów w Polsce dzieci przybyszów z krajów Unii Europejskiej, są dzieci dyplomatów, szefów firm z USA, Wietnamu czy Chin, dzieci pracowników wykonujących zawody nie wymagające wysokich kwalifikacji (ani znajomości języka), dzieci uchodźców, dzieci przybyłe do Polski bez rodziców i opiekunów, ale też dzieci z klasy średniej.

Niektóre dzieci przyleciały samolotem, mieszkają w dużych domach i komfortowych warunkach. Inne – w wolnym czasie po lekcjach pomagają rodzicom w pracy w sklepie, jeszcze inne mieszkają w zatłoczonych mieszkaniach zamieszkałych przez kilka rodzin, bez bieżącej wody, prądu, czasem i własnego łóżka. Część dzieci jest bezdomna. Część dzieci prawie nie widuje rodziców – tak dużo pracują, aby utrzymać rodzinę. Żadna prawda na temat dzieci cudzoziemskich nie jest więc uniwersalna. Z drugiej strony – żadna z wymienionych grup dzieci nie jest odporna na rasizm, niezrozumienie, nietolerancję i samotność.

W tej książce nie piszemy o przepisach prawnych dotyczących uczniów cudzoziemskich – informacje na ten temat można znaleźć w kilku innych miejscach, na przykład innej naszej książce „Inny w polskiej szkole. Przewodnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi” (dostępna online na naszej stronie www.forummigracyjne.org).

Niniejsza publikacja poświęcona jest tylko jednemu zagadnieniu: jak zrozumieć dziecko cudzoziemskie i włączyć je do klasowej i szkolnej społeczności. Jak przełamać bariery braku zaufania, niechęci, stereotypów, lęku – z i międzykulturowej grupy charakteryzującej się dystansem stworzyć współpracującą całość.

Życzymy więc miłej lektury. A potem – wielu zadowolonych uczniów.

Agnieszka Kosowicz, Marta Piegat-Kaczmarczyk, Zuza Rejmer
Polskie Forum Migracyjne

Podziękowania

Projekt „Szkoła integracji międzykulturowej” był też czasem uczenia się dla nas, zespołu Fundacji Polskie Forum Migracyjne. Dlatego bardzo serdecznie dziękujemy tym, których spotkaliśmy w czasie pracy: psychologom szkolnym Anie Oviedo i Asie Sjoqvist, szefowej instytucji państwowej udostępniającej psychologów szkołom w Sztokholmie UlrikeKocken, psychoterapeutkom BinnieKristal-Andersson, Bitte Nordstrom i Lotcie Ahlborg oraz psychoterapeucie o doświadczeniu w pracy z dziećmi-ofiarami przemocy różnego rodzaju BengtowiSoderstrom – wszystkich tych ekspertów poznaliśmy, wymieniając się doświadczeniami w Szwecji.

Dziękujemy też serdecznie psycholożkom, pedagożkom, nauczycielom i nauczycielkom, którzy uczestniczyli w serii warsztatów poświęconych pracy z dziećmi cudzoziemskimi, które prowadziliśmy w Polsce. Uczestnicy warsztatów pochodzili z całej Polski, reprezentowali przedszkola i szkoły podstawowe kształcące różne grupy dzieci cudzoziemskich. Szczególnie dziękujemy tym, którzy po warsztatach prowadzili własne zajęcia międzykulturowe w swoich szkołach. Scenariusze części tych zajęć przytaczamy w tej publikacji. Zapraszamy też na stronę www.forummigracyjne.org - publikujemy tam scenariusze wraz z załącznikami - pomocami dla nauczycieli w poprowadzeniu opisanych lekcji. Serdecznie dziękujemy i gratulujemy!

Niezwykłe pomocne w promocji projektu były też Biuro Edukacji Miasta st. Warszawy, Wydział Polityki Społecznej, Sportu i Edukacji Urzędu Miasta z Wołomina oraz Wydział Edukacji i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Kobyłka. Dziękujemy za owocną współpracę.

Psycholog/pedagog – ważne osoby dla ucznia

Gabinet psychologa lub pedagoga szkolnego to często azyl, w którym chowa się cudzoziemskie dziecko, gdy nie radzi sobie w kontaktach z rówieśnikami albo czuje się przytłoczone nawałem oczekiwań w klasie. Jest to więc ważne i potrzebne miejsce dla wielu uczniów.

Pole pracy dla psychologa i pedagoga szkolnego znacznie wykracza jednak – lub może wykraczać – poza udostępnianie takiego azylu, a pedagog i psycholog mogą zrobić znacznie więcej dla cudzoziemskiego dziecka niż zapewnić mu w szkole spokojny kąt.

Mogą spowodować, we współpracy z gronem pedagogicznym, że cała szkoła stanie się dla ucznia terenem bezpiecznym. Mogą sprawić, że szkoła będzie miejscem spotkania w życzliwej atmosferze dla uczniów pochodzących z różnych kultur, krajów, religii.

W przypadku kształcenia uczniów cudzoziemskich pedagog i psycholog szkolny mogą więc i powinni pełnić kluczową rolę w procesie kształcenia. Od ich pracy w wielu przypadkach będzie zależało, czy cudzoziemski uczeń (lub jak szybko) w ogóle zacznie korzystać naukowo z obecności w szkole.

Oczywiście, bez wsparcia dyrekcji szkoły i innych nauczycieli nie jest możliwe wypełnienie tej roli.

Zdania psychologa i pedagoga szkolnego w kontekście pracy z dziećmi cudzoziemskimi są dwojakie:

- poznać dziecko, dowiedzieć się możliwie dużo na temat jego potrzeb, zasobów, bagażu doświadczeń, nawiązać z nim relację,
- sprawić, że szkoła, rozumiana jako grono pedagogiczne i grono uczniów, przyjmie to dziecko i umożliwi mu korzystanie z nauki i udział w szkolnej społeczności.

Uwaga! Rola pedagoga i psychologa w szkole jest bardzo ważna!

Osobny spokojny pokój, fakt, że pedagog czy psycholog nie uczy dziecka w klasie, unikalne kompetencje zawodowe tych specjalistów inne niż kompetencje nauczyciela – wszystko to jest bardzo potrzebne wielu cudzoziemskim dzieciom.

Trzeba jednak pamiętać, że w pracy psychologa i pedagoga nie chodzi nie tylko o zbudowanie indywidualnej więzi z dzieckiem. Chodzi o to, by nauczyć wspólnego życzliwego funkcjonowania w szkole całą szkolną społeczność. Scenariusze lekcji i model pracy WISE przytoczone w tej publikacji pokazują, jak to można zrobić.

Warto też wiedzieć, że w niektórych kulturach działalność psychologa nie jest dobrze znana. Kontakt z psychologiem odbierany jest jako stygmatyzujący. Cudzoziemiec obawia się, że korzystając z psychologa zostanie uznany (albo już został uznany) za osobę chorą psychicznie. Dlatego właśnie bardzo ważne jest dokładne wyjaśnienie pacjentowi-cudzoziemcowi, szczególnie dziecku, kim jest psycholog czy psychoterapeuta i jaką pełni rolę.

Warto generalizować – i podkreślać, iż przeżycia, reakcje i trudności pacjenta są powszechne w przypadku osób, które są w podobnej sytuacji.

Uczniowie o migranckim pochodzeniu w polskich szkołach

Zgodnie z danymi GUS migranci stanowią w Polsce mniej niż 1 procent populacji. Nierównomierne rozmieszczenie cudzoziemców na mapie Polski powoduje jednak, że w niektórych regionach czy miejscowościach odsetek migrantów jest bardzo wysoki. W podwarszawskim Raszynie na przykład stanowią oni około 7 procent mieszkańców. Są w Polsce wsie i małe miejscowości, gdzie obecność ośrodka dla osób ubiegających się o status uchodźcy powoduje nawet, że cudzoziemców jest niemal tyle samo, co Polaków.

W ramach projektu „Szkoła integracji międzykulturowej” analizowaliśmy dane pochodzące z Systemu Informacji Oświatowej (na marzec 2013 r.) dotyczące Warszawy (w województwie mazowieckim osiedla się około połowa migrantów w Polsce). Wskazują na dwa charakterystyczne zjawiska związane z edukacją cudzoziemców:

- liczba cudzoziemców w polskim szkolnictwie maleje gwałtownie wraz ze wzrostem szczebla edukacji,
- stosunkowo dużo szkół kształci tylko jedno-dwoje dzieci cudzoziemskich.

Pracując od lat ze szkołami, w których uczą się uczniowie cudzoziemscy, byliśmy zaskoczeni, jak wiele szkół pracuje z małą grupą dzieci. Nasze działania z reguły skierowane były do szkół, gdzie uczą się dzieci ubiegające się w Polsce o status uchodźcy. Pracowaliśmy więc ze szkołami, w których uczy się dwadzieścioro, nawet czterdzieścioro małych uchodźców. Takich szkół jest w Polsce niewiele – nie więcej niż 35.

Zaskoczyło nas natomiast, jak wiele szkół ma do czynienia z innym zjawiskiem – czyli obecnością w gronie uczniów tylko jednego cudzoziemca.

Co trzecia szkoła objęta zestawieniem w SIO uczy uczniów cudzoziemskich. Tylko około 2 % szkół przyjmuje znaczące grupy cudzoziemskich uczniów (10 lub więcej osób), prawie 13% uczy grupy 3-10 uczniów z innych krajów, a niemal co piąta szkoła miała pojedyncze przypadki uczniów cudzoziemskich (18,24 %).

Odsetek cudzoziemskich uczniów na poziomie tylko szkoły podstawowej jest znacznie wyższy. Spośród 243 szkół uwzględnionych w zestawieniu ponad połowa deklarowała obecność uczniów-migrantów (nieco ponad 52%). Znow, największy odsetek stanowiły szkoły, w których uczy się tylko jedno lub dwoje uczniów cudzoziemców (takich szkół było 23%).

Dane SIO wskazują, że w Warszawie w szkołach na wszystkich poziomach (w ramach edukacji obowiązkowej) kształci się 1524 uczniów. Niemal połowa z nich uczęszcza do szkół podstawowych (47,4%). Już tylko 19,6 % uczy się w gimnazjum.

Uczniowie cudzoziemscy w warszawskich szkołach

Alarmujący jest fenomen 'znikania' uczniów ze szkół wraz z wiekiem. To naturalne, że grono dzieci kontynuujących naukę zmniejsza się na kolejnych poziomach edukacji – jednak wśród migrantów to zjawisko jest silniejsze, zaczyna się też znacznie wcześniej. Według danych z systemu SIO dzieci w gimnazjach jest ponad połowę mniej, niż w szkołach podstawowych. Wyciąganie wniosków z tych danych nie jest jednak proste. Wpływ na taki stan rzeczy może mieć bowiem wiele czynników, m.in.:

- na skutek dalszej migracji rodziców część dzieci rozpoczyna naukę w polskiej szkole, ale kontynuuje ją w innym kraju,
- część dzieci wraca do swojego kraju po pewnym okresie pobytu w Polsce,
- w populacji dzieci migranckich więcej jest też dzieci młodszych niż starszych – rodzice czasem zostawiają uczące się dzieci w kraju pochodzenia, a młodsze zabierają ze sobą (do szkoły w Polsce trafiają też dzieci urodzone już w Polsce),
- dzieci nie radzą sobie na niższych poziomach edukacji i tracą szanse dalszej nauki.

Trudno więc bez pogłębionej analizy, która przy obecnym stanie danych statystycznych wydaje się niemożliwa do przeprowadzenia, dobrze rozpoznać, w jakim stopniu każdy z tych czynników wpływa na obecny stan rzeczy. Niewątpliwie wszystkie one mają nań wpływ. Przedmiotem naszego zainteresowania w projekcie było zminimalizowanie tego ostatniego czynnika – to znaczy spowodowanie, że mniejsza liczba dzieci rezygnuje z nauki dlatego, że nie czuje się w szkole dobrze. Uczniowie cudzoziemscy w Polsce reprezentują te same grupy narodowościowe, które stanowią najbardziej znaczące grupy dorosłych migrantów: są to więc przybysze z Ukrainy i Białorusi, Wietnamu, Chin, Armenii, Gruzji i krajów Kaukazu. Dane SIO nie uwzględniają jednak narodowości uczniów.

Obszerne informacje statystyczne na temat cudzoziemców w Polsce można znaleźć na stronie Urzędu do spraw Cudzoziemców:

www.udsc.gov.pl.

Młodzi migranci a potrzeba wsparcia psychologicznego

Migracja towarzyszy ludzkości od zarania dziejów. Ludzie zmieniają miejsce zamieszkania z różnych powodów. We współczesnym świecie wiele osób migruje nie dlatego, że musi, lecz dlatego, że poprzez migrację widzi możliwość indywidualnego rozwoju – nauki, pracy zawodowej, realizacji swoich pasji i hobby. Ciągłe jednak tym, co w wielu sytuacjach motywuje ludzi do migracji jest chęć ucieczki przed nieznośnymi warunkami życia - niemożnością znalezienia pracy, a czasami wręcz trudnością w zapewnieniu sobie i swoim dzieciom jedzenia czy dachu nad głową. Często migrującym dorosłym towarzyszą dzieci.

Możliwe konsekwencje migracji i doświadczeń przedemigracyjnych dla rozwoju psychospołecznego dziecka.

Niejednokrotnie migracja do innego kraju to nadzieja na lepsze jutro, ucieczka od trudnych doświadczeń i warunków życia w rodzinnych stronach. Jednocześnie życie na imigracji stawia wiele wyzwań - nowy język, kultura i zasady społeczne, konieczność załatwienia wszystkich formalności związanych z legalizacją pobytu w nowym kraju, znalezienie pracy.

Dzieci towarzyszące migrującym rodzicom też muszą radzić sobie z wieloma wyzwaniami – odnaleźć się w nowym kraju, w nowej szkole, na nowym podwórku. Często konsekwencją migracji może być rozdzielenie rodziny – rodzice wyjeżdżają pracować za granicę, a dzieci, na dłuższy lub krótszy czas, pozostawiają w kraju pod opieką rodziny. Nawet jeśli dzieci towarzyszą rodzicom, to na emigracji może okazać się, że mama i tata pracują wiele godzin dziennie. W konsekwencji mają mniej czasu na spędzanie go z dziećmi. Zdarza się też, że mali imigranci wspierając swoich rodziców przejmują wiele obowiązków domowych, muszą szybciej dorosnąć, stać się samodzielny.

Migracja stawia wiele wyzwań tak przed dorosłymi jak i przed dziećmi. Kiedy towarzyszą jej mocno stresujące, a nawet traumatyczne zdarzenia, w konsekwencji może dojść do rozwoju różnych zaburzeń. Dzieci wielokrotnie bardziej niż dorośli narażone są na negatywne konsekwencje stresogennych doświadczeń. Badania wskazują, że traumatyczne wydarzenia dotyczące człowieka przed ukończeniem jedenastego roku życia 3 razy częściej skutkują poważnymi problemami emocjonalnymi i behawioralnymi, niż w przypadku osób starszych. U młodszych dzieci częściej może dochodzić do rozwoju zaburzeń post-traumatycznych.

Zwracając uwagę na to, że migracji może towarzyszyć doświadczenie traumy warto doprecyzować, czym jest doświadczenie traumatyczne.

Stworzona przez Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne (zaktualizowana w 2013 r.) klasyfikacja zaburzeń psychicznych (DSM – V) zalicza do doświadczeń traumatycznych sytuacje, w których osoba została skonfrontowana ze zdarzeniem lub zdarzeniami związanymi z:

- rzeczywistą śmiercią lub zagrożeniem życia,
- poważnym zranieniem lub zagrożeniem zranienia,
- przemocą seksualną lub zagrożeniem nią.

Powyższe zdarzenia mogły dotyczyć bezpośrednio danej osoby lub jej bliskich (członków rodziny, przyjaciół). Za traumatyczne uznane zostanie również bycie świadkiem takich zdarzeń, a także - z racji pełnionej profesji - bezpośrednie lub pośrednie konfrontowanie się ze szczegółami któregoś z powyższych wydarzeń (np. zabezpieczanie szczątków ludzkich po katastrofie).

Podkreśla się, że w przypadku dzieci do lat 6 szczególnie traumatyzująca sytuacja ma miejsce wtedy, gdy któraś z powyższych sytuacji dotyczy rodzica lub opiekuna dziecka.

Wielu badaczy zjawiska traumy i zaburzeń występujących u dzieci podkreśla, że to, co dla dorosłego nie będzie traumatycznym zdarzeniem, w przypadku dzieci powinno być za takowe uznane. Przykładowo rozwód dla dorosłego może być doświadczeniem bardzo stresogennym, nie będzie jednak doświadczeniem traumatycznym. Jeżeli jednak chodzi o dzieci, to badania wskazują, że w przypadku rozvodu rodziców dzieci często śnią o sytuacji opuszczenia i doświadczają niepokoju, co jest charakterystycznym objawem skutków traumy (Szmigielska, 2002).

Zatem możemy sobie wyobrazić sytuacje w której mały imigrant mógł doświadczyć subiektywnego zagrożenia życia np. gdy z rodzicami przechodził przez zieloną granicę i spotkał na swej drodze uzbrojonych funkcjonariuszy straży granicznej. Równie traumatyczne może być dla takiego małego człowieka rozstanie z rodzicem (np. tym pozostałym w ojczyźnie). Dziecko może subiektywnie odczuwać rozłąkę jako utratę rodzica. Dziecko zatem, jeśli dorośli nie wesprą go w tej sytuacji, może subiektywnie odczuwać rozłąkę jako utratę rodzica – jego symboliczną „śmierć”.

Czasami doświadczenie straty bliskiej osoby, lub inne doświadczenie traumatyczne może być dla dziecka na tyle trudne do udźwignięcia, że w konsekwencji może pojawić się zaburzenie stresowe pourazowe (z angielskiego PTSD, czyli Post-Traumatic Stress Disorder).

Przejawiać się on może m.in. w :

- a. trudnościach zasypiania lub podtrzymania snu,
- b. koszmarach sennych (niekoniecznie związanych ze zdarzeniem),
- c. odtwarzaniu zdarzenia w zabawach,
- d. drażliwości lub wybuchach gniewu,
- e. trudnościach w koncentracji,
- f. nadmiernej czujności,
- g. wzmożonej reakcji zaskoczenia .

Co więcej, jak wskazują badacze, organizm dziecka, które wielokrotnie, w ważnych okresach rozwojowych, doświadcza poważnych zagrożeń lub zaniedbań wytwarza nieprawidłowy model równowagi. Organizm przełącza się z „trybu rozwoju”, na „tryb przetrwania” (Drozdowski, 2011, van der Kolk, 2005). Dzieci, których podstawowe potrzeby rozwojowe (fizjologiczne, bezpieczeństwa, bliskości, przynależności) nie są prawidłowo zaspokajane, wchodzi w fazę nadmiernej mobilizacji (walki o przetrwanie), stają się niespokojne, nerwowe, płaczące. Jeśli potrzeby nadal są niezaspokajane, dzieci próbują same się zaspokoić (ssanie palca, bujanie się), a następnie mózg kolejno „wygasza” poszczególne funkcje organizmu, by umożliwić jak najbardziej oszczędne przetrwanie organizmu. W skutek zaniedbań oraz bolesnych doświadczeń zaburzone są podstawowe procesy układu nerwowego, które sterują zachowaniami dziecka i wpływają na jego możliwości poznawcze, społeczne i autoregulacyjne.

Dziecko, które:

- bezpośrednio doświadczyło, lub było świadkiem powtarzających się traumatycznych zdarzeń epizodów przemocy interpersonalnej (fizycznej, seksualnej),
- nie miało zapewnionej właściwej opieki ze strony podstawowego opiekuna, było od niego odseparowane, lub było narażone na poważne i trwałe nadużycia emocjonalne,

może rozwinąć tzw. **posttraumatyczne zaburzenie rozwojowe** (DTD – Developmental Trauma Disorder), które będzie przejawiać się w szeregu różnych objawów. Obok objawów charakterystycznych dla PTSD mogą pojawić się:

- Niestabilność uczuciowa i fizjologiczna
- dziecko wykazuje niezdolność modulowania, tolerowania lub wygaszania ekstremalnych stanów emocjonalnych (np. strach, gniew, agresja, wstyd),
- zakłócenia w funkcjonowaniu organizmu (np. zaburzenia jedzenia),
- nadmierna reaktywność lub za niska reaktywność na dotyk i dźwięk,
- dezorganizacja z powodu przeciętnych, rutynowych bodźców,
- zmniejszone lub nieadekwatne odczuwanie doznań i stanów fizjologicznych (np. ból, temperatura),
- utrata zdolności do definiowania i opisywania uczuć lub stanów fizjologicznych.

Zaburzenia uwagi i zachowania

- brak umiejętności przewidywania zagrożeń,
- nieumiejętność obrony własnej,
- uporczywe zachowania samo-uspokajające (np. kołysanie, obgryzanie paznokci, uderzanie), niezdolność do inicjowania i utrzymania działań celowych,
- zaburzenia koncentracji,
- zaburzenia umiejętności uczenia się,
- zaburzenie radzenia sobie ze stresem.

Zaburzenia samooceny i relacji z innymi

- nadmierne absorbowanie lub unikanie uwagi opiekuna,
- nieadekwatne zachowania w relacjach z innymi (np. nieufność, bunt),
- fizyczna lub słowna agresja wobec rówieśników, opiekunów lub innych dorosłych,
- nieufność w stosunku do bliskich, lub nadmierne zaufanie do obcych,
- brak empatii lub nadmierne reagowanie na uczucia innych,
- brak dystansu i nadmierne poleganie na osobach dorosłych.

O potrzebie indywidualnej diagnozy

Jest wiele czynników, które zarówno przed wyjazdem z kraju pochodzenia jak i w kraju osiedlenia się mogły i nadal mogą zaburzać funkcjonowanie dziecka, a nawet być dla niego doświadczeniem traumatycznym.

Dzieci w swoim zachowaniu mogą „zdradzać”, że coś dzieje się nie tak w ich życiu, że potrzebują fachowego wsparcia psychologa czy pedagoga szkolnego. Żeby mieć pewność, czego objawem są obserwowane zachowania, konieczne jest przeprowadzenie pogłębionej analizy psychospołecznego funkcjonowania i sytuacji dziecka. Nie wszystkie przecież dzieci będą miały zaburzenia będące konsekwencją trudnych doświadczeń przed i po migracyjnych. Niektóre niepokojące zachowania mogą być objawem zaburzeń i problemów dziecka w ogóle nie powiązanych z doświadczeniami związanymi z migracją.

Diagnozę warto przeprowadzić 3 etapowo:

I Obserwacja ucznia w szkole.

Warto zacząć od zaobserwowania, jak uczeń zachowuje się w różnych sytuacjach – jak wchodzi w interakcję z rówieśnikami na przerwie, jak funkcjonuje na lekcji. Obserwacja może być dobrym wstępem do dalszej diagnozy.

II. Rozmowa z rodzicem (opiekunem) dziecka.

Umawiający się na spotkanie pracownik szkoły (psycholog, pedagog) powinien poinformować rodzica, że zebrane informacje posłużą kadrze szkoły do wspierania ucznia. W trakcie takiego spotkania warto porozmawiać o kilku ważnych kwestiach:

- *status prawny (ucznia i opiekuna) w Polsce*

Status prawny dziecka i rodzica/opiekuna może warunkować poczucie bezpieczeństwa ucznia np. w sytuacji, gdy rodzicom za pół roku kończy się wiza pobytowa w Polsce.

- *umiejętności językowe ucznia*

Zebranie informacji z tego obszaru może ułatwić zrozumienie funkcjonowania ucznia w szkole i unaocznic wyzwania edukacyjne oraz integracyjne.

- historia edukacyjna

Często droga edukacji ucznia jest odzwierciedleniem migracyjnych doświadczeń dziecka, a więc często różnych strat i wyzwań, z jakimi dziecko musiało się zmierzyć. Może także pomóc zidentyfikować obszary w jakich uczeń szczególnie potrzebuje wsparcia ze strony nauczycieli.

- jak dziecko spędza czas w domu

Zgromadzenie informacji o tym, jak dziecko funkcjonuje w domu, pozwoli zrozumieć niektóre budzące zdziwienie zachowania dziecka i więcej dowiedzieć się o rodzaju wsparcia, które dziecko ma w domu.

- jak wyglądał wczesny rozwój dziecka

Informacje na ten temat będą pomocne w zrozumieniu emocjonalnego i poznawczego rozwoju dziecka. Jeśli uczeń przeżył traumę, jego obecny rozwój emocjonalny może odpowiadać poziomowi rozwoju, który prezentował w momencie zdarzenia traumatycznego. Wszelkie interwencje służące wsparciu dziecka powinny odwoływać się do jego emocjonalnego wieku (nie metrykalnego).

- informacje zdrowotne

Wiedza na temat przebytych i obecnych chorób oraz dolegliwości doskwierających dziecku może pomóc w rozpoznaniu objawów potencjalnych zaburzeń.

- inne czynniki mogące wpływać na funkcjonowanie ucznia

III. Spotkanie z uczniem.

Jeśli przypuszczamy, że uczeń miał za sobą trudne doświadczenia, warto (zamiast pytać wprost) użyć metod projekcyjnych lub/i przeprowadzić wywiad w formie zabawy.

Na przykład, dobrze w celach diagnostycznych sprawdza się zadanie: Linia życia

Przed spotkaniem z uczniem należy przygotować:

- zestawy różnokolorowych kartek A4 (minimum 2 w danym kolorze),
- zestaw emotikonów (na przykład zaczerpniętych z grafiki Worda),
- klej,
- nożyczki,
- flamastry lub kredki.

W trakcie spotkania powiedz uczniowi, że będziecie rozmawiać o różnych emocjach i o tym, kiedy te różne emocje pojawiają się w naszym życiu.

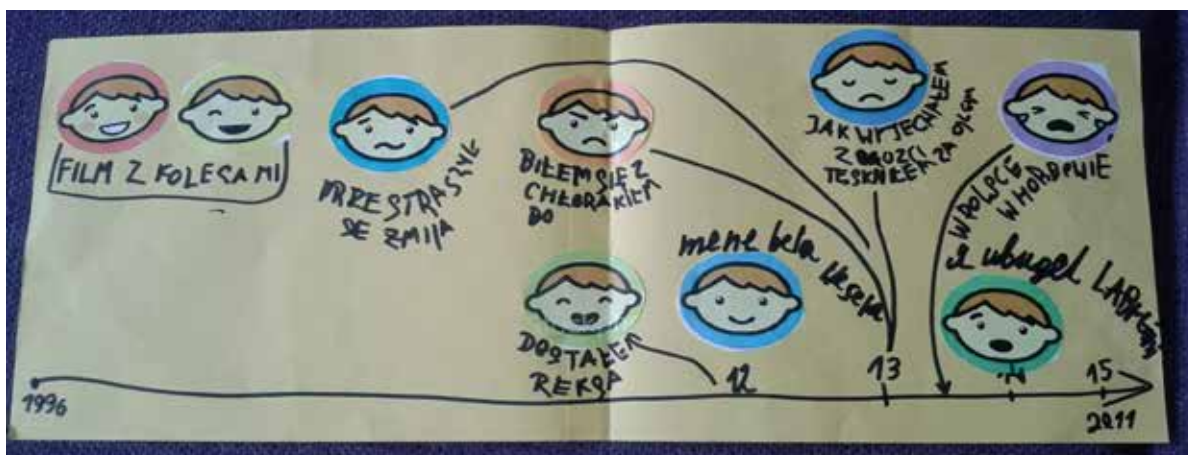
Poproś ucznia, żeby wybrał sobie zestaw emotikonów, który najbardziej mu się podoba (jeśli masz do dyspozycji różnorodne zestawy). Kolejno poproś, by powycinał buźki. Gdy to zrobi, powiedz, że teraz na dwóch złączonych ze sobą kartkach A4 będzie rysował linię reprezentującą jego życie. Pokaż mu różnokolorowe kartki i poproś, żeby wybrał sobie dwie z nich. Następnie by skleił je ze sobą krótszymi bokami oraz by flamastrem narysował przez całą jej długość linię reprezentującą jego życie – na początku linii wpisuje datę swoich urodzin, a bliżej końca - datę waszego obecnego spotkania. Przypilnuj, żeby linia nie kończyła się w dniu Waszego spotkania – aby otworzyć możliwości rozmowy z dzieckiem na temat jego marzeń, przyszłości, planów życiowych. Dla dziecka w trudnej sytuacji perspektywa dostępnego czasu na zmianę, w którym sytuacja może się zmienić na lepsze, jest bardzo ważna.

Kiedy już linia życia będzie gotowa sięgnij po jedną z wybranych z zestawu buźki i:

- zapytaj, jaka jest ta buźka, jaką emocję pokazuje,
- dopytaj, czy uczeń kiedyś czuł się tak, jak pokazuje buźka, poproś żeby opowiedział ci sytuację w której odczuwał dane emocje,
- zapytaj, w jakim okresie życia dziecka zdarzyła się opowiadana historia,
- poproś, by uczeń przykleił emotikona reprezentującego opowiadane zdarzenie na swojej linii życia w odpowiednim jej miejscu oraz by obok buźki napisał tytuł, jaki nadał opowiedzianej historii z życia,

W kolejnych krokach sięgaj po następne buźki i powtórz z uczniem całą procedurę.

W efekcie waszego spotkania powstanie mapa ważnych (emocjogennych) zdarzeń w życiu dziecka.

Przykład linii życia – efekt pracy z uczniem.

Diagnoza psychologiczna dziecka – model szwedzki

Szwedzka psycholożka, psychoterapeutka, naukowiec, pisarka i działaczka społeczna BinnieKristal-Andersson opracowała model przydatny do analizy sytuacji dziecka cudzoziemskiego w kontekście pracy psychologicznej. Model w istocie polega na usystematyzowaniu zagadnień, aspektów funkcjonowania dziecka cudzoziemskiego, których trzeba być świadomym, aby w adekwatny sposób rozpocząć pracę psychologiczną.

Naszym zdaniem model świetnie sprawdza się też w szkole. Otóż Kristal-Anderson proponuje podział tych zagadnień na następujące grupy:

1. Uczucia towarzyszące migracji – zmiana kraju pobytu wywołuje szereg uczuć i emocji, także trudnych. Są to m.in. poczucie wyobcowania, samotność, tęsknota, poczucie winy, wstyd, strach, smutek, poczucie niższości i degradacji (zawodowej, językowej, degradacji własnych wartości), zmiany w poczuciu własnej tożsamości lub wątpliwości w tej dziedzinie, gorycz, poczucie wykorzenienia i straty, uprzedzenia, brak zaufania.

Nie każdy doświadcza wszystkich tych uczuć (a katalog nie jest pełen), wiele osób doświadcza jednak ogromnej ilości mieszanych uczuć związanych z podjęciem decyzji o migracji. Rozterki wyływające z rozbieżności tych uczuć też są dodatkowym powodem stresu.

2. Etap adaptacji w nowym kraju – ważne jest, czy cudzoziemiec dopiero przyjechał, czy jest w kraju dłużej. Inne uczucia i reakcje stanowią naturalny element czasu tuż po przyjeździe – inne pojawiają się po dłuższym okresie czasu pobytu na emigracji. Pracując z cudzoziemcem psycholog potrzebuje wiedzieć, na jakim etapie budowania relacji z nowym krajem jest pacjent/dziecko.

3. Profil psychologiczny ucznia.

4. Ważne czynniki dotyczące tożsamości – płeć, wiek, kraj pochodzenia, ale też warunki życia i status cudzoziemca w kraju pochodzenia (czy pochodzi ze wsi czy wykształconej miejskiej elity ma znaczenie), religia, zaangażowanie polityczne, pochodzenie etniczne, wykształcenie, klimat i język itp.

5. Powód – motyw wyjazdu z kraju, a także powody wyboru danego kraju na cel migracji. Jest istotne, czy pacjent wyjechał dobrowolnie, czy pod presją. Poznanie motywacji do wyjazdu jest kluczowe dla zrozumienia różnych uczuć, które obecnie są udziałem pacjenta.

6. Warunki związane z migracją – są to m.in. doświadczenia z kraju pochodzenia, czas oczekiwania na status prawny w nowym kraju i związany z tym stres, obniżone poczucie własnej wartości, utrata więzi rodzinnych i społecznych, marzenia o powrocie (albo ryzyko powrotu).

Dopiero poznanie sytuacji dziecka na wszystkich tych obszarach daje wiedzę, która pozwala zrozumieć kontekst jego funkcjonowania (i udzielić adekwatnej pomocy). Dodatkowo psycholog potrzebuje pamiętać, że wiele tych czynników zmienia się w czasie. Początkowe poczucie wyalienowania może zmienić się w poczucie przynależności czy komfortu w nowym kraju (gdy np. rodzice dziecka znajdą pracę, a ono samo przyjaciół). Poczucie winy z powodu zostawienia w kraju pochodzenia kogoś bliskiego zniknie, gdy bliska osoba zdoła wyjechać i jest teraz bezpieczna. Czas powoduje też, że nasilenie wielu uczuć ulega zmianie.

Psycholog potrzebuje zebrać te wiadomości nie na swój użytek – ale na użytek całego grona pedagogicznego. Rolą pedagoga/psychologa jest zrozumieć dziecko – a następnie przekazać to zrozumienie pozostałym nauczycielom.

Techniki i sposoby wspierania dzieci doświadczających traumy oraz negatywnych konsekwencji migracji

Tak, jak negatywne doświadczenia wpływają na kształtowanie się mózgu „przetrwania”, tak interwencje terapeutyczne mogą skorygować ten proces, bazując na wzmacnianiu wczesnych procesów rozwojowych i wspomagając mózg w rozwoju.

Oczywiście idealna dla procesu zdrowienia dziecka jest możliwość skorzystania z pomocy profesjonalnego terapeuty – psychotraumatologa. W praktyce, rzadko kiedy mamy taką możliwość.

Jednocześnie psycholog szkolny, pedagog, a w niektórych sytuacjach nauczyciel może podejmować działania, które będą wspierały proces zdrowienia. Jest to możliwe, ponieważ praca terapeutyczna związana z przepracowaniem doświadczenia traumatycznego jest ostatnim etapem całościowego procesu wsparcia. Etapy wsparcia dziecka, które wymaga interwencji terapeutycznej, obrazuje poniższa ilustracja.

Rys. Jak pracować z dzieckiem, które ma trudności w związku z przeżytą traumą.

Pierwszym etapem pracy, na jakim powinniśmy się skupić, jest tzw. „stabilizacja zewnętrzna” czyli zabezpieczenie dziecka poczucia bezpieczeństwa – tak fizycznego jak i psychicznego. Psychiatra Bessel van der Kolk, który od lat pracuje w zakresie diagnozy i leczenia posttraumatycznych zaburzeń u dzieci podkreśla, że poczucie bezpieczeństwa, przewidywalności i doświadczenie „przyjemności” są podstawą tego, by dziecko mogło przejść do kolejnego etapu.

Na etapie „stabilizacji wewnętrznej” pomagamy w radzeniu sobie z symptomami, wzmacniamy funkcjonowanie sfery autoregulacji oraz więzi z najbliższymi osobami (najczęściej matką). Ważne jest odzyskanie poczucia kontroli. Należy zacząć od wzmacniania

poczucia władzy nad własnym ciałem. Następnie stopniowo można przechodzić do zadań, które koncentrują się na rozumieniu i kontroli reakcji emocjonalnych.

W ostatnim etapie terapeuta skupia się na pracy z traumą – pomaga dziecku zmierzyć się z nią, przepracować i włączyć w doświadczenia życiowe tak, by stała się niezagrażającym wspomnieniem. Ten etap pracy z dzieckiem wymaga specjalistycznego przeszkolenia.

Praca z dzieckiem na dwóch pierwszych etapach jest więc bardzo ważna. Skutecznie wsparcie dziecka w obszarze stabilizacji zewnętrznej i wewnętrznej może pomóc dziecku uruchomić mechanizmy zdrowienia i przyczynić się do jego lepszego funkcjonowania. To zadanie mogą podjąć pedagodzy, psychologowie i inni pracownicy szkoły.

Przykładowe sposoby wspierania dzieci w obszarze stabilizacji zewnętrznej oraz wewnętrznej

Na dobry początek

Dla nowo przychodzącego do szkoły ucznia wiele rzeczy może być w nowej szkole, nowym kraju niewiadomych i niejasnych – taki stan rzeczy wzmacnia brak poczucia bezpieczeństwa. Ważne, by kadra szkoły przedstawiała nowym uczniom podstawowe zasady szkolne (np. konieczność zmiany obuwia, gdzie jest stołówka szkolna itp.) oraz klasowe.

Wzmocnienie: poczucia bezpieczeństwa, przewidywalności

Gra na „bębnach”

Możemy do tego celu wykorzystać bęben afrykański lub po prostu skorzystać z wyobraźni i uderzać wybranym przedmiotem o inny (np. o ławkę szkolną). Zadanie może polegać na powtórzeniu rytmu wystukanego przez partnera lub zaimprovizowaniu jakiegoś utworu muzycznego. Podopieczny może wykonywać zadanie w grupie, lub pracując tylko w parze np. z psychologiem szkolnym.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji i koncentracji uwagi, poczucia przynależności (jeśli zadanie w grupie)

Śłuchanie i tańczenie do rytmicznej muzyki

Najlepiej, gdy zadanie wykonywane jest w zespole kasowym.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji, poczucia bezpieczeństwa, przynależności (jeśli zadanie w grupie)

Lustrzane odbicie

Osoby dobrane do pary mają stanąć naprzeciwko siebie. Jedna z osób jest „prowadzącym” a druga „podążającym”. „Prowadzący” pokazuje jakieś gesty (nie dotyka przy tym swojego partnera). Zadaniem partnera jest odwzorowanie gestów „prowadzącego”. Po jakimś czasie osoby w parze zamieniają się rolami.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji i koncentracji uwagi, poczucia przynależności

Przetaczanie piłki

Grupa uczniów ma za zadanie przetaczanie piłki po kocu, dużym kartonie tak, żeby nie spadła na ziemię. Do zadania można użyć także maty animacyjnej. Wtedy zdaniem grupy jest tak przetaczać piłkę, aby wpadła do umieszczonej na środku maty dziurki.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji i koncentracji uwagi, poczucia przynależności, współpracy i zaufania

Ustawianie figur geometrycznych

Dzieci pracują w grupach 3 osobowych. Prowadzący pokazuje kartkę na której narysowana jest jakaś figura. Zadaniem każdej z grup jest ułożenie z dłoni osób w grupie (nie trzeba „wykorzystać” wszystkich dłoni) danej figury. Uczestnicy grup nie mogą między sobą rozmawiać.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji i koncentracji uwagi, poczucia przynależności, współpracy i zaufania

Naucz mnie

Uczeń cudzoziemski pracuje w parze z innym uczniem lub w małej grupie (3-4 osoby). Zadaniem cudzoziemca jest nauczenie osoby/osób z grupy jakiegoś trudnego słowa w swoim ojczystym języku. Uczniowie polscy muszą nauczyć się dobrze wymawiać, na kolejnym etapie osoba prowadząca zabawę będzie sprawdzała, jak dobrze potrafią dane słowo wymówić.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji, koncentracji uwagi, poczucia bezpieczeństwa, przynależności, szacunku, współpracy i zaufania

Bańki mydlane

Zabawa w puszczenie baniek mydlanych może pomóc dziecku w nauce kontrolowania oddechu, a przez to zarządzaniu sobą w sytuacjach generujących pobudzenie emocjonalne.

Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji, koncentracji uwagi, rozumienie reakcji emocjonalnych

Kołysanie na kolanach

Ćwiczenie to dziecko powinno wykonywać z opiekunem (najlepiej z matką). Dorosły bierze dziecko na kolana i np. w rytm muzyki delikatnie się z nim kołysze (poruszając się na boki). Kołysaniu może towarzyszyć patrzenie w oczy lub i mówieniu dziecku miłych (prawdziwych) rzeczy.

Wzmocnienie: poczucia bezpieczeństwa, przynależności, szacunku, zaufania i odbudowywanie więzi z opiekunem

Uzuciowe memo

Przygotuj dwa zestawy z bużkami (emotikonami) reprezentującymi różne emocje. Po pocięciu kartoników powinniśmy mieć w zestawie po dwie takie same bużki. W tak przygotowaną grę memo możemy grać z uczniem lub też można zaprosić do zabawy grupę uczniów. Uczeń/ uczniowie po odkryciu kartoniku z bużką ma za zadanie nazwanie emocji, którą przedstawia obrazek. Dodatkowo emocje i uczucia możemy zapisać na oddzielnej kartce np. część w języku polskim i część języku ojczystym ucznia. Zadaniem dziecka/dzieci będzie po zakończonej przypisać bużki do określającego je słowa.

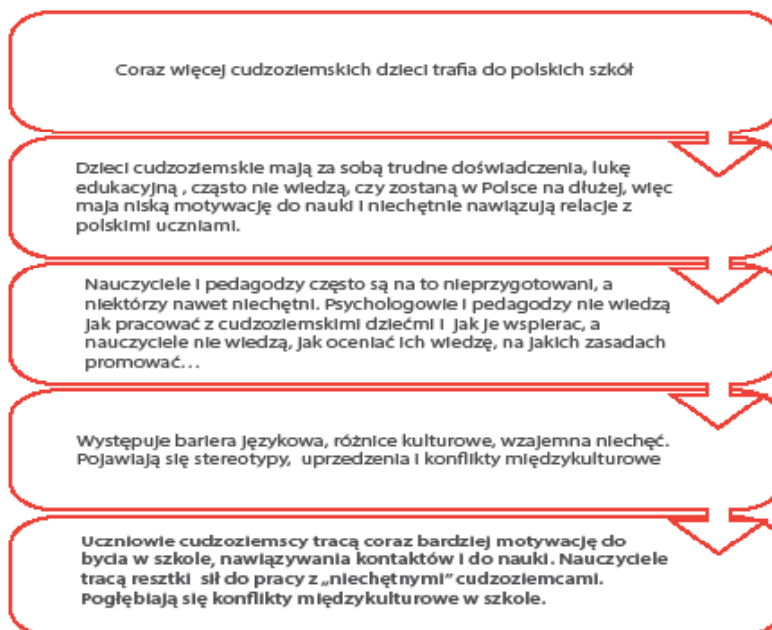
Wzmocnienie: kompetencji autoregulacji koncentracji uwagi i zapamiętywania, poczucia bezpieczeństwa, przynależności, szacunku, psychoedukacja w zakresie rozpoznawania stanów emocjonalnych i uczuć

Zwróć uwagę, że żadne z tych ćwiczeń nie wymaga ani zaawansowanych pomocy, ani szczególnych umiejętności – są to proste ćwiczenia, które każdy może wykonać. Praca związana z budowaniem poczucia więzi, szacunku, zaufania – to nie czary. To, co najważniejsze, to aby dziecko odczuło Twoją uwagę i Twój szacunek, doświadczyło, iż ktoś widzi jego potrzeby – i uważa je za ważne.

Nasza refleksja z pracy ze szkołami kształcącymi dzieci cudzoziemskie – jeśli nauczyciel szanuje odmiennego ucznia, dostrzega jego potrzeby i potencjał, inne dzieci przejmą taki rodzaj kontaktu. Jeśli dla nauczyciela dziecko cudzoziemskie jest wyłącznie kłopotem i przeszkodą w prowadzeniu lekcji – nie znajdzie ono zrozumienia wśród rówieśników.

Szkoła międzykulturowa- to trudne

Wiele działań podejmowanych przez Polskie Forum Migracyjne skierowanych jest na wsparcie szkół, do których trafiają dzieci cudzoziemskie. Pracujemy wówczas z uczniami i ich rodzinami, z klasami międzykulturowymi, a także z nauczycielami, psychologami i pedagogami szkolnymi. Wiemy, że różnorodność kulturowa w polskich szkołach jest wyzwaniem dla wszystkich zaangażowanych.

Jak to wygląda w wielu szkołach?

Dzięki wielu doświadczeniom we wspieraniu szkół wiemy już, że proces ten może wyglądać inaczej, że może być konstruktywny, o ile zwróci się na niego uwagę i podejmie pewien wysiłek.

Jak to może wyglądać?

Praca w klasie międzykulturowej według modelu WISE

Model WISE jest autorskim modelem wypracowanym przez Martę Piegat-Kaczmarczyk i Zuzannę Rejmer w toku wieloletnich doświadczeń w pracy z klasami międzykulturowymi, czyli takimi, w których uczą się razem dzieci polskie i cudzoziemskie. Model był wielokrotnie stosowany w praktyce w klasach międzykulturowych na wszystkich poziomach nauczania, również w klasach silnie skonfliktowanych wewnętrznie.

Cele zajęć prowadzonych według modelu WISE:

Stworzenie dla klasy sytuacji **współzależności**, w której wszyscy uczniowie będą się czuli potrzebni i zaangażowani w realizację wspólnego celu.

Wzmocnienie lub zbudowanie poczucia akceptacji i przynależności cudzoziemców do klasy – a przez to wsparcie procesu głębokiej **integracji**.

Stworzenie dla uczniów cudzoziemskich sytuacji potencjalnego **sukcesu**, w której będą mogli wykazać się swoją wiedzą, a dzięki temu poczuć się ważnym i podnieść swoje poczucie wartości. Sukces ten będzie jednak możliwy tylko przy współpracy z cudzoziemców z Polakami, będzie zatem zasługą wszystkich uczniów.

Zwrócenie uwagi uczniów na to jak współpracai korzystanie z potencjału różnorodności kulturowej pomaga im w **edukacji**.

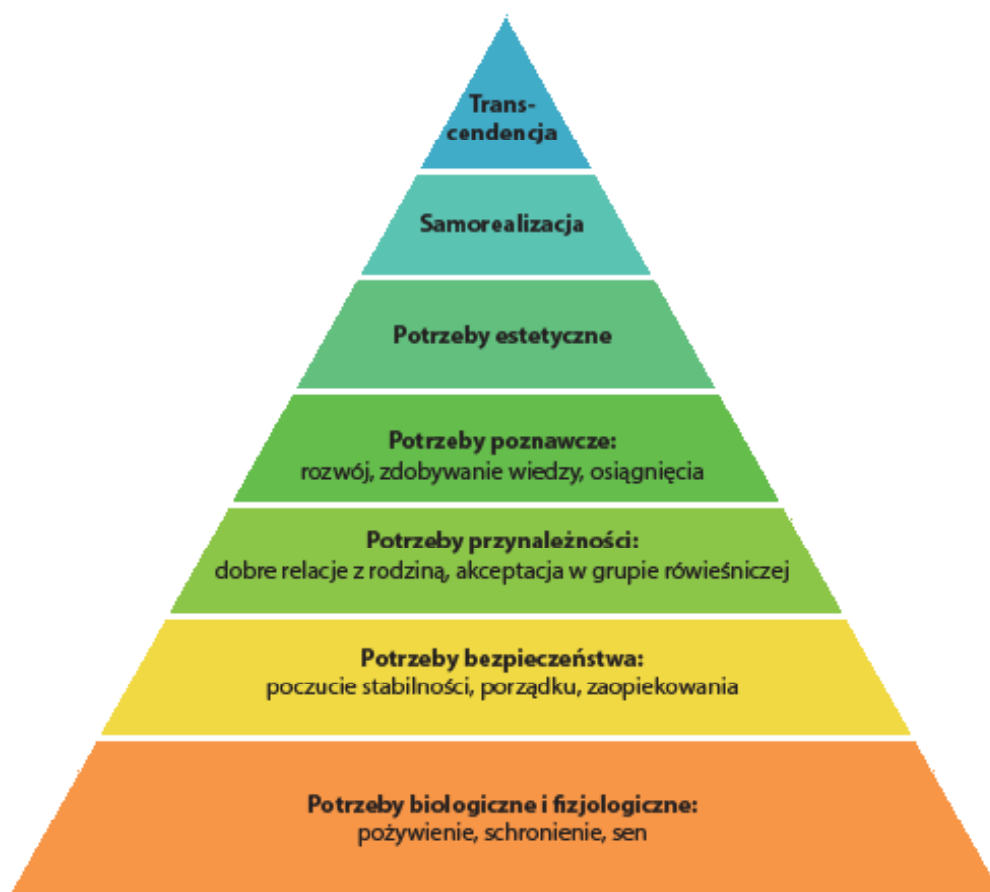
Podstawy teoretyczne modelu

Abraham Malsow, w swojej teorii motywacji uporządkował potrzeby ludzkie w piramidę mówiąc, że kolejne potrzeby mogą być realizowane tylko wtedy, gdy są już zaspokojone potrzeby niższego rzędu. **Piramida potrzeb Masłowa** znajduje bardzo duże zastosowanie w pracy z dziećmi cudzoziemskimi w polskiej szkole. Nauczyciele pracujący z uczniami-migrantami bardzo często skarżą się, że dzieci te nie mają motywacji do nauki, i że wysiłki i starania nauczycieli nie przynoszą żadnych rezultatów. Nauczyciele swoimi działaniami celują w potrzeby poznawcze uczniów, chcą pomagać im zdobywać wiedzę i nowe umiejętności, ale wielu uczniów, jak się okazuje w czasie wstępnej diagnozy, jest na to kompletnie niegotowych. Znakomita większość dzieci- migrantów ma poważne deficyty w zaspokajaniu potrzeb niższego rzędu:

- **potrzeba bezpieczeństwa:** mali migranci nie czują się w Polsce i w szkole bezpiecznie, nie widzą jak długo tu pozostaną, ich sytuacja prawna jest niepewna,
- **potrzeba przynależności:** nie czują się mile widziani i akceptowani przez swoich rówieśników, relacje rodzinne również bywają mocno nadwyrężone poprzez różne trudne doświadczenia związane z migracją,
- **potrzeba szacunku:**nie odnoszą sukcesów, nie czują się szanowani jako osoby odmienne kulturowo.

W takiej sytuacji wzbudzanie potrzeb poznawczych musi być skazane na niepowodzenie. W pierwszej kolejności należy się zająć budowaniem u ucznia cudzoziemskiego poczucia bezpieczeństwa, przynależności i szacunku. Psychologowie i pedagodzy szkolni mają do tego szereg narzędzi opisanych w poprzednim rozdziale. Nauczyciele zaś mogą w tym samym celu prowadzić zajęcia według modelu WISE.

Drugim filarem dla modelu WISE jest opisana przez **Allporta „Hipoteza kontaktu”**. Autor zwrócił w niej uwagę na czynniki sprzyjające temu, aby kontakt międzygrupowy był pozytywny i pomagał przełamywać stereotypy i uprzedzenia. Wskazane przez niego cztery czynniki to: równy status uczestników interakcji, wspólne cele, współpraca międzygrupowa oraz wsparcie ze strony uznanych autorytetów. Znajduje to dokładne odzwierciedlenie w modelu WISE: uczniowie polscy i cudzoziemscy pracują razem na równych prawach, mają wspólne cele, są potrzebni sobie nawzajem i są wspierani przez nauczyciela.

Dzięki pracy w tak przygotowanych warunkach doświadczają pozytywnych emocji w kontakcie międzykulturowym, które powoli wypierają wcześniejsze negatywne doświadczenia. Im częściej uczniowie mają szansę pracować według modelu WISE, tym więcej mają okazji do wchodzenia w pozytywne relacje i co bardzo ważne do osiągnięcia sukcesu wypracowanego dzięki współpracy międzykulturowej.

Zasady pracy według modelu WISE

Praca w grupach

Pracując według modelu WISE należy podzielić uczniów na grupy, w których będą pracowali przez cały czas trwania zajęć. Optymalne są zespoły 4-5 osobowe. W tych zespołach uczniowie będą wykonywali zadania związane z tematem lekcji. Ważne, aby uczniowie cudzoziemcy byli włączeni do poszczególnych zespołów. Tu często pojawia się praktyczny dylemat związany z liczebnością klasy i liczbą cudzoziemców w tej klasie: jak podzielić uczniów, żeby w każdej grupie był cudzoziemiec. Otóż, wcale nie musi być cudzoziemskiego ucznia w każdej grupie, z punktu widzenia skuteczności modelu WISE lepsze rezultaty można osiągnąć w sytuacji, w której w kilku grupach są uczniowie cudzoziemscy, a w kilku pracują sami Polacy. Co prawda zadania dla wszystkich grup są takie same, to znaczy wymagają wsparcia ze strony cudzoziemca, ale zasady pracy omówione poniżej dają możliwość realizacji tych zadań także grupom jednokulturowym. Sytuacja, w której dziecko cudzoziemskie jest w każdej grupie, daje poczucie równości szans. Natomiast, kiedy w jakiejś grupie nie ma ucznia cudzoziemskiego, a jest on potrzebny do rozwiązania zadania, staje się on kimś pożądanym, uczniowie polscy chcą mieć go w swojej grupie, zapraszają go, zabiegają o niego. I w ten sposób wzmacniają swoje pozytywne nastawienie do niego.

Punkty za pracę

Wszystkie grupy uczniów otrzymują podczas zajęć zadania związane a tematem lekcji, na rozwiązanie których mają określony przez nauczyciela czas. Podczas pracy przydzielane są punkty w trzech kategoriach:

- punkty za wykonanie zadania – czyli poprawne udzielenie odpowiedzi, czy wykonanie polecenia. Przydzielamy punkty dodatnie.
- punkty za współpracę w grupie - czyli za to, czy uczniowie w swojej grupie odnoszą się do siebie z szacunkiem, czy angażują wszystkich w pracę, itd.

Przydzielamy za to punkty dodatnie, ale także ujemne.

punkty za współpracę między grupami. To właśnie ten rodzaj punktacji daje możliwość realizacji zadania grupom bez cudzoziemca. Jeśli uczeń cudzoziemski zgodzi się pomóc w realizacji zadania kolegom i koleżankom z innej grupy, może zyskać dodatkowe punkty za współpracę dla swojej grupy. Wszyscy na tym zyskują: grupa jednokulturowa dzięki pomocy cudzoziemca jest w stanie zrealizować zadanie, za co otrzymuje punkty merytoryczne, a grupa z której cudzoziemiec zdecydował się pomóc konkurentom zyskuje punkty za współpracę. Za współpracę między grupami przydzielamy punkty dodatnie i ujemne.

Omówienie

Niezwykle ważnym elementem pracy według modelu WISE jest podsumowanie i omówienie punktacji po każdym zadaniu. Zwykle po pierwszym zadaniu uczniowie protestują, kiedy okazuje się, że zrealizowali zadanie i otrzymali za nie maksymalną ilość punktów, ale stracili punkty za współpracę w grupie lub między grupami. Jednak już w kolejnej rundzie uczniowie orientują się, w jaki sposób korzystać z tych zasad aby maksymalizować swój wynik. Siła modelu działa poprzez uczenie nowych nawyków w komunikacji i współpracy, a także dzięki dążeniu uczniów do nagrody, czyli sukcesu na zajęciach.

Po zrealizowaniu wszystkich zadań zliczamy z uczniami punkty i wyłaniamy zwycięzców, którzy otrzymują z danego przedmiotu oceny za aktywność na lekcji.

NAZWA ZESPOŁU	ZADANIE 1	ZADANIE 2	ZADANIE 3	ZADANIE 4
RAKIETY	4+ 1 -1			
BULTERIERY	3 +1 +1			
NEONÓWKI	5 + 1 +2			
JETS	4 + 1 -1			
W.T.G.R.B.	3 +2 +2			

Zadania

Zadania dla grup międzykulturowych powinny być przygotowane tak, aby stawiać uczniów w sytuacji współzależności, czyli tak, żeby byli sobie potrzebni do zrealizowania zadania. Polscy uczniowie zaczynają wówczas potrzebować cudzoziemców, a cudzoziemcy Polaków. Sami nie dadzą rady odpowiedzieć na pytania czy wykonać poleceń.

Przykład 1. Część polecenia w języku obcym.

ПОДПИСЬТЕ ФЛАГИ НАЗВАМИ КРАЈЉВ І НАПІСЬТЕ ЧТО СІМБОЛІЗУЙГ ЦВЕТА НА ФЛАДЖЕ ПОЛСКИ?

Uczniowie polscy z pewnością bez kłopotu odpowiedzieliby na to pytanie gdyby tylko potrafili je odczytać w języku rosyjskim. Uczniowie z Gruzji i Ukrainy potrafią odczytać część polecenia, ale nie wiedzą, której flagi ono dotyczy. A zatem ani Polacy, ani cudzoziemcy nie są w stanie zrealizować tego zadania sami. Są od siebie zależni i tylko razem mogą osiągnąć sukces.

Przykład 2. Część zadania wymaga wiedzy z innej kultury.

KORZYSTAJĄC Z ILUSTRACJI FLAG POLSKI, UKRAINY I GRUZJI NAPISZCIE, CO SYMBOLIZUJĄ KOLORY NA TYCH FLAGACH. ODPOWIEDŹ ZAPISZCIE W TRZECH JĘZYKACH.

Tego typu zadania pomagają osiągnąć podobny cel w nieco inny sposób. Polscy uczniowie wiedzą dokładnie, co mają zrobić, ale to uczniowie cudzoziemscy mają wiedzę i umiejętności potrzebne do tego zadania. Znowu rodzi się więc w uczniach potrzeba współpracy.

Można w ten sposób przygotować i prowadzić zajęcia z każdego tematu, na każdym przedmiocie i na każdym poziomie nauczania. W dalszej części publikacji znajdują się scenariusze zajęć opracowane i przeprowadzone według modelu WISE w szkołach w całej Polsce. Są zajęcia z języka angielskiego, geografii, muzyki, języka polskiego i nauczania zintegrowanego. Często wykorzystanie metody WISE nie wymaga wcale dużych nakładów dodatkowej pracy od nauczyciela – a po prostu innego skonstruowania zadania dla uczniów czy podziału ról.

Siła i skuteczność modelu WISE

Siła modelu WISE polega właśnie na tym, że jako pedagodzy czy nauczyciele nie mówimy uczniom „bądźcie dla siebie tolerancyjni, szanujcie odmienność i korzystajcie z różnorodności”. Uczniowie szybko by takie polecenia zbojkotowali. Zamiast tego stwarzamy warunki i określamy zasady, dzięki którym rozbudzamy w nich prawdziwe potrzeby: współpracy, szacunku, korzystania z potencjału różnorodności.

Korzyści ze stosowania modelu WISE odczuwają wszyscy zaangażowani:

Uczniowie cudzoziemscy:

- Poczują się docenieni, zauważeni, mile widziani,
- Będą chcieli następnym razem też się wykazać- ich motywacja do nauki wzrośnie,
- Będą ufniej wchodzić w relacje z Polakami.

Uczniowie polscy:

- Zobaczą wartość w obecności cudzoziemców w klasie,
- Będą zapraszać cudzoziemców do pracy w swoich grupach, wiedząc, że dzięki ich obecności mogą lepiej zrealizować zadania i dostać lepsze oceny,
- Będą nawiązywać więcej pozytywnych relacji z cudzoziemcami.

Nauczyciele:

- Poczują się kompetentni i skuteczni,
- Będą widzieli, że ich praca i zaangażowanie przynosi rezultaty,
- Będą odczuwać większą satysfakcję z pracy ze swoją międzykulturową klasą.

Ważne wskazówki przy stosowaniu modelu WISE

- Praca z cudzoziemcami w szkole powinna zawsze rozpoczynać się od **wstępnej diagnozy** psychologiczno-społecznej. Jest to bardzo ważne zadanie dla psychologa lub pedagoga szkolnego. Wstępna diagnoza pozwala poznać sytuację dziecka, jego historię migracyjną, to, czy uczyło się wcześniej w szkole, w jakich krajach i w jakich językach, jakie są jego kompetencje językowe, czy umie czytać i pisać w różnych językach, czy tylko się w nich komunikuje, czy dziecko doświadczyło jakiś urazów fizycznych lub psychicznych, które mogą mieć wpływ na jego funkcjonowanie w szkole, czy rodzina dziecka jest z nim w kraju, czy też znajduje się w rozproszeniu, czy planuje pozostać w Polsce, czy też szukać swojego miejsca gdzieś indziej. Warto dowiedzieć się, czym się interesuje dziecko, jakie są jego osiągnięcia. Te wszystkie informacje przydadzą się psychologom i pedagogom do tego, aby skutecznie wspierać dziecko w radzeniu sobie z trudnościami i wyzwaniem, jakie postawiła przed nim migracja. Nauczyciele zaś będą mogli dzięki takiej wiedzy lepiej przygotowywać prowadzone przez siebie lekcje tak, aby włączać dziecko w zadania, wykorzystywać jego wiedzę i umiejętności i w ten sposób zwiększać jego motywację do nauki.
- Zajęcia według modeli WISE należy prowadzić **w ramach godzin przedmiotowych** i realizować podczas zajęć treści z podstawy programowej danego przedmiotu. To ważne, żeby zajęcia te nie były jednorazowym działaniem na godzinie wychowawczej, tylko sposobem pracy na wszystkich przedmiotach. Dzięki temu uczniowie wyrobią sobie nawyk współpracy, będą dążyć do kontaktu międzykulturowego i czerpać z niego korzyści chociażby w postaci dobrych ocen za pracę na lekcji.
- Czas trwania zajęć – realizowanych po raz pierwszy według modelu WISE w danej klasie to **minimum 2 godziny lekcyjne**. Uczniowie potrzebują za pierwszym razem więcej czasu na przyswojenie zasad i rozpoczęcie efektywnej pracy. Kolejne lekcje w danej klasie, zaznajomionej już z pracą według modelu WISE, mogą być realizowane zgodnie z planem lekcji.
- Pierwsze zajęcia według modelu będą wymagały **ściślej współpracy pomiędzy wychowawcą klasy, nauczycielem danego przedmiotu, oraz psychologiem lub pedagogiem szkolnym**. Ważna będzie tu wymiana informacji na temat mocnych stron uczniów cudzoziemskich, ich kompetencji językowych, ich wiedzy kulturowej na temat kraju pochodzenia. Wszystko to pozwoli nauczycielowi tak dobrać treści i tak w taki sposób przeformułować pytania, zadania i polecenia, żeby faktycznie stworzyć sytuację sukcesu i współzależności.

W dalszej części publikacji prezentujemy wybrane scenariusze zajęć przygotowane zgodnie z modelem WISE. Proszę zwrócić uwagę, że często niewielka modyfikacja standardowego scenariusza wykorzystywanego dla jednokulturowej klasy wystarczy, aby praca nabrała integracyjnego charakteru.

Wszystkie scenariusze zostały przygotowane przez uczestników warsztatów „Szkoła integracji międzykulturowej”, a także przeprowadzone w ich szkołach.

Scenariusze zajęć w międzykulturowej klasie

Sz(t)uka jedności w różnorodności

Nauczanie zintegrowane, klasa IV (realizowane elementy geografii, polskiego/angielskiego, muzyki, plastyki, wychowania fizycznego)
Paulina Michoń, Magdalena Smoczyńska

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Klasa 4 szkoły podstawowej, w której obowiązuje nauczanie zintegrowane. W szkole obowiązuje IB – międzynarodowa podstawa programowa, która zobowiązuje prowadzenie klasy czwartej i piątej jako klasy nauczania zintegrowanego.

W klasie uczy się dwanaścioro uczniów. Większość uczniów pochodzi z Polski. Dwójka dzieci polskiego pochodzenia przez kilka lat mieszkała zagranicą. Jedno dziecko przez trzy lata mieszkało w Portugalii, drugie zaś spędziło trzy lata we Francji. Oprócz polskich uczniów do klasy uczęszczają dzieci z różnych zakątków świata: Francji, Indii, Turcji.

W klasie pojawiają się konflikty, nie są to jednak konflikty na tle kulturowym. Uczniowie zdecydowanie nie korzystają z potencjału różnorodności kulturowej w ich klasie.

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie oraz do integracji międzykulturowej

- Wzmocnienie poczucia akceptacji i przynależności cudzoziemców do klasy
- Zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom w nauce
- Stworzenie dla klasy sytuacji współzależności, w której wszyscy uczniowie będą się czuli potrzebni i zaangażowani w realizację wspólnego celu
- Zachęcenie do współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach
- Wzmocnienie w uczniach pozytywnych relacji

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- Uczeń wskazuje na mapie konturowej świata Francję, Indie, Polskę, Turcję
- Uczeń rozpoznaje flagę oraz hymn Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń potrafi nazwać i wskazać na mapie stolice Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń rozpoznaje stroje narodowe Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń rozpoznaje zabytki architektoniczne Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń wyjaśnia pojęcie kultury
- Uczeń wskazuje podobieństwa pomiędzy tańcami narodowymi Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń potrafi stworzyć choreografię wykorzystując podstawowe kroki tańców regionalnych Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń rozpoznaje muzykę pochodzącą z różnych części świata: Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń potrafi wskazać najważniejsze cechy muzyki folklorystycznej Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń potrafi nazwać instrumenty muzyczne charakterystyczne dla muzyki folklorystycznej Francji, Indii, Polski, Turcji
- Uczeń potrafi przywitać się w języku francuskim, hindi, polskim oraz tureckim

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICTWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

- Zapoznanie się z różnorodnością kulturową w klasie.
- Rozwinięcie wiedzy i zainteresowań innymi kulturami.
- Korzystanie z międzynarodowych zasobów uczniów - pytają się siebie nawzajem jak prawidłowo wymawia się niektóre słówka, nazwiska, itp.
- Podniesienie kompetencji społecznych- współpraca w grupie, poszukiwanie informacji, podział zadań, ról.
- Pogłębienie postawy tolerancji i empatii.
- Większa otwartość i chęć dzielenia się własnymi doświadczeniami.
- Zdobywanie umiejętności autoprezentacji.

METODY PRACY: burza mózgów, dyskusja, ćwiczenie w podgrupach, praca z mapą, quiz, kolaż (przy pracach plastycznych), praca z fragmentami nagrań

FORMY PRACY: indywidualna, grupowa, zbiorowa

CZAS TRWANIA: 6 godzin lekcyjnych (wprowadzenie do tematu Sztuka) . Scenariusz może zostać rozbity na trzy części po 2 godziny lekcyjn

DIAGNOZA PSYCHOLOGICZNO-SPOŁECZNA KLASY G4 2013/2014

Metody

Diagnozę przeprowadzono w klasie czwartej na podstawie:

- obserwacji,
- wykonanego socjogramu,
- metody projekcyjnej- analiza rysunku „Gdybyś na jeden dzień mógł zamienić się w jakieś zwierzę, które by to było i dlaczego?”.

Do opisu funkcjonowania dzieci w szkole i klasie, przy współdziałaniu pedagoga szkolnego i psychologa, wychowawcy oraz rodziców wykorzystano również poniższe pytania:

- Jak funkcjonuje uczeń przybywający z zagranicy w zespole klasowym, jakie są jego relacje z rówieśnikami, jego pozycja w grupie?
- Jak uczeń postrzega siebie (Kim jestem? Moje mocne, słabe strony)?
- Jak uczeń traktuje szkołę i wymagania?
- Na jakie trudności napotyka uczeń i jego rodzina?
- Jakie problemy wychowawcze zgłasza nauczyciel?
- Jakie podejmowano interwencje i czy były one skuteczne?

Wnioski

Diagnozą została objęta klasa 4 szkoły podstawowej, w której obowiązuje nauczanie zintegrowane. W szkole obowiązuje Primary Years Programme (PYP) organizacji International Baccalaureate (IB) – międzynarodowa podstawa programowa, która zobowiązuje prowadzenie klasy czwartej i piątej jako klasy nauczania zintegrowanego. Jest to program transdyscyplinarny (miedzyprzedmiotowy), którego zadaniem jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka. Językiem wykładowym w szkole jest angielski. Szkoła dąży do kształtowania ucznia – obywatela świata, który reprezentuje postawy zawarte w IB Learner Profile.

W klasie uczy się dwanaścioro uczniów w wieku 10-11 lat. Większość uczniów pochodzi z Polski. Dwoje dzieci polskiego pochodzenia przez kilka lat mieszkało zagranicą. Jedno dziecko przez trzy lata mieszkało w Portugalii, drugie zaś spędziło trzy lata we Francji. Oprócz polskich uczniów do klasy uczęszczają dzieci z różnych zakątków świata: Francji, Indii i Turcji.

W klasie pojawiają się konflikty, nie są to jednak konflikty na tle kulturowym. Najczęstszym tłem konfliktów są współdziałania między dziećmi w zabawie i innych formach działalności oraz w wyniku nieprzestrzegania ustalonych sposobów postępowania kierujących tą działalnością. Powodem konfliktów bywają również deficyty dzieci w zakresie różnych umiejętności społecznych. Jeszcze inną przyczyną konfliktów są różne, niekiedy kolidujące ze sobą potrzeby i oczekiwania. Istotną rolę w powstawaniu niektórych konfliktów ma zróżnicowany poziom znajomości języka angielskiego, co stanowi barierę w efektywnej komunikacji. W zachowaniu uczniów przejawiają się również różnice w stylach wychowawczych rodziców oraz oczywiście różnice osobowościowe i temperamentalne dzieci. Uczniowie zdecydowanie nie korzystają z potencjału różnorodności kulturowej w ich klasie.

Opracowały:
Paulina Michoń- Pedagog ISOB
Magdalena Smoczyńska- Psycholog ISOB

WPROWADZENIE – 5 minut

Rozpocznij zajęcia od przywitania się z uczniami w różnych językach: angielskim (good morning), francuskim (bonjour), Hindi (namaste), polskim (dzień dobry), tureckim (merhaba)

Następnie zaprosz uczniów do uczestnictwa w zajęciach, które będą dotyczyły ich krajów.

Przywitać się wzajemnie w różnych językach. Naucz uczniów jak przywitać się w języku angielskim (good morning), francuskim (bonjour), Hindi (namaste), polskim (dzień dobry), tureckim (merhaba).

W kolejnej części powiedz o głównym celu zajęć – wzajemnej integracji i poznaniu się.

Przedstaw uczniom zasady obowiązujące podczas dzisiejszych zajęć

– szczególnie uwidacznione podczas prezentacji powinny zostać zasady współpracy w grupach. Poinformuj dzieci, że będą pracowały w grupach, np. podczas quizów. Ich zadaniem będzie zdobycie jak największej liczby punktów. Punkty będzie można uzyskać za poprawną odpowiedź, za współpracę w grupie oraz za współpracę między grupami

Duży arkusz papieru ze spisnymi zasadami obowiązującymi podczas zajęć

ZADANIE 1- Inni znaczy gorsi? - 5 minut

Wywieś na tablicy wydrukowane obrazki. Daj uczniom chwilę na przyjrzenie się tymże obrazkom. Opowiedz uczniom historię: „Wyobraźcie sobie, że budzicie się pewnego ranka i cały świat wygląda tak samo. Nie ma chłopców, dziewczynek. Dorośli i dzieci praktycznie się nie różnią. Wszyscy ludzie są identyczni. Domy i ulice nie różnią się nawet malutkim szczegółem. Twój dom jest taki sam jak dom sąsiada, czy dom twojego rówieśnika na drugiej półkuli. Na każdej ulicy znajdują się takie same budynki. Po ulicach jeżdżą takie same pojazdy....”.

Omów historię z uczniami, prowokuj do dyskusji:

- Jak wam się podoba świat pierwszy (gdzie wszyscy są tacy sami)?
- Czy chcielibyście żyć w takim świecie? Jak wtedy trafilibyście do domu? Jak rozpoznalibyście najbliższe Wam osoby?

Podsumuj ćwiczenia i wnioski uczniów: świat, w którym każdy jest inny jest ciekawy. Różnorodność powoduje, że świat jest interesujący i intrygujący.

Wydrukowane obrazki z Załącznika 1 przedstawiające dwa różne światy: jeden, w którym ludzie i domy są takie same; drugi – każdy jest inny, domy i ludzie się różnią

ZADANIE 2- Quiz multi- culti- 60 minut

Zapytaj uczniów skąd bierze się różnorodność? Czy nasza klasa jest różnorodna? Z czego wynika nasza różnorodność?

Zapoznaj uczniów z zasadami QUIZU, w którym wezmą udział. Przedstaw im punktacji – 1 pkt za każdą poprawną odpowiedź, 4 pkt za współpracę w grupie, dodatkowe punkty (max. 5 pkt) za współpracę z innymi. Podziel uczniów na 4 grupy – po trzy osoby w grupie.

Ad 1. Jeżeli uczniowie mają problem z odpowiedzią na te pytania, należy ich naprowadzić, że różnorodność w klasie zawdzięczają różnym krajom i kulturom, z których pochodzą.

Zdjęcia z Załącznika 2 (Wieża Eiffla, Taj Mahal, Pałac Kultury, Błękitny Meczet) rozcięte na 4-elementowe puzzle

Flaga – kolaż:

każda grupa ma za zadanie wykonać flagę dwóch państw z dostępnych materiałów. Każda grupa losuje po dwa państwa, których flagi ma wykonać.

Powieś na tablicy flagi, które miały wykonać dzieci. Tak by mogły same się ocenić, czy wykonały zadanie poprawnie i przyznać sobie punkty (max. 2 punkty). Przyznaj punkty za współpracę.

Wzór flagi Załącznik 3,
plastelina, krepa, kolorowe
papiery, kredki, pisaki

Karteczki z nazwami państw -
Załącznik 4

Ad. 4 Można zachęcić grupy by
komunikowały się między sobą
i upewniały się, że tworzone
przez nich flagi są poprawne.

Kontury państwa z tasiemki.

Rozdaj tasiemki uczniom. Przekaż im polecenie: waszym zadaniem jest wykonanie konturów państw, których flagi wykonywali (max. 2 punkty).

Wywieś mapę konturową świata. Sprawdźcie razem wykonanie zadania. Przyznaj punkty za poprawne ułożenie oraz za współpracę.

Tasiemka o długości ok. 2 m
dla każdej grupy

Załącznik 5 – mapa
powiększona
do formatu A2

Umiejscowienie państw na mapie konturowej świata.

Przedstaw uczniom kolejne zadanie quizu. Jedna osoba z grupy (po konsultacjach z grupą) podchodzi do mapy i zaznacza (kolorową kredką) państwo na mapie konturowej. Umieszcza w tym miejscu flagę wcześniej wykonaną. Przyznaj punkt za dobrą odpowiedź i dodatkowe punkty za współpracę.

Załącznik 5 – mapa
powiększona
do formatu A2

Kolorowy pisak/kredka

Nazywamy stolice.

Każda grupa dostaje na karteczkach wypisane stolice państw. Ich zadaniem jest dopasowanie do każdego z państw (Indii, Francji, Polski, Turcji) stolicy. Ostrzeż uczniów o utrudnieniu, które ich czeka – na karteczkach wypisano więcej miast niż jest państw, niektóre z nich nie pasują. Sprawdzenie odpowiedzi i przyznanie punktów za wykonanie zadania (max. 4 za odpowiedzi plus dodatkowe punkty za współpracę).

Załącznik 6 – nazwy stolic +
nazwy miast

Załącznik 7 – mapa
konturowa Francji, Indii,
Polski, Turcji

Gdzie jest stolica?

Powieś na tablicy cztery mapy konturowe (każda z map danego kraju formatu A4). Przedstaw uczniom kolejne zadanie z quizu: „Waszym zadaniem jest umiejscowienie na mapach konturowych państw stolicy. W miejscu stolicy przyklejacie gwiazdkę oraz karteczkę z nazwą stolicy. Utrudnienie polega na tym, iż sami musicie zdecydować, jaka mapa przedstawia jaki kraj – pamiętajcie o zadaniu z tasiemkami, powinno ono być bardzo pomocne w tym momencie”. Uczniowie przykleją gwiazdki oraz karteczki z nazwami stolic. Każda grupa wybiera jedno państwo i lokuje stolicę. Przyznaj punkt za dobre ułożenie stolicy na mapie plus punkty za współpracę.

4 wycięte wcześniej gwiazdki
(dodatek do załącznika 7)

Czy wiesz, z którego kraju jest ten strój?

Poznając kraje i stolice posuniemy się o krok dalej. Kolejnym zadaniem uczniów jest dopasowanie stroju reprezentującego dany kraj. Pamiętając, by powiedzieć uczniom, iż stroje stanowią bogatą część tradycji. Bardzo często różnią się w zależności od regionu. Nie ma jednego uniwersalnego stroju, który charakteryzuje cały kraj. Mniej lub bardziej stroje ludowe różnią się w zależności od regionu, w którym ludzie mieszkają. Tak samo jak w Polsce: strój łowicki, strój Krakowiaka – mają elementy podobne, jednak równie łatwo można dostrzec różnice w nich. Pamiętajcie, że są to stroje przykładowe. Uczniowie chodzą po klasie i rozpoznają stroje. Oprócz strojów przyniesionych przez rodziców, rozpoznają stroje na obrazkach. Każda grupa zapisuje na karteczkach swoje odpowiedzi. Przy sprawdzeniu każda grupa podaje jeden strój który charakteryzuje według niej wybrane państwo. Pozostałe grupy sprawdzają swoje odpowiedzi. Przyznaj punkty za prawidłowe odpowiedzi (max. 4 dla grupy) oraz dodatkowe punkty za współpracę.

Jeszcze Polska nie zginęła ... Czy znasz ten hymn?

Kolejne zadanie to zadanie muzyczne. Każda grupa dostaje kartkę, na której wpisuje numer hymnu Francji, Indii, Polski oraz Turcji. Zadanie nie jest łatwe, gdyż trzy hymny są z zupełnie innych krajów.

Lista linków do hymnów. Linki ułożone w takiej kolejności, w jakiej wysłuchają ich uczniowie:

- 1) Niemcy <http://www.lengua.com/anthems/Germany.mp3>
- 2) Indie <http://www.lengua.com/anthems/India.mp3>
- 3) Polska <http://www.lengua.com/anthems/Poland.mp3>
- 4) Chiny <http://www.lengua.com/anthems/China.mp3>
- 5) Turcja <http://www.lengua.com/anthems/Turkey.mp3>
- 6) Francja <http://www.lengua.com/anthems/France.mp3>
- 7) Egipt <http://www.lengua.com/anthems/Egypt.mp3>

Grupy wysłuchają hymnów, uzupełniają karty odpowiedzi. Sprawdzenie kart odpowiedzi i przyznanie punktów za prawidłowe odpowiedzi (razem 4 pkt) plus punkty za współpracę.

Skąd pochodzi ten budynek?

Przypomnij uczniom o obrazkach, które dostali na samym początku quizu. Teraz mają chwilę by zastanowić się z jakiego kraju pochodzi budynek przedstawiony na zdjęciu. Przyznaj grupie po jednym punkcie za poprawną odpowiedź oraz dodatkowe punkty za to jak współpracują.

Przypomnij uczniom o obrazkach, które dostali na samym początku quizu. Teraz mają chwilę by zastanowić się z jakiego kraju pochodzi budynek przedstawiony na zdjęciu. Przyznaj grupie po jednym punkcie za poprawną odpowiedź oraz dodatkowe punkty za to jak współpracują.

Podsumowanie quizu – przedstaw punktację grup zgromadzoną podczas całej zabawy. Przedstaw klasie zwycięzców quizu.

Zapytaj uczniów o ich wrażenia z quizu. Zróbcie rundkę z ich wrażeniami po zabawie – czy było coś co sprawiło im trudność? Co im się podobało? Jakie dowiedzieli się czegoś interesującego?

W nagrodę rozdajemy uczniom słodycz. Każdy uczeń otrzymuje po jednym cukierku. Jednak cukierki te są pretekstem do utworzenia nowych grup. Przygotowujemy cukierki – cztery różne rodzaje. Pozwoli to nam na podzielenie uczestników na trzyosobowe grupy. W skład grupy wejdą uczestnicy, z których każdy wylosował ten sam typ cukierka.

Załącznik 8 – zdjęcia prezentujące stroje ludowe Francji, Indii, Polski, Turcji

Załącznik 9 - Karta odpowiedzi dla każdej grupy

Komputer/ odtwarzacz mp3

Do tego zadania pomocni są rodzice. To oni dostarczyli nam stroje narodowe, które powiesiliśmy w sali podczas przeprowadzania tych zajęć. Jeśli rodzice nie mają strojów w Polsce ze sobą, równie dobrze mogą Wam posłużyć wydrukowane obrazki.

12 cukierków (po 3 z innego rodzaju)

Pamiętaj, aby podkreślić, iż to nie wygrana jest najważniejsza. Lecz fakt, iż poznaliśmy lepiej kraje, z których pochodzą nasi koledzy/ koleżanki

ZADANIE 3- Kultura naszym bogactwem- 15 minut

Prosimy siedmiu ochotników by ustawili się twarzą do tablicy. Każdy z nich otrzymuje marker. Za każdy z uczniów staje jeden kolega/koleżanka. Oraz nauczyciel (z racji nieparzystej liczby liter w wyrazie kultura). Każdy z uczniów stojących w drugim rzędzie otrzymuje karteczkę z literą. Jego zadaniem jest napisanie tej litery na plecach kolegi / koleżanki, ten zaś napiszę odczytaną literę na tablicy. Po zakończonym zadaniu uczniowie siadają przy stolikach we wcześniej ustalonych grupach.

7 markerów, małe karteczki z literami:
K – U – L – T – U – R – A

Odczytujemy słowo z tablicy i prosimy uczniów o jego wyjaśnienie. Prowokujemy uczniów do dyskusji zadając im pomocnicze pytania: - Co to jest kultura?

- Czy każdy ją ma?
- Co wchodzi w jej skład?

Jeden uczeń zapisuje na dużym arkuszu papieru wszystkie pomysły uczniów. Pracujemy metodą burzy mózgów. Zapisujemy każdą odpowiedź.

Poproś uczniów o stworzenie definicji kultury, w swoich nowych grupach. Uczniowie piszą swoje własne definicje kultury.

Powieś na tablicy przygotowane definicje kultury i omów je z uczniami. Porównajcie definicje i znajdzie cechy wspólne. Zapytaj o elementy składowe kultury. Czy kultura każdego narodu jest taka sama? Czy tradycje i zwyczaje są częścią kultury? Jakie jeszcze elementy tworzą kulturę?

Duży arkusz papieru, marker

Przedstaw uczniom plan zajęć. Wyjaśnij im, że w kolejne części zajmiecie się elementami kultury, dorobku każdego narodu: tańcem oraz muzyką.

Załącznik 10 – definicje kultury

ZADANIE 4- Muzyka łagodzi obyczaje – 45 - 60 minut

Przedstaw uczniom plan na tę część zajęć. Pierwszą dziedziną, którą się zajmiecie będzie muzyka.

Jaka to melodia?

Uczniowie wysłuchają kilku fragmentów muzycznych. A ich zadaniem będzie odgadnięcie, z jakiego kraju pochodzi dany fragment. Fragmenty muzyczne puść w takiej kolejności:

Komputer z dostępem do Internetu

- Polska <http://www.youtube.com/watch?v=laXO6VBfJBk>
- Turcja <http://www.youtube.com/watch?v=JsE05nXQPwo>
- Francja <http://www.youtube.com/watch?v=mPiaJc3hjco>
- Indie <http://www.youtube.com/watch?v=oiKI0DoyVn4>

Kartka biała A4 dla każdej grupy

W razie potrzeby uczniowie dwukrotnie wysłuchują fragmentów muzycznych. Uczniowie zapisują swoje odpowiedzi na kartkach. Przyznaj grupom punkty za poprawną odpowiedź, plus punkty za współpracę w grupie.

Jaki to instrument?

Rozdaj każdej grupie zestaw instrumentów muzycznych oraz nazwy tychże instrumentów. Ich zadaniem jest dopasowanie nazwy do obrazka instrumentu oraz napisanie, w którym kraju wykorzystuje się dany instrument w folkowej muzyce.

Załącznik 11 – zdjęcia instrumentów muzycznych (jeden zestaw dla każdej grupy)

Przedstaw uczniom punktację: jeden punkt za każdą poprawnie dopasowaną parę nazwa-instrument oraz jeden punkt za każdą poprawną parę instrument- kraj pochodzenia. Plus dodatkowe punkty za współpracę oczywiście.

Prawidłowe odpowiedzi to:

- Turcja – instrument oud zdjęcie nr 1
- Francja – instrument akordeon zdjęcie nr 2
- Indie – instrument pungi zdjęcie nr 3
- Polska – instrument piszczałka zdjęcie nr 4

„Malowanie muzyki”

Uczniowie wybierają jeden fragment muzyczny (większością głosów). Każdy uczeń otrzymuje papier oraz farby. Zadaniem każdego ucznia jest namalowanie usłyszonej muzyki. Za wykonanie tego zadania każdy uczestnik zdobywa punkt dla swojej drużyny. Po zakończeniu malowania omawiamy prace pokrótce. Jakie emocje wzbudzała w nich ta muzyka? W jaki sposób przelali je na papier?

Karta papieru biała formatu A3 oraz zestaw farb dla każdego ucznia

ZADANIE 5- Tańce, hulanki, swawole – 45 – 60 minut

Co kraj to taniec

Włącz uczniom fragmenty tańców pochodzących, z różnych krajów. W trakcie oglądania krótkich filmików uczniowie muszą zdecydować, który kraj jest reprezentowany przez dany taniec.

Filmiki zaprezentuj w kolejności:

- Polska

<http://www.youtube.com/watch?v=Rg1MMZwgqYs>

- Francja

<http://www.youtube.com/watch?v=RiylKF-fDo> (od około 2 minuty)

- Turcja

http://www.youtube.com/watch?v=C2jOK_mWkjw

- Indie <http://www.youtube.com/watch?v=A3sKOj4sBw8>

Omów z uczniami prawidłowe odpowiedzi. Zapytaj czym się kierowali przy odpowiadaniu? Czy były elementy które pomogły im w odgadnięciu prawidłowej odpowiedzi?

Przyznaj punkt dla każdej drużyny za każdy poprawnie odgadnięty taniec.

Upewnij się, że włączysz tablicę po włączeniu filmiku na pełnym ekranie – by uczniowie nie widzieli nazwy klipu

Mój taniec z gwiazdami!

Zaproś uczniów do zaprezentowania własnej wymyślonej choreografii. Każda grupa losuje jeden kraj. Ich zadaniem jest przygotowanie choreografii opartej na podstawowych krokach tańców tradycyjnych z tegoż kraju. Uczniowie mogą inspirować się fragmentami nagrań zaprezentowanymi przez nauczyciela, bądź wyszukać w Internecie własnych wideo klipów i na nich się wzorować. Uprzedź uczniów, iż w tym zadaniu to oni także będą oceniali wykonanie. Punktowanie odbędzie się na zasadzie popularnego show telewizyjnego „Taniec z gwiazdami”. Jurorami są: 3 grupy plus nauczyciel. Z punktów przyznanych przez czwórkę jurorów wyciąga się średnią. I to właśnie te punkty zostaną dopisane każdej grupie. Każdy juror może przyznać od 1 do 10 punktów.

Komputery z dostępem do Internetu (sala komputerowa, bądź 4 laptopy)

Załącznik 13 – karty z punktami

W tym zadaniu potrzebna jest przestrzeń. Jeżeli klasa jest zbyt mała, wyjdźcie na korytarz, bądź skorzystajcie z sali gimnastycznej

Podsumujcie zajęcia dotyczące tańca. Przedstaw uczniom ogólną punktację, którą zdobyli w II części zajęć. Zachęć ich do podzielenia się swoimi wrażeniami z części dotyczącej muzyki i tańca.

PODSUMOWANIE I ZAKOŃCZENIE

Poinformuj uczniów, że to już koniec waszych zajęć. Przypomnij im, czym zajmowaliśmy się dzisiejszego dnia na zajęciach:

- pracowaliśmy nad lepszym poznaniem się i poznaniem krajów naszych koleżanek i kolegów
- zastanawialiśmy się razem jakie cechy nas łączą
- dyskutowaliśmy o kulturze i jej wpływie na nas
- poznawaliśmy tańce i muzykę różnych narodów

Załącznik 14 – Ginger Bread wydrukowany na formacie A3

Na zakończenie zachęć uczniów do podzielenia się wrażeniami z zajęć. Wręcz każdemu małą samoprzylepną karteczkę. Zachęć uczniów by na tej karteczce zapisali co najbardziej ich zainteresowało, co ich zaskoczyło, co ekscytującego się wydarzyło, czego nowego się dowiedzieli.

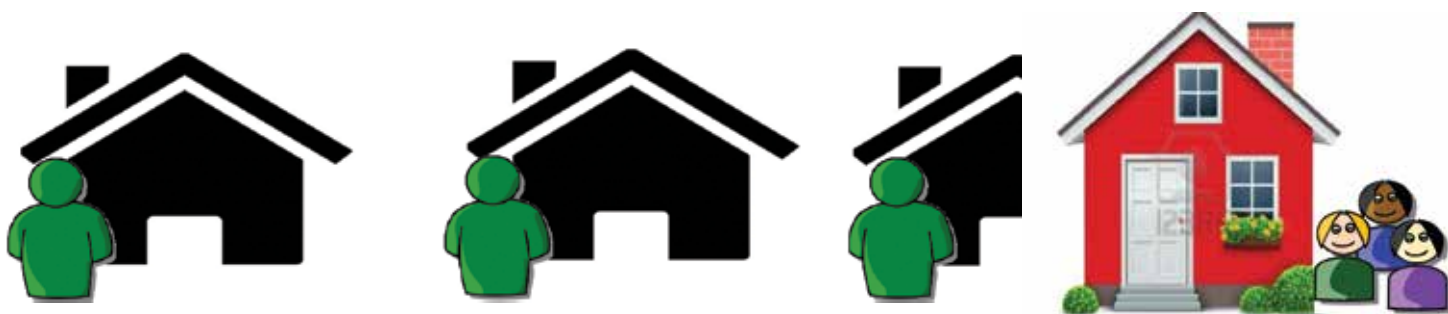
13 karteczek samoprzylepnych w różnych kolorach

Poproś uczniów o przeczytanie swoich wypowiedzi. Na koniec przyklejcie karteczki na Piernikowym Ludku. Przyklejcie go na ścianie w klasie. Od tej pory stanie się jednym z członków waszej klasy przypominającym Wam, że Wasza różnorodność powoduje, że jesteście tacy wyjątkowi i interesujący.

Zachęć uczniów do przygotowania krótkiej lekcji dla swoich rówieśników prezentującej dorobek kultury ich kraju. Forma i zakres jest całkowicie dowolna

Załączniki

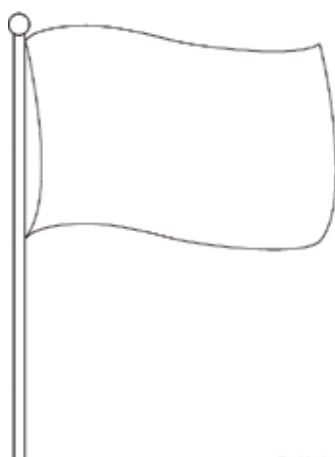
Załącznik 1

Załącznik 2

Załącznik 3

Załącznik 4

TURCJA	INDIE
ROSJA	FRANCJA

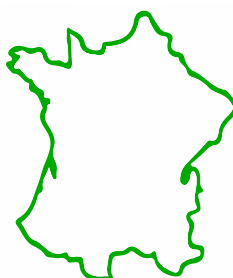
Załącznik 5

Załącznik 6

Nowe Delhi	Warszawa	Paryż	Ankara
Mumbaj	Kraków	Bordeaux	Stambuł

Załącznik 7

Załącznik 8

Załącznik 9

Utwór numer	
Hymn Indii	
Hymn Polski	
Hymn Turcji	
Hymn Francji	

Załącznik 10

KULTURA – definicje

Kultura to dorobek materialny i duchowy ludzkości, jest wszechobecna, tworzona przez poszczególne działania jednostek, które łączą się. Kultura scala grupę społeczną. Kultura jest tworem ciągłym, opartym i czerpiącym z dokonań wcześniejszych pokoleń.

Kultura jest dobrem zbiorowym, tworzonym szczególnie przez wybitne jednostki, a akceptowanym przez ogół. Jest odrębna dla każdej grupy społecznej, aktualnie kultura dzieli się na masową i wysoką.

Kultura to ogół czynników materialnych i duchowych wytworzonych przez daną grupę społeczną, złożoną z jednostek, które tą grupę tworzą, ale także pielęgnują, zmieniają i dokonują jej innowacji.

Kultura jest to całość zachowań, obyczajów i elementów dorobku społecznego przekazywanych z pokolenia na pokolenie, których człowiek jest zarówno twórcą, jak i uczestnikiem.

Kultura to całość dorobku społecznego, zdolnego rozszerzać się przestrzennie, odkrycia i wynalazki przechodzące na następne pokolenia, dorobek trwały zbiorowości ludzkiej, sposoby opanowania przyrody, technika, religia i obyczaje, charakterystyczne dla człowieka jako gatunku.

Kultura to zbiór artefaktów, przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Warunkiem istnienia kultury jest jej ciągłość.

Kultura ma niezaprzeczalny wpływ na egzystencję jednostki ludzkiej. Człowiek nie może odrzucić całkowicie kultury, jako że jest ona wszędzie wokół nas. Z dniem narodzin człowieka jest ona z góry narzucona. Wiąże się z miejscem bytu, pochodzeniem oraz epoką, w której egzystuje. W pewnym momencie życia człowiek może dokonać wyboru, do jakiego kręgu kulturowego chce przynależeć. Zarówno człowiek ma wpływ na kulturę, jak i kultura ma wpływ na jednostkę. Ludzi mogą być bierni w stosunku do tworzenia i rozwoju kultury lub mogą aktywnie uczestniczyć w jej powstawaniu.

Kultura to zbiór ogólnie przyjętych norm i zachowań, a równocześnie jest to dorobek duchowy, artystyczny całej ludzkości. Kultura ewoluuje, obejmuje wszystkie dziedziny życia, kształtuje je i zarazem sama z nich czerpie.

Kultura to zbiór twórców materialnych i niematerialnych tworzonych przez człowieka na przestrzeni lat na danym terenie. Twory te przekazywane są z pokolenia na pokolenia, wyznaczając normy zachowań.

Kultura jest wytwarzana przez ludzi, przetwarzających rzeczywistość do własnych potrzeb. Powstaje z wymiany doświadczeń, stale rozwija się na przestrzeni dziejów, nadaje schemat postępowania, myślenia. Przynależymy do niej wraz z urodzeniem wszyscy, ciężko się od niej uwolnić.

Kultura jest to zbiór i ogół wartości duchowych, jak i materialnych występujących i rozwijających się pod wpływem wielu czynników w obrębie społeczeństwa, na które składają się poszczególne jednostki i grupy.

Kultura – zbiorowy dorobek społeczeństw ludzkich przekazywany z pokolenia na pokolenie, uwarunkowany przez otoczenie i społeczeństwo; przekształcający się w miarę potrzeb ówczesnego czasu, zbiór zasad i przekonań przyjętych przez ogół.

Kultura to wszechotaczający nas dorobek ludzkości, na który składają się osiągnięcia duchowe i materialne. Jest to wszystko, co ma związek z człowiekiem. Pigułka, którą każdy z nas połyka i wydalą w zmienionej formie.

Kultura to dorobek cywilizacyjny przekazywany z pokolenia na pokolenie. Składają się na nią czynniki materialne i niematerialne, które pozostają w ścisłej zależności. Nie ma jednej uniwersalnej definicji kultury. Wpływają na nią m.in. położenie geograficzne i tło historyczne.

Kultura jest zbiorem wierzeń, przyzwyczajzeń, zachowań. Kultura jest tworem człowieka, który odróżnia nas od zwierząt, określa normy, których przestrzeganie jest niezbędne do życia w społeczeństwie.

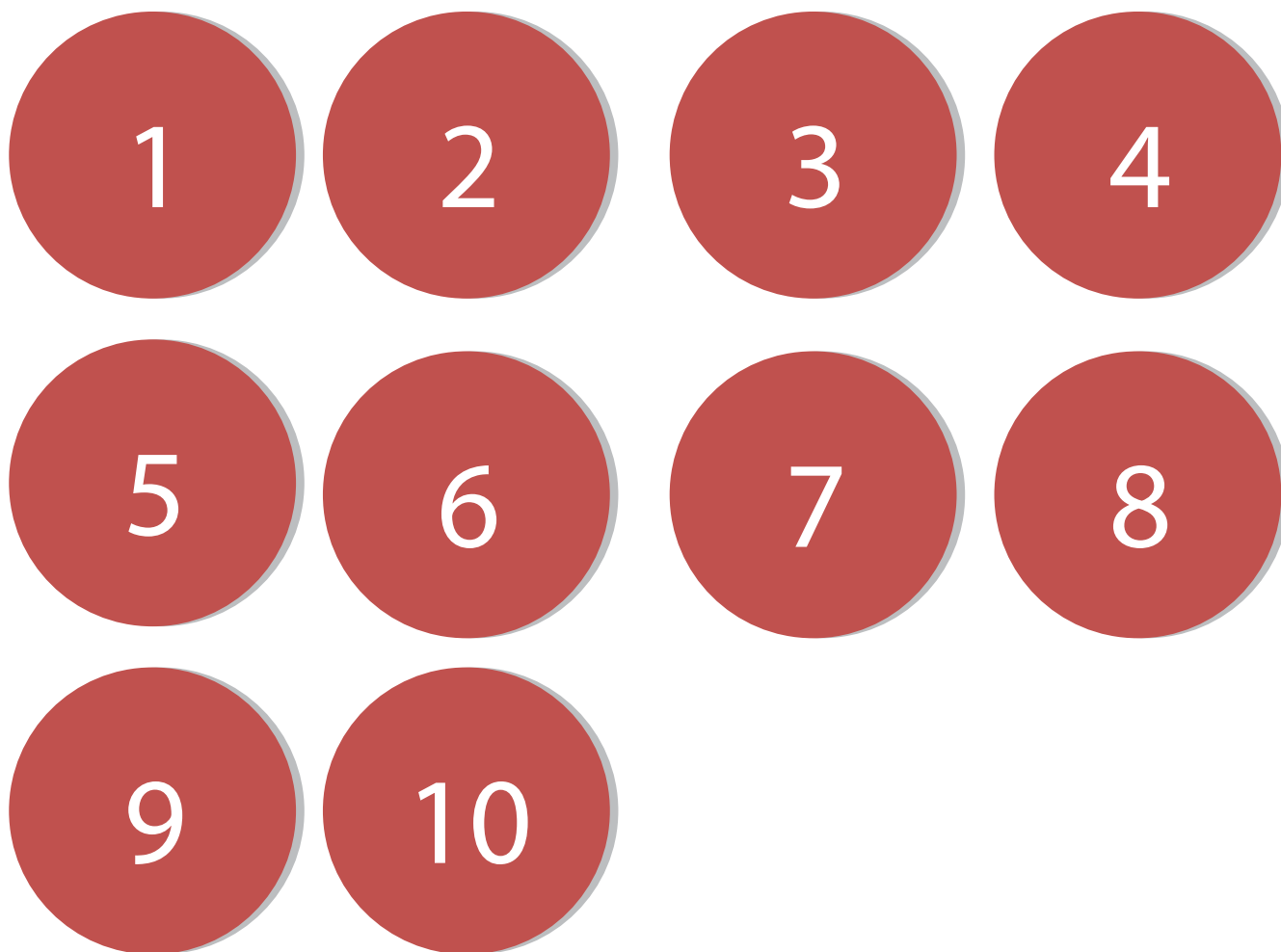
Załącznik 11

Z jakiego kraju pochodzi ten taniec?	
Taniec nr 1	
Taniec nr 2	
Taniec nr 3	
Taniec nr 4	

Załącznik 12

Załącznik 13

Temat: A global village

Język angielski

Autor: Elżbieta Sroka

Pomoc w realizacji zajęć w klasie: p. Teresa Madaj (nauczycielka języka angielskiego)

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Grupa (połowa klasy szóstej) na języku angielskim, w której jest jeden chłopiec z Czeczenii. Nie ma konfliktów, ale uczniowie nie korzystają z potencjału różnorodności kulturowej w klasie.

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie, oraz do integracji międzykulturowej

- Stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców
- Zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom w nauce
- Zachęcenie do współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach
- Zachęcenie do współpracy w grupach i między grupami

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- rozumienie instrukcji ustnych i pisemnych
- powtórzenie podstawowych informacji o Wielkiej Brytanii
- poznanie podstawowych informacji o kraju jednego z uczniów (Czeczenia)
- wprowadzenie słów czeczeńskich – tłumaczenie z języka polskiego i angielskiego

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICTWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

- uczniowie nabyli podstawową wiedzę o kraju swego kolegi i przypomnieli o Wielkiej Brytanii
- uczniowie zauważyli, że zyskują dzięki współpracy a dzięki koledze z innego kraju mogą zyskać jeszcze więcej lepiej rozumieją kolegę i jego problemy

METODY PRACY:

- quiz
- rozmowa
- rebusy
- uzupełnianie luk
- prezentacja zdjęć
- wykreślanka

FORMY PRACY:

- praca z całą grupą
- praca między grupami

CZAS TRWANIA: 2 godziny lekcyjne

WPROWADZENIE – 20 minut

Rozpocznij zajęcia od czynności organizacyjnych – sprawdzenie obecności, zapisanie tematu, określenie celów lekcji oraz przedstawienie zasad obowiązujących podczas zajęć,

Następnie - wprowadzenie tematu - nauczyciel pyta uczniów czy znają kraj z którego pochodzi jeden z uczniów (Czeczenia), czy wiedzą co na jego temat – swobodne wypowiedzi uczniów,

W kolejnej części Shamad dokonuje krótkiej prezentacji swojego kraju, z pokazem zdjęć

Przedstawienie uczniom zasad obowiązujące podczas dzisiejszych zajęć :

praca w grupach
oceniane jest wykonanie zadania (punkty dodatnie), współpraca w grupie (punkty dodatnie i ujemne)

oraz współpraca między grupami (punkty dodatnie i ujemne).

(załącznik Z).

Zdjęcia można pokazywać w wersji papierowej lub jako pokaz slajdów na tablicy multimedialnej (my mieliśmy pokaz slajdów z komentarzami Shamada).

ZADANIE 1- . Quiz -- wiedza o krajach anglojęzycznych i Czeczenii - 15 minut

Przebieg krok po kroku.

Karty pracy A i B

Uczniowie w grupach dostają karty pracy z zadaniami A i B i z pomocą Shamada mają uzupełnić w podpisach brakujące nazwy zwierząt oraz rozwiązać rebusy.

Sprawdzenie poprawności wykonania zadania – nauczyciel po kolei pyta uczniów o prawidłowe odpowiedzi, reszta uczniów kontroluje poprawność na swoich kartach pracy.

Przyznanie punktów za pracę

ZADANIE 3- Zapoznanie się z przysłowiami czeczeńskimi – 15 minut

Przebieg krok po kroku.

Karta pracy C

Uczniowie w podanych przysłowiach mają zastąpić czeczeńskie wyrazy polskimi odpowiednikami.

Następnie porównują prawidłowość odpowiedzi z oryginalnym tekstem odczytanym przez Shamada,

Uczniowie tłumaczą czeczeńskie wyrazy na język angielski.

Przyznanie punktów za wykonanie zadania.

PODSUMOWANIE – 15 minut

Uczniowie dostają kartę pracy D – mają uzupełnić luki poznаныmi wyrazami w trzech językach.

Karta pracy D

Przyznanie punktów za wykonanie zadania oraz podsumowanie zdobytych punktów przez każdą grupę.

ZAKOŃCZENIE – 10 minut

Przypomnienie uczniom, czym zajmowaliśmy się podczas dzisiejszych zajęć:

- przypomnieliśmy sobie podstawowe wiadomości o Wielkiej Brytanii
- poznaliśmy kraj naszego kolegi - Czeczenię
- nauczyliśmy się kilkunastu słów czeczeńskich

Karta pracy E

Jeśli klasa pracuje szybko, wykreślanekę można zrobić na lekcji jako zadanie utrwalające poznane słowa.

Zaproszenie uczniów do rundki podsumowującej: niech każdy po kolei powie, co go najbardziej zainteresowało na dzisiejszych zajęciach, co było zaskoczeniem, o czym będzie chciał opowiedzieć rodzicom lub znajomym, czego się dziś dowiedział o sobie i o innych.

Zadanie pracy domowej - wykreślanka

Załączniki

QUIZ

Wstęp:

Zaznacz na mapie gdzie są położone kraje:

A – Polska

B – Wielka Brytania

C – Czeczenia

1. Zaznacz flagę

Czeczenii (A), Wielkiej Brytanii (B), Polski (C).

2. What is the capital city in Chechnya?

A. Aszchabad   B. Mińsk   C. Grozny   D. Kabul

3. Jakie jest godło Czeczenii?

4. What is the capital city of the United Kingdom?

A. Liverpool   B. Oxford   C. London   D. Bristol

5. Kto jest prezydentem Czeczenii?

- A. Alaksandr Łukaszenka   B. Hamid Karzaj   C. Gurbanguly Berdimuhamedow
D. Ramzan Kadyrow

6. What is the name of the Queen of the United Kingdom?

- A. Anna   B. Victoria   C. Elizabeth   D. Catherine

7. W jakim kraju leży Czeczenia?

- A. w Armenii   B. w Rosji   C. w Gruzji   D. w Azerbejdżanie

8. What are the national languages in Chechnya?

- A. kurdyjski, czeczeński   B. urdu, czeczeński   C. rosyjski, czeczeński   D. angielski, czeczeński

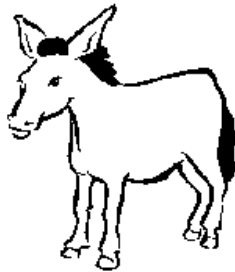
A. Napisz brakujące nazwy zwierząt w języku angielskim bądź czeczeńskim, w zależności od tego, której nazwy brakuje.

.....
1. zhi

2. cow
.....

.....
3. vir

.....
4. kotam

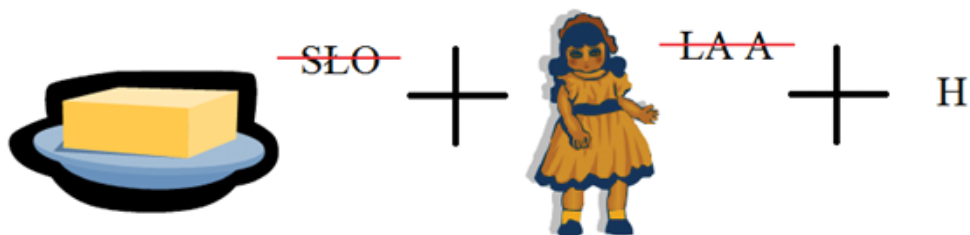

5. camel
.....

B. Rozwiąż rebusy, żeby poznać czeczeńskie nazwy.

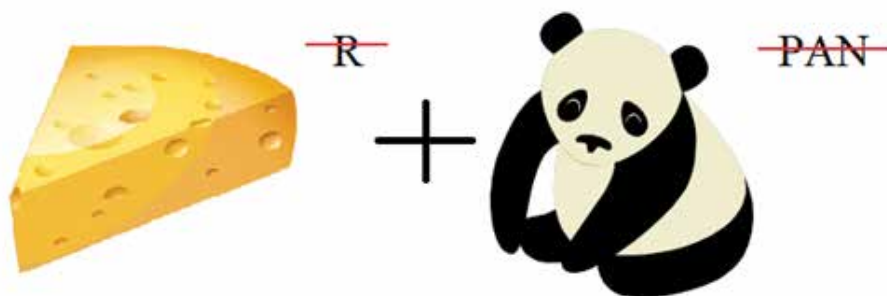
1. Słońce - .....

2. Księżyc - .....

3. Gwiazda - .....

4. Niebo - .....

5. Ziemia - .....

C. W podanych przysłowiach zastąp czeczeńskie wyrazy polskimi odpowiednikami (spróbuj wywnioskować z kontekstu o jakie słowa chodzi).

1. **Vir** zrozumie, że jest osłem tylko wtedy, gdy go za **lerg** pociągniesz.
2. Gdzie świeci **malkh**, posiej ziarno. Gdzie posiejesz ziarno, tam pojawi się cień.
3. Nie lękaj się zimy, po niej nastanie **bcaste**. Bój się jesieni, po niej przyjdzie zima.
4. **Vir** nazwał drugiego osłem i rzucił się w przepaść.
5. Nie **malkh** wina, że **buhia** w dzień nie widzi.
6. Z **alu** nie igraj, **khi** nie wierz.
7. Kto nie lubił **ett**, zawsze marzył o mleku.
8. **Cicigi** żyjące w zgodzie pokonają skłócone **borzi**.
9. Gniew **nana** jak **lo** – dużo napada, szybko stopnieje.
10. **Dottagl** z dalekiego kraju jest jak wznoszona twierdza.

D. Wstaw wyrazy z ramki w odpowiednie miejsca:

słońce, angela, star, atom, moon, cebula, dog, diament, język, cov, księżyc, heart, atom, diamond, seda, , ett,

Język polski	Język czeczeński	Język angielski
anioł		angel
	atam	
	xox	onion
	alumuz	
gwiazda		
	mott	language
krowa		
	butt	
serce		
	malkh	

Odpowiedzi:

A.

1. zhii
2. ett
3. donkey
4. hen
5. emkal

B.

1. Słońce -malkh
2. Księżyc - butt
3. Gwiazda –seda
4. Niebo - stigal
5. Ziemia –latta

C.

- Osiół** zrozumie, że jest osłem tylko wtedy, gdy go za **ucho** pociągniesz.
Vir zrozumie, że jest osłem tylko wtedy, gdy go za **lerg** pociągniesz.
- Gdzie świeci **słońce**, posiej ziarno. Gdzie posiejesz ziarno, tam pojawi się cień.
Gdzie świeci **malkh**, posiej ziarno. Gdzie posiejesz ziarno, tam pojawi się cień.
- Nie lękaj się zimy, po niej nastanie **wiosna**. Bój się jesieni, po niej przyjdzie zima
Nie lękaj się zimy, po niej nastanie **bcastee**. Bój się jesieni, po niej przyjdzie zima.
- Osiół** nazwał drugiego osłem i rzucił się w przepaść.
Vir nazwał drugiego osłem i rzucił się w przepaść.
- Nie słońca wina, że sowa w dzień nie widzi.
Nie **malkh**wina, że **buhia**w dzień nie widzi.
- Z **ogniem** nie igraj, **wodzie** nie wierz.
Z **alu** nie igraj, **khinie** wierz.
- Kto nie lubił **krowy** , zawsze marzył o mleku
Kto nie lubił **ett** , zawsze marzył o mleku.
- Koty** żyjące w zgodzie pokonają skłócone **wilki**.
Cicigi żyjące w zgodzie pokonają skłócone **borzi**.
- Gniew **matki** jak **śnieg** – dużo napada, szybko stopnieje.
Gniew **nana** jak **lo** – dużo napada, szybko stopnieje.
- Przyjaciół** z dalekiego kraju jest jak wznoszona twierdza.
Dottagi z dalekiego kraju jest jak wznoszona twierdza.

D.

Język polski	Język czeczeński	Język angielski
anioł	angela	angel
atom	atam	atom
cebula	xox	onion
diament	alumuz	diamond
gwiazda	seda	star
język	mott	language
krowa	ett	cov
księżyc	butt	moon
serce	dog	heart
słońce	malkh	sun

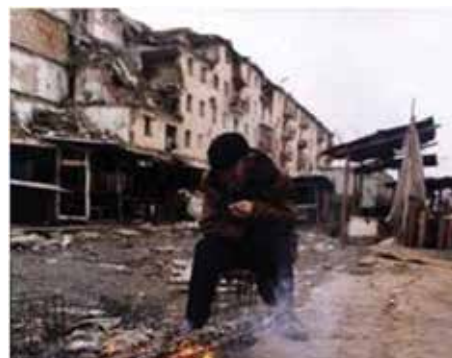
E. Praca domowa – wykreślanka

Znajdź 10 poznanych słów czeczeńskich i wykreśl je pionowo lub poziomo.

Mott, lerg, stiga, latta, zhii, vir, kotam, malkh, butt, seda

A	C	M	O	T	T	M	G	K	A
I	D	S	E	L	E	R	G	I	A
J	S	Y	L	Q	Q	W	E	R	L
L	T	U	Z	H	I	I	Y	T	A
M	I	I	M	M	Y	U	K	L	T
V	G	M	U	A	O	O	O	P	T
X	A	E	I	L	B	U	T	T	A
A	U	F	Q	K	S	A	A	K	J
V	I	R	A	H	D	F	M	G	H
S	Y	G	S	E	D	A	X	C	V

Z.

Co myślisz o Zosi Samosi?

Podtytuł - Lekcja nauczania zintegrowanego, edukacja polonistyczna, klasa II.

Autorki: Zuzanna Justyniak (pedagog szkolny),
Ewelina Krakowiak (nauczyciel świetlicy).

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Informacje o grupie zebrane zostały na podstawie:

- wywiadu z wychowawcą;
- wcześniejszej całorocznej obserwacji grupy w klasie pierwszej przez pedagoga w związku ze wsparciem psychologiczno – pedagogicznym w ramach realizacji programu „Akademia Przyszłości”;
- spontanicznych rozmów z dziećmi.

Klasa druga siedmiolatków, licząca szesnaście osób, w której uczy się sześcioro dzieci cudzoziemskich, w tym pięcioro pochodzenia wietnamskiego i jedno ukraińskiego. Rozpoczynając naukę w szkole dwie uczennice nie znały języka polskiego. Obecnie posługują się nim w stopniu komunikatywnym, rozumieją i wykonują polecenia nauczyciela. W klasie nie obserwujemy konfliktów na tle rasowym. Grupa jest zgrana, lubi przebywać w swoim towarzystwie, nie występuje wykluczenie z powodu innej narodowości.

Z rozmów z uczniami cudzoziemskimi wynika, iż językiem polskim posługują się jedynie w szkole, w domu dominuje język ojczysty.

Podczas zajęć uczniowie byli zaskoczeni, iż na lekcji są włączone elementy, słowa w ich ojczystym języku. Jeden z chłopców pochodzenia wietnamskiego czuł się tym skrępowany i nie był w stanie sobie przypomnieć jak brzmią słowa tj.: witaj, dziękuję, ciepło, zimno, uśmiech w jego języku. Podczas zajęć wołał posługiwać się jedynie językiem polskim. Inne dzieci, zarówno polskie jak i cudzoziemskie bardzo pozytywnie, z entuzjazmem zareagowały na to urozmaicenie.

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

- wykorzystanie potencjału klasy, jaką niesie za sobą jej wielokulturowość;
- zachęcanie uczniów do efektywnej współpracy;
- integracja grupy.

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- uczeń potrafi się przywitać w swoim ojczystym języku;
- uczeń redaguje ustne odpowiedzi na pytania;
- uczeń wie kim jest Julian Tuwim;
- uczeń wymienia poznane tytuły wierszy Juliana Tuwima;
- uczeń zna cechy charakteru Zosi Samosi;
- uczeń tworzy przeciwieństwa do negatywnych cech Zosi Samosi;
- uczeń potrafi współdziałać w grupie;
- uczeń zna swoją narodowość;
- uczeń używa swojego ojczystego języka w zabawie: „Ciepło – zimno”.

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICTWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

- umocnienie więzi między uczniami;
- wytworzyła się bezpieczna atmosfera pełna współpracy;
- uczniowie dostrzegli wartość płynącą z różnorodności kulturowej w klasie, dzięki uczniom cudzoziemskim grupy, w których pracowali uczniowie mogli w pełni wykonać powierzone im zadania.

METODY PRACY:

- dyskusja,
- ćwiczenia w grupach;
- praca z tekstem;
- aktywność ruchowa;
- praktyczne działanie;
- burza mózgów;
- rozmowa kierowana.

FORMY PRACY: indywidualna, grupowa, zbiorowa

CZAS TRWANIA: 90 minut = 2 godziny lekcyjne (przerwa 10min. po pierwszej lekcji)

PRZEBIEG ZAJĘĆ	MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE	KOMENTARZ I WSKAZÓWKI METODYCZNE
WPROWADZENIE – 5 minut		
<p>Rozpocznij zajęcia od przywitania się z uczniami w różnych językach: angielski. Rozpocznij zajęcia od przywitania i przedstawienia się.</p> <p>Następnie zaproś uczniów do wspólnej pracy, jeśli nie znasz imion uczniów, poproś o zapisanie ich na przygotowanych wcześniej naklejkach, które przyczepią do odzieży.</p> <p>W kolejnej części powiedz jaki jest cel zajęć.</p> <p>Przedstaw uczniom zasady obowiązujące na zajęciach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kiedy chcemy zabrać głos, podnosimy rękę; • słuchamy siebie nawzajem, nie przerywając wypowiedzi innych; • wspieramy siebie nawzajem.	<p>Naklejki na imiona</p>	
ZADANIE 1- Zabawa integrująca grupę „Na powitanie”. Czas trwania – 8 minut.		
<p>Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel rozpoczyna zabawę wypowiadając słowa: „Witaj! Jak się masz?” zwracając się do dziecka siedzącego po jego lewej stronie. Jednocześnie podaje dziecku maskotkę. Uczeń dziękuje za otrzymanie maskotki, odpowiada na pytanie, zwraca się z tym samym pytaniem do kolejnej osoby siedzącej obok. Każde dziecko dziękuje, wita się i zadaje pytanie w swoim ojczystym języku.</p>	<p>Dowolna maskotka lub pacynka.</p>	
ZADANIE 2- Kim był Julian Tuwim. Czas trwania – 5 minut.		
<p>Zapoznanie uczniów z postacią Juliana Tuwima na podstawie informacji zawartych w przewodniku dla nauczyciela. Uczniowie otwierają podręczniki na str. 80, przyglądają się zdjęciom przedstawiającym poetę i wspólnie z nauczycielem je omawiają. Nauczyciel czyta wspomnienia siostry Juliana Tuwima i zadaje do niego pytania (str. 54-55 przewodnik).</p>	<p>Przewodnik dla nauczyciela</p>	<p>Przewodnik do podręcznika „Odkrywam siebie i świat”, wyd. MAC Edukacja, klasa II, str. 54-55</p>

ZADANIE 3- Zabawa ruchowa w parach „ciepło – zimno”. Czas trwania – 15 minut.

Dzieci siedzą w kręgu dobrane w pary. Nauczyciel prezentuje uczniom przedmioty związane z tytułami wierszy Juliana Tuwima (np. lokomotywa, okulary, kotek, Bambo...), które następnie ukrywa w sali. Jedno dziecko z pary ma za zadanie poprowadzić swojego partnera do ukrytego przedmiotu używając słów „ciepło” lub „zimno” w swoim ojczystym języku. Omówienie zabawy.

Nauczyciel zadaje dzieciom pytania:

- Czy zabawa w innym języku sprawiła Wam trudność?
- Czy podobało Wam się takie urozmaicenie?
- Jakie tytuły wiersza Juliana Tuwima poznaliście podczas zabawy?

Zapoznanie się ze zwrotami 'ciepło', 'zimno' po ukraińsku: тепло (ciepło) *wymowa 'tepło'*, холодний (zimno) *wymowa 'kholodnyy'*; po wietnamsku: 'nhiet' (ciepło) *wymowa 'nijet'*, 'lanh' (zimno) *wymowa 'lań'*.

Przed rozpoczęciem zabawy nauczyciel prezentuje wymowę słów „ciepło”, „zimno” w języku polskim, ukraińskim i wietnamskim prosząc dzieci o uważne słuchanie i ewentualną poprawę wymowy.

ZADANIE 4 - Zapoznanie uczniów z wierszem „Zosia Samosia”. Czas trwania – 12 minut

Dzieci otwierają podręczniki na stronie 30-31, na której znajduje się wiersz „Zosia Samosia”. Nauczyciel czyta tekst, uczniowie śledzą go wzrokiem.

Tekst wiersza Juliana Tuwima „Zosia Samosia”

Rozmowa kierowana nt. przeczytanego tekstu. Pytania do tekstu:

- Dlaczego Zosię nazywano Samosią?
- Dlaczego dziewczynka nie chciała się uczyć?
- Jak oceniacie zachowanie Zosi?
- Co moglibyście poradzić Zosi, aby zachęcić ją do nauki?
- Czy warto w życiu być samotnym i uważać, że wszystko robi się najlepiej samemu?
- Pytania uzupełniające:
- Czy strażak zgasi sam pożar?
- Czy człowiek sam zbuduje samolot?
- Czy człowiek sam zbuduje dom?

Zwrócenie uwagi, iż ze współpracy płynie wartość.

PRZERWA – 10 MINUT.

ZADANIE 5 - Portret „Zosi Kumplosi” jako dziewczynki, która chce mieć przyjaciół. Praca w grupach. Czas trwania – 20 minut.

Nauczyciel dzieli klasę na cztery czteroosobowe grupy, tak aby w każdej znalazł się co najmniej jeden uczeń cudzoziemski.

Zadaniem jest stworzenie portretu Zosi Kumplosi z wykorzystaniem informacji zawartych w krótkim opisie. Każda grupa w wyniku losowania otrzymuje opis zawierający informacje o postaci. Każda postać różni się jedynie kolorem skóry, a inne cechy pozostają wspólne dla wszystkich grup (zielona sukienka, książka w ręku, warkoczyki oraz **uśmiech**, które będzie „słowem kluczem” zapisanym w języku wietnamskim [**như cười**], *wymowa 'nu cujoj'* bądź ukraińskim [**посмішка**], *wymowa 'posmiszka'*). Zadaniem dzieci jest narysowanie Zosi Kumplosi według wylosowanego opisu z uwzględnieniem zagadkowego słowa.

Opisy Zosi Kumplosi dla czterech grup.
Arkusze papieru, format A3, kredki, flamastry.

Przypominamy, iż w każdej z grup znajduje się dziecko cudzoziemskie umiejące rozszyfrować ukryte słowo.

ZADANIE 6 - Przemiana Zosi Samosi w Zosię Kumplosię. Czas trwania – 5 minut

Burza mózgów.

Uczniowie w swoich grupach czytają słowa znajdujące się dookoła obrazka Zosi Samosi (podręcznik str. 30-31), wybierają te, które charakteryzują dziewczynkę (przemądrzała, nieuk, niemądra, niegrzeczna, zarozumiała). Na podstawie cech charakterystycznych dla Zosi Samosi, grupy wymyślają i zapisują na wcześniej narysowanych portretach ich pozytywne przeciwieństwa dla Zosi Kumplosi.

Przewodnik nauczyciela str. 56 (słowa znajdujące się dookoła portretu Zosi Samosi)

Uczniowie pozostają we wcześniej przydzielonych grupach. Nauczyciel podchodzi do każdej grupy i sprawdza czy dzieci poprawnie wybrały cechy Zosi Samosi.

ZADANIE 7 - Prezentacja prac. Czas trwania – 7 minut.

Grupy przedstawiają klasie swoje prace, czytając swój opis. Wspólne sprawdzenie czy Zosia Kumplosia przedstawiona na rysunku jest zgodna z opisem.

Zwrócenie uwagi na fakt, iż każda grupa miała podobne opisy, jednak różniły się one jednym szczegółem – dziewczynka miała inny kolor skóry. Zaznaczenie, że główna bohaterka wiersza nie musi być odwzorowaniem naszego typu urody, choć jest to rzecz, która przychodzi nam na myśl jako pierwsza. Jednak szczery uśmiech jednoczy ludzi i jest pierwszym elementem w tworzeniu pozytywnych relacji z otoczeniem.

ZADANIE 8 - Podsumowanie. Czas trwania – 5 minut.

Krótkie przypomnienie, co udało nam się wspólnie zrealizować.

- Poznaliśmy postać Juliana Tuwima.
- Poszukiwaliśmy przedmiotów, które były jednocześnie tytułami wierszy poety (Lokomotywa, Kotek, Okulary, Bambo).
- Opisywaliśmy cechy charakteru Zosi Samosi
- i poszukiwaliśmy ich pozytywnych przeciwieństw.
- Stworzyliśmy wspaniałe prace przedstawiające Zosię Kumplosię.
- Poznaliśmy kilka słów w języku wietnamskim i ukraińskim.
- Staraliśmy się tworzyć taką atmosferę na lekcji, aby razem było nam dobrze i miło, co jest naszym największym sukcesem.

ZADANIE 9 - Ewaluacja. Czas trwania – 5 minut

Dzieci otrzymują małe karteczki, na których rysują buźkę symbolizującą ocenę zajęć.

Małe karteczki.

ZAKOŃCZENIE Podziękowanie za aktywne uczestnictwo w zajęciach i pożegnanie. Czas trwania – 3 minuty

ZAŁĄCZNIK 1. DO ZADANIA nr 2

Ksero przewodnika dla nauczycieli do tematu Zosia Samosia. Podręcznik „Odkrywam siebie i świat”, aut. Jolanta Faliszewska, Grażyna Lech, wyd. MAC Edukacja.

Srodki dydaktyczne: odtwarzacz CD, płyta 1., tablica demonstracyjna 80., podręcznik: s. 30–35, śpiewnik, s. 15, 20; wycinanka 28., książki autorstwa Juliana Tuwima, instrumenty perkusyjne, dla każdego ucznia patyczki i kartoniki 1,5 cm na 1,5 cm.

Przebieg zajęć

Zabawy ruchowe

- Zabawa integracyjna *Witam cię*. Dzieci stoją parami w kręgu. Pary są zwrócone twarzami do siebie. Nauczyciel wydaje polecenia, np.: podajcie sobie prawe dłonie, podskoczcie cztery razy, wykonajcie dwa obroty. Po wykonaniu polecenia nauczyciel podaje hasło: *Witam cię*, na które dzieci z kół zewnętrznego przesuwną się w prawo do następnego partnera z kół wewnętrznego. Zabawę powtarzamy, zmieniając polecenia.

Zajęcia na dywanie

- Oglądanie przez dzieci książek autorstwa Juliana Tuwima.
- Swobodne wypowiedzi uczniów na temat wierszy Juliana Tuwima.
- Które wiersze Juliana Tuwima najbardziej się wam podobają? Dlaczego?

Tablica demonstracyjna 80.

– Pierwszy portret przedstawia młodego Julka Tuwima. Posłuchajcie, co o bracie napisała Irena Tuwim. „Mały Julek nie przykładał się zbytnio do nauki. Największą trudność sprawiała mu matematyka. Jego stosunek do nauki zmienił się, gdy przeczytał wiersze Leopolda Staffa. Wywarły na nim tak duże wrażenie, że zaczął czytać poezję i chętniej się uczył. Skończył szkołę z wyróżnieniem”.

– Co wpłynęło na zmianę stosunku Julka do nauki?
– Czy w waszym życiu zdarzyły się takie sytuacje, że zainteresowaliście się czymś szczególnie?
– Drugi portret przedstawia dorosłego Juliana Tuwima z jego ukochanym poem. Posłuchajcie fragmentu wywiadu z poetą.

Wywiad z poetą

- „Co pan kocha najbardziej, co pana wzrusza najmocniej?”
- Drzewa, wiatr každy (...). Drzewo – to nieskończenie fantastyczna istota.
- Ale jakie – szpilkowe czy...?
- Naturalnie, liściaste (...) – i to o barwie zielonotrawiastej, ale nade wszystko kochoam las nasączony głębokimi cieniami.
- A morze, a góry?
- Morza nie lubię, a gór się lękam.
- Która z barw się panu najbardziej podoba?
- Wczesna zieleń i rdzaworeczdowa (...).
- Co jest główną pasją pana?
- Słowo, słowo i słowo. Słowa można w sobie tak zaszczepiać, hodować, jak się hoduje rośliny, drzewa, ziarno”.

Roman Zrębowicz
„Wiadomości Literackie” 5/1926

- Zamknijcie oczy i wyobraźcie sobie zielone, liściaste drzewo... Wciągnijcie mocno powietrze, żeby poczuć, jak pachnie... Posłuchajcie, jak szumią na wietrze jego gałki... Schroncie się w jego cieniu w upalny letni dzień... Dotknijcie delikatnych listków... Odejdźcie od drzewa i spojrzcie na nie z pewnej odległości. Czyją postać przypomina jego sylwetka?... Jakże słowa w związku z tymi obrazami przychodzą wam do głowy?
- Teraz łatwiej wam będzie zrozumieć poetę, który opisuje świat taki, jaki widzi, czuje i słyszy w swojej wyobraźni.
- Co było główną pasją Juliana Tuwima?
- Kto to jest poeta?
- Co to jest poezja?
- Jakich innych poetów wiersze poznaliście?
- Kto chce udzielić wywiadu i odpowiedzieć na takie same pytania jak Julian Tuwim? (Nauczyciel czyta pytania, a chętne dzieci odpowiadają na nie).
- Co jest główną pasją naszej koleżanki/naszego kolegi?
- Na trzecim zdjęciu jest rzeźba z brązu przedstawiająca Juliana Tuwima siedzącego na ławce. Ustawiono tę rzeźbę w Łodzi, przed domem, w którym on mieszkał. Poeta siedzi z boku ławki, jakby zapraszał przechodniów, aby usiedli obok niego.
- Jak myślicie, co poeta trzyma w ręce?

54

ZAŁĄCZNIK 2. DO ZADANIA nr 5

Opisy Zosi Kumplosi
Załącznik nr 2

Zosia Kumplosia

Pochodzę z Sudanu. Moja skóra jest koloru czarnego. Jestem ubrana w swoją ulubioną zieloną sukienkę. W rękę trzymam książkę z wierszami Juliana Tuwima. Dzisiaj jestem uczesana w dwa warkoczki. Mam bardzo dobry humor, więc na mojej buzi gości **ny cười**.

Zosia Kumplosia

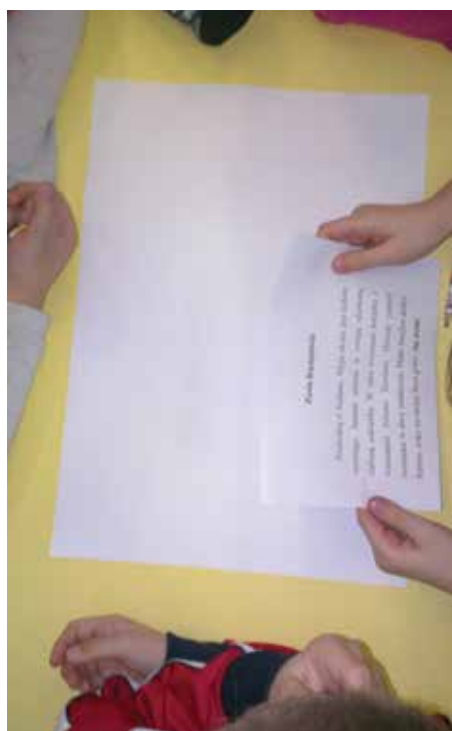
Pochodzę z Wietnamu. Moja skóra jest koloru żółtego. Jestem ubrana w swoją ulubioną zieloną sukienkę. W rękę trzymam książkę z wierszami Juliana Tuwima. Dzisiaj jestem uczesana w dwa warkoczki. Mam bardzo dobry humor, więc na mojej buzi gości **ny cười**.

Zosia Kumplosia

Pochodzę z Ukrainy. Moja skóra jest koloru białego. Jestem ubrana w swoją ulubioną zieloną sukienkę. W rękę trzymam książkę z wierszami Juliana Tuwima. Dzisiaj jestem uczesana w dwa warkoczki. Mam bardzo dobry humor, więc na mojej buzi gości **nocmiuka**.

Zosia Kumplosia

Jestem Indianką. Moja skóra jest w odcieniu czerwieni. Jestem ubrana w swoją ulubioną zieloną sukienkę. W ręku trzymam książkę z wierszami Juliana Tuwima. Dzisiaj jestem uczesana w dwa warkoczki. Mam bardzo dobry humor, więc na mojej buzi gości **nocmiułka**.

Przyjaciele Anaruka

zajęcia realizowane na lekcji edukacji wczesnoszkolnej
(środowisko, matematyka) w klasie 3

Opracowanie scenariusza i prowadzenie zajęć

Monika Kaczmarek – nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej / Marta Surdyk - pedagog

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Klasa, w której uczy się jedno dziecko cudzoziemskie (mama pochodzi z Armenii, tata też, ale ma już obywatelstwo polskie). Chłopiec jest lubiany w klasie, kontaktowy, chętnie pracuje i bawi się z rówieśnikami. Zdarza się, że czasem wchodzi w konflikty z kolegami. Ma już obywatelstwo polskie, biegle posługuje się językiem polskim w mowie i piśmie. Uczęszcza raz w tygodniu na zajęcia, na których uczy się m.in. języka ormiańskiego. Lepiej czyta niż pisze po ormiańsku. Jest dobrym matematykiem i ma duży zasób wiedzy ogólnej. Informacje zostały zebrane za pomocą formularza ze szkolenia, wywiadu z mamą, wychowawczynią, z samym uczniem oraz w oparciu o obserwację dziecka na świetlicy i na przerwach.

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie oraz do integracji międzykulturowej

- Stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców
- Zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom w nauce
- Zachęcenie współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach
- Wzmocnienie w uczniach pozytywnych cech

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- Poznanie warunków życia, fauny i flory oraz zwyczajów ludzi mieszkających na Grenlandii i w Armenii
- Doskonalenie umiejętności mnożenia i dzielenia w zakresie 100
- Wskazywanie podobieństw i różnic między małymi mieszkańcami Polski, Grenlandii i Armenii
- Stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców, zachęcanie do współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcji

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICTWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

Uczniowie:

- poznają warunki i sposób życia, zwyczaje oraz faunę i florę mieszkańców Armenii, Grenlandii i Polski.
- doskonalą umiejętność mnożenia i liczenia w zakresie 100
- dostrzegają różnice i podobieństwa kulturowe między dziećmi pochodzącymi z różnych państw
- rozumieją potrzebę uczenia się w celu samodoskonalenia się i realizacji marzeń
- uczą się współpracować ze sobą
- dostrzegają innych ludzi (nie tylko cudzoziemców) potrzebujących akceptacji i zrozumienia, wiedzą jak im pomóc
- doskonalą umiejętność rozpoznawania i nazywania emocji

Podniesienie samooceny dziecka cudzoziemskiego, wzmocnienie jego pozytywnych cech na forum klasy

METODY PRACY: prezentacja multimedialna, praca z tekstem, burza mózgów,

FORMY PRACY: grupowa, zbiorowa

CZAS TRWANIA: 2 godziny lekcyjne   **LICZBA UCZNIÓW** na zajęciach – 16

WPROWADZENIE – czas trwania max 20 minut

<p>Powitanie, wyjaśnienie celu lekcji.</p> <p>Zaproszenie uczniów do zabawy, której celem jest podział na grupy</p>	<p>Plansza z narysowanymi konturami trzech postaci.</p>	<p>Plansza z konturami sylwetek ma za zadanie rozbudzić zainteresowanie dzieci na początku zajęć. Pod koniec zajęć mocują na niej smutne i wesołe emotikony</p>
<p>Zabawa : uczniowie stają w kole. Każde dziecko trzyma ręce za plecami. Nauczyciel rozdaje każdemu uczniowi (tak aby on tego nie widział) po jednym przedmiocie. Pierwsze dziecko opisuje dotykany przedmiot nie mówiąc jego nazwy.</p>	<p>4 kredki, 4 waciki kosmetyczne, 4 pionki do gry 4 kasztany</p>	<p>Dzieci podzielono na 4 grupy, w każdej grupie były 4 osoby</p>
<p>N: Kto jeszcze ma taki przedmiot?</p> <p>Dzieci z takimi samymi przedmiotami tworzą jedną grupę. Dzieci w każdej grupie wybierają swojego lidera oraz osoby odpowiedzialne za czytanie tekstów i polecenia, za pisanie, za kolorowanie, za przyklejanie punktów.</p>		
<p>Przedstawienie uczniom zasad obowiązujących podczas zajęć</p>		
<p>Zasady zapisane są na kartonie i przymocowane do tablicy w widocznym miejscu.</p>	<p>Załącznik 7</p>	
<p>Zasady punktacji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pracujemy w grupach • Słuchamy uważnie całego polecenia • Nie mówimy głośno odpowiedzi <p>Punkty można zdobyć za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • udzielenie prawidłowej odpowiedzi – 1 pkt <p>Po uzupełnieniu każdej karty pracy doliczane będą dodatkowe punkty za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobrą współpracę w grupie – 1 pkt • za udzielenie pomocy innej grupie – 1 pkt (grupa jednak sama musi o tą pomoc poprosić, sygnalizując to przez podniesienie rąk przez <u>wszystkich</u> członków zespołu) <p>Nauczyciel prezentuje planszę na punkty, wyjaśnia jak należy punkty zapisywać i mocować na planszy.</p>	<p>Plansza z zasadami punktacji</p> <p>Plansza na punkty – zał. 1, punkty -papierowe kwadraty, dla każdej grupy inny kolor (czerwoni, zieloni, niebiescy i żółci)</p>	<p>W sytuacji, gdy zgłoszą się dwie grupy do pomocy, każda z nich dostaje po jednym punkcie za współpracę międzygrupową <i>W trakcie zajęć miała miejsce następująca sytuacja: grupa niebieska poprosiła o pomoc. Chęć udzielenia jej zgłosiły dwie grupy: czerwona i żółta – do której należał nasz uczeń. Niebiescy wybrali pomoc czerwonych. Dlatego, aby nasz uczeń mógł zdobyć punkt dla swoich, zdecydowałyśmy że punkt za współpracę otrzymują obie grupy, które chciały pomóc.</i></p> <p>Punkty przyznawane są za każde zadanie z karty 1 i 2. Osoba odpowiedzialna zapisuje liczbę punktów uzyskanych za 1 zadanie i przykleja je do planszy.</p>
<p>Wprowadzenie do tematu</p> <p>W tej części zajęć nauczyciel pokazuje uczniom 3 koperty z listami, informując ich, że te listy napisali ich rówieśnicy z innych krajów i że zaraz je po kolei odczyta. Podkreśla jak ważne będzie uważne słuchanie i oglądanie prezentacji do poprawnego wykonania zadań w karcie pracy. Następnie odtwarza prezentacje i czyta kolejne listy.</p>	<p>Prezentacja multimedialna zał.2</p> <p>Listy zał.3</p>	<p>Treść listów jest skorelowana z prezentacją.</p>

ROZWIĄZYWANIE ZADAŃ Z KARTY 1 – czas trwania max 25 min

Po zakończonej prezentacji nauczyciel rozdaje liderom KARTĘ PRACY 1. Uczniowie rozwiązują zadania po kolei.

Po zakończeniu czasu nauczyciel sprawdza poprawność wykonania wszystkich zadań. Uczniowie zapisują i wklejają punkty na planszy. Na koniec nauczyciel przyznaje punkt za współpracę w grupie i między grupami. Punkty te też należy przykleić do planszy.

Zad 1 Wpisz nazwę kraju.
Zad 2 Pokoloruj flagi
Zad 3 Połącz nazwę kraju z właściwą informacją
Zad 4 Oblicz kolejne iloczyny
Zad 5 Kto napisał te wyrazy ? Annie, Kasia, czy Anaruk ?
Zad 6 Na podstawie tekstu informacyjnego odgadnij nazwę zwierzęcia i napisz w jakim kraju występuje

KARTA PRACY 1

zał. 4

Plansza na punkty – zał. 1

Zadanie pierwsze z KARTY PRACY 1 jako jedyne powinno być wydrukowane na pierwszej stronie. Chodzi o to, aby dzieci wykonując zadanie 1 nie widziały nazw państw, które podane są w zadaniu 2. *Ja tego nie przewidziałam i wszyscy domyślili się, że Annie jest z Armenii, a nasz uczeń stracił szansę zdobycia punktu za współpracę.*

Jeżeli uczniowie nigdy nie pracowali z podobnym ćwiczeniem należy wyjaśnić sposób liczenia. Można to zadanie zastąpić innym znanym dzieciom.

Gdy dzieci uzupełniły KARTĘ PRACY nr 1, wyszły na dziesięciominutową przerwę. Poprawność wykonania zadań sprawdzaliśmy po przerwie.

ROZWIĄZYWANIE ZADAŃ Z KARTY 2 – czas trwania max 25 min

Zad. 1 **Podobieństwa i różnice**

Na podstawie listów, zdjęć oraz waszej wiedzy wypiszcie w tabeli to co różni Kasię, Anaruka i Annie oraz to w czym są do siebie podobni.
Po zakończeniu pracy uczniowie odczytują podobieństwa i różnice.
Nauczyciel ocenia trafność odpowiedzi i za każdy dobry pomysł przyznaje punkt. Uczniowie zliczają punkty i wklejają na planszę

Karta 2 – zał.5

Plansza na punkty – zał. 1

Prace sprawdzał nauczyciel wychowawca.

Zad. 2 **Szybko i dużo**

N nauczyciel wyjaśnia sposób rozwiązywania zadania.

N: Dostaniecie zestaw kartoników z działaniami. Na sygnał startu zaczniecie rozwiązywać znajdujące się na kartkach działania. Każda osoba z grupy wybierze dowolny kartonik, zapisuje działanie i wynik. Wykorzystaną karteczkę odkłada na bok. Potem rozwiązuje kolejne wybrane działania. W taki sposób pracujecie przez 1 minutę. Gdy czas się skończy, odkładacie długopisy.

Kartoniki z działaniami – zał.6

Prace sprawdzał nauczyciel wychowawca.

Następnie Liderzy zbierają wasz karty i oddają je nauczycielowi do sprawdzenia. Nauczyciel zlicza tylko poprawne odpowiedzi. Ta grupa, która poprawnie wykona najwięcej działań otrzymuje 4 pkt, kolejne odpowiednio 3 pkt, 2 pkt i 1 pkt

MARZENIA I PLANY – czas trwania max 20 min

N: Każde z dzieci napisało w listach o swoich marzeniach i planach na przyszłość. Posłuchajcie.

Treść P.S. –
zał. 9

Nauczyciel tak prowadzi rozmowę aby takie odpowiedzi padły z ust uczniów. Zależało nam, aby uświadomić uczniom, że w dzisiejszych czasach wiele osób wyjeżdża za granicę, aby się uczyć lub pracować. Każdy ma wtedy nadzieję spotkać tam osoby im życzliwe.

Nauczyciel odczytuje uczniom treść P.S. z listów dot. planów na przyszłość i marzeń Kasi, Anaruka i Annie. Następnie pyta uczniów o to, co powinny zrobić te dzieci, aby osiągnąć zamierzone cele?

U: Uczyć się, trenować, dużo czytać, poznawać języki obce, być wytrwałym, a kiedyś będą być może musiały wyjechać z kraju.

Dwustronne emotikony
– zał. 8

N: Bardzo dobrze. Faktycznie czeka ich wiele pracy, ale przecież warto spełniać marzenia. Zamknijcie oczy i wyobraźcie sobie teraz siebie w ich sytuacji. Przyjeżdżacie do nowego kraju, nie znacie być może jeszcze dobrze języka, nie macie przy sobie swoich przyjaciół albo bliskich. Jak się wtedy czujecie?

U: Samotni, smutni, niepewni, wystraszeni, tęskni im się.

Nauczyciel mocuje emotikony do papierowych sylwetek (zrozpaczony, zły, przestraszony)

N: Czego oczekiwalibyście od ludzi którzy was otaczają: nowych sąsiadów czy kolegów? Jak oni powinni się zachowywać, abyście poczuli się dobrze w nowym kraju?

Uczniowie ustnie udzielają odpowiedzi na to pytanie. Nauczyciel zapisuje pomysły uczniów na planszy z konturami postaci. Następnie prosi liderów o odwrócenie emotikonów (na odwrocie są emotikony przedstawiające radość)

N: Cieszę się, że macie w sobie tyle wrażliwości i zrozumienia dla innych ludzi. Jestem przekonana, że każdy z was wyrośnie na mądrego i dobrego człowieka.

PODSUMOWANIE I ZAKOŃCZENIE

Nauczyciel podlicza wszystkie punkty i wyłania zwycięską grupę, która zostaje nagrodzona brawami. Nauczyciel chwali uczniów za pracę i współpracę.

Podliczenie punktów miało miejsce dopiero, gdy wychowawca sprawdził i policzył punkty za zad 2 z KARTY 2.

Nauczyciel przypomina uczniom, czym zajmowali się podczas zajęć:

N: Na dzisiejszych zajęciach poznaliśmy warunki życia na Grenlandii i w Armenii, doskonaliśmy umiejętność mnożenia i dzielenia, a także zastanawialiśmy się nad tym co różni i łączy mieszkańców różnych państw. Na koniec wczuliście się w rolę ludzi, którzy z różnych powodów musieli wyjechać i zamieszkać w innym kraju. Dzięki temu wiecie już jak ważna jest wzajemna tolerancja, akceptacja i zrozumienie.

N. - Na koniec chciałabym poprosić was, aby każdy po kolei powiedział, co go najbardziej zainteresowało na dzisiejszych zajęciach, czego dowiedział się o sobie i innych, a może co będzie chciał opowiedzieć swoim rodzicom.

Uczniowie wypowiadają się po kolei na temat zajęć.

Podziękowanie, rozdanie słodkich nagród (cukierki dla wszystkich uczniów)

ZAŁĄCZNIK 1

Plansza na punkty

Grupa	Karta nr 1	W	Karta nr 2	W	Razem
Czerwona					
Zielona					
Żółta					
Niebieska					

W- współpraca

ZAŁĄCZNIKI 2

Prezentacja multimedialna – opracowanie Monika Kaczmarek i Marta Surdyk

ZAŁĄCZNIKI 3

Treść listów

List 1

Dzień dobry, jestem 8-letnią dziewczynką, która wraz ze swoją rodziną mieszka w pewnym pięknym kraju. Kraj ten leży w Europie. Można tu powędrować po górach, pojechać nad morze, popływać kajakiem po rzece lub jeziorze. Mamy tu cztery pory roku: wiosnę, lato, jesień i zimę. W lasach żyją sarny, wilki i żubry. Na łąkach spotkać można dumnie kroczące bociany. W moim kraju mieszkało i mieszka wielu znanych ludzi, np. Jan Paweł II, Fryderyk Chopin, czy Lech Wałęsa. Nasze symbole narodowe to biało-czerwona flaga, Orzeł Biały i „Mazurek Dąbrowskiego”. Czy wiecie już skąd pochodzę?

Pozdrawiam.

Kasia

List 2

Cześć, jestem chłopcem, mam 9 lat i nie jestem Eskimosem. Mieszkam na wielkiej wyspie, która należy do terytorium Danii. Tylko niewielka jej część zamieszkała jest przez ludzi. Ogromne przestrzenie sprawiają, że mój kraj jest rajem dla ludzi kochających ciszę, spokój i naturę. Życie tutaj jest bardzo drogie. Duże odległości między osadami powodują, że praktycznie wszystkie towary niezbędne do codziennego życia są importowane z innych krajów. Kiedyś moi przodkowie Innuici żyli się głównie tym, co sami upolowali. Na morze wyruszali w kajakach, a po lądzie poruszali się psimi zaprzęgami. Byli koczownikami, czyli nie mieli stałego miejsca zamieszkania. Ze względu na niskie temperatury zakładali ciepłe skórzane ubrania, często nosili dwie warstwy odzieży. Zimą mieszkali w chatkach budowanych z kamieni i skór, latem w szałasach. Znane wszystkim lodowe domy służyły ludziom tylko za tymczasowe schronienie podczas zimowych wypraw łowieckich. Polowali na foki, wieloryby, niedźwiedzie polarne i wieloryby. Zwierzęta dostarczały właściwie wszystkiego, co potrzebne do życia. Mięso i tłuszcz służyły do jedzenia, ze skór szyto ubrania i letnie namioty, używając nici zrobionych ze ścięgien. Z kości wykonywano narzędzia, a także szkielety łodzi i sań.

Dziś życie na mojej wyspie jest zupełnie inne. Ludzie mieszkają w zwykłych domach, ubierają się we współczesne stroje, a żywność kupują w sklepach. Popularne tu środki transportu to oczywiście samochody oraz skutery śnieżne i motorówki. Rozmawiamy po grenlandzku lub posługujemy się językiem duńskim. Część dorosłych mieszkańców pracuje zawodowo, część wciąż zajmuje się rybołówstwem i myślistwem, dzieci zaś chodzą do szkoły. W wolnym czasie wszyscy lubimy grać w piłkę nożną. Gra ta nie ma ściśle określonych reguł, jest mieszanką rugby i piłki nożnej, ale piłkę raczej trzeba kopać niż trzymać w rękach.

Nazwa mojego kraju oznacza *zielony kraj* – ta nazwa, miała zachęcić ludzi do osiedlania się na niej¹, choć nie ma tu zielonych lasów i łąk, a roślinność występuje tylko w miejscach, które przez krótki czas w ciągu roku są wolne od pokrywy lodowej. Czy wiecie już skąd pochodzę ? Oto flaga i herb mojego kraju

Pozdrawiam wszystkich.
Anaruk

List 3

Witajcie, mam na imię Annie i jestem czarnooką, wesołą 8-latką. Pochodzę z kraju położonego w wysokich górach Kaukaz. Największym wzniesieniem jest wygasły wulkan Aragac (4090 m n.p.m.). Mój kraj nie ma dostępu do morza, ale za to można tu popływać w ogromnym jeziorze Sewan Jest to jedno z najwyższych położonych jezior świata.

Jak widzicie na zdjęciach teren mojego kraju zajmują głównie stepy, łąki i zarośla. Lasy zajmują niewielki obszar i są to przede wszystkim dęby, buki i graby. W niższych częściach gór spotyka się dzikie jabłonie, grusze i drzewa orzechowe. Podczas wycieczek górskich można spotkać jelenie, koziorożce, a nawet niedźwiedzie brunatne i rysie. Stepety zamieszkują lamparty oraz sępy. Charakterystycznym zwierzęciem jest agama kaukaska i ułar.

Moi rodacy- Ormianie są rodzinni i otwarci na kontakty z innymi ludźmi. Dzieci i młodzież szanują nie tylko swoich rodziców, czy dziadków, ale także w stosunku do obcych osób są przyjaźnie nastawieni. Był czas kiedy z powodów politycznych i ekonomicznych wielu Ormian wyjechało z kraju. Nie przeszkodziło im to jednak osiągnąć światowy sukces i sławę. Ormianami są m.in. była premier Ukrainy Julia Tymoszenko, amerykańska piosenkarka Cher. Pochodzenia ormiańskiego jest też znakomita polska aktorka i działaczka charytatywna Anna Dymna oraz pisarz Henryk Sienkiewicz.

Mój kraj słynie z wyjątkowej gościnności. Odwiedzając ormiańskie domy, można się poczuć prawie jak członek rodziny. Podczas uczyty na stole znajduje się niezliczona ilość potraw. Najpopularniejszymi potrawami są szaszłyki *chorowac*, *dolma* czyli gołąbki zawijane w liście winogron. *pahlava* – kruche ciasto z masą orzechową,

Zapraszam wszystkich do odwiedzenia mojego kraju i obejrzenia wielu ciekawych zabytków. A oto flaga i herb mojego kraju

Przesyłam pozdrowienia dla kolegów z klasy 3a.
Annie

ZAŁĄCZNIK 4

Karta pracy 1 „Poznaj mój kraj”

Zad. 1

Wpisz nazwę kraju:

max – 3 pkt

Kasia

.....

Anaruk

.....

Annie

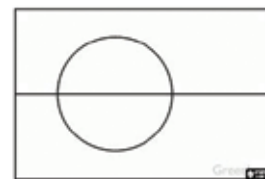
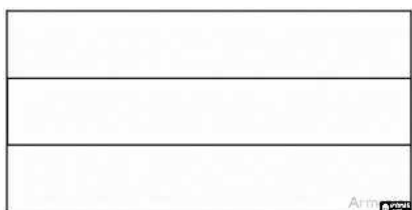

.....

Zad. 2

Pokoloruj flagi państw.

max – 3 pkt

Polska

Armenia

Grenlandia

Zad. 3

Połącz nazwę kraju z właściwą informacją:

max – 3 pkt

W lasach żyją sarny, wilki i żubry.

Byli koczownikami, czyli nie mieli stałego miejsca zamieszkania. Zimą mieszkali w chatkach budowanych z kamieni i skór, latem w szałasach.

Ormianie są rodzinni i otwarci na kontakty z innymi ludźmi. Dzieci i młodzież szanują nie tylko swoich rodziców, czy dziadków, ale także w stosunku do obcych osób są przyjaźnie nastawieni.

Grenlandia

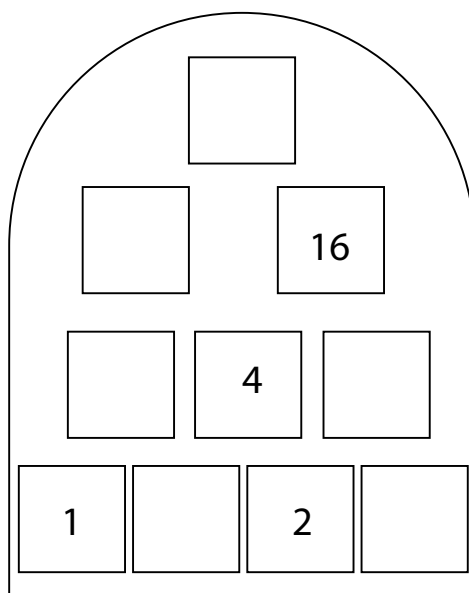
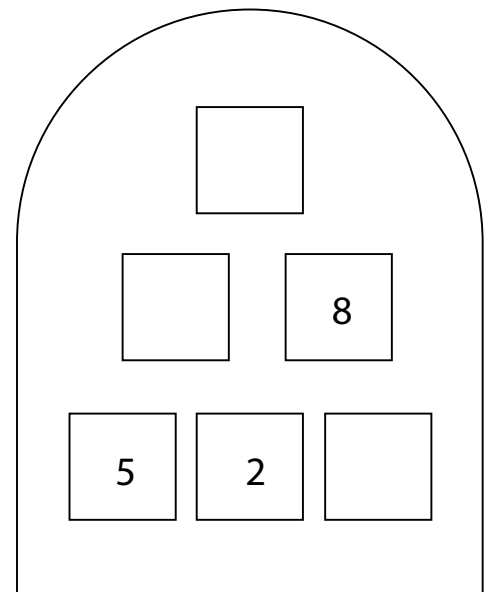
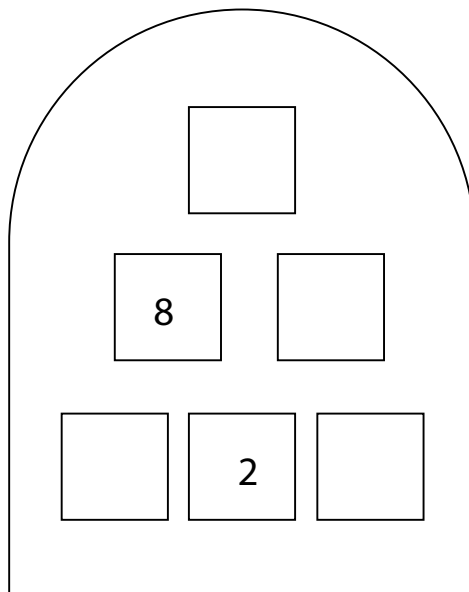
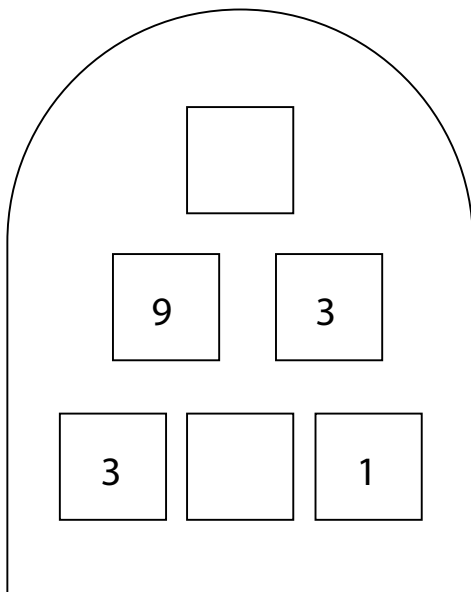
Armenia

Polska

Zad. 4

Oblicz kolejne iloczyny:

max – 4 pkt

Zad. 5

Kto napisał te zdania? Annie, Kasia czy Anaruk?

max – 3 pkt

Dzień dobry .....

բարի լույս .....

aluu .....

Zad. 6

Na podstawie tekstu informacyjnego odgadnij nazwę zwierzęcia i napisz w jakim kraju występuje

max – 3 pkt

wiodą wodno-ładowy tryb życia. Podczas gdy na lądzie są ociężałe i niezdarne, w wodzie okazują się być wspaniałymi pływakami. Są szybkie, zwinne i zdolne do rozmaitych akrobacji. Nurkując, pozostają pod wodą zwykle do 10 minut. Śpią unosząc się na powierzchni wody, pod wodą, lub też wylegają się na lądzie. Uwielbiają wygrzewać się na słońcu. Prowadzą osiadłe życie, nie lubią dalekich wędrówek. Tylko młode osobniki wypuszczają się czasem na ponad 1000 km wycieczki. Są ostrożne i płochliwe. Młode, które przychodzą na świat mają średnio 75 cm długości i ważą 6-10 kilogramów i są pokryte są białym, gęstym futrem, nazywanym lanugo.

Kraj:.....

są samotnikami. Polują w nocy, a za dnia odpoczywają, często drzemiąc wyciągnięte na gałęzi drzewa. Unikają człowieka.

Charakteryzują się niebywałą zwinnością i siłą. Potrafią wykonywać 6-8-metrowe skoki. W polowaniu za zwierzyną są bardzo zwinne. Choć nie przepadają za wodą, potrafią świetnie pływać.

Kraj:.....

to największy dziki ssak zamieszkujący Europę, osiąga do 2 m wysokości, ciężar największych osobników może przekraczać 1000 kg. Ciało masywne, linia grzbietu wznosząca się od tyłu do kłębu, na głowie krótkie, mocne rogi, wygięte ku środkowi,

sierść gęsta, krótka, wełnista, nieco dłuższa na głowie i w przedniej części ciała, szczególnie na czole, podgardlu, szyi i przednich kończynach, ubarwiona szarobrązowo, często z rudawym odcieniem. Jest aktywny w dzień, żyje w stadach liczących kilka lub kilkanaście sztuk, złożonych z jednego dorosłego byka, krów oraz młodych, niekiedy także kilku młodych samców. Roślinożerny. Został umieszczony na liście zwierząt zagrożonych.

Kraj:.....

ZAŁĄCZNIK 5

Karta pracy 2 „ Jacy jesteśmy ”

Zad. 1

Podobieństwa i różnice

Podobieństwa	Różnice

Zad. 2

Szybko i dużo.

ZAŁĄCZNIK 6

Kartoniki z działaniami

ZAŁĄCZNIK 7

Zasady punktacji

- Pracujemy w grupach
- Słuchamy uważnie całego polecenia
- Nie mówimy głośno odpowiedzi

Punkty można zdobyć za:

- udzielenie prawidłowej odpowiedzi – maksymalna liczba punktów podana jest w karcie pracy
- dobrą współpracę w grupie – 1 pkt
- udzielenie pomocy innej grupie – 1 pkt

ZAŁĄCZNIK 8

ZAŁĄCZNIK 9

Treść P.S.

P.S. Anaruk

Chcę Wam opowiedzieć jeszcze o moich planach na przyszłość. Moim marzeniem jest zostać naukowcem, który pracuje w stacji badawczej i zajmuje się badaniem Arktyki.

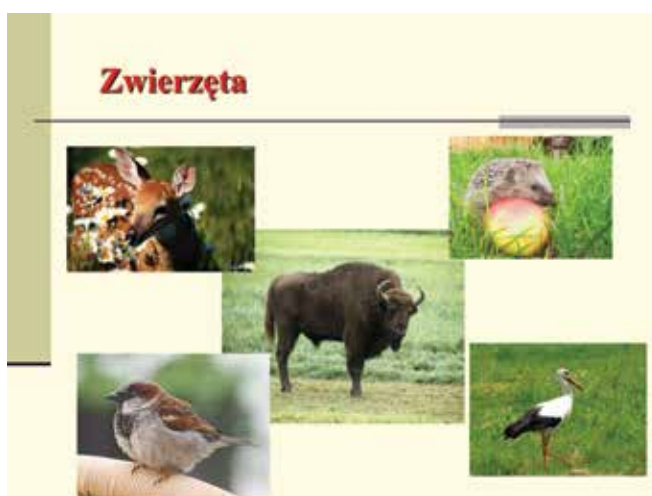
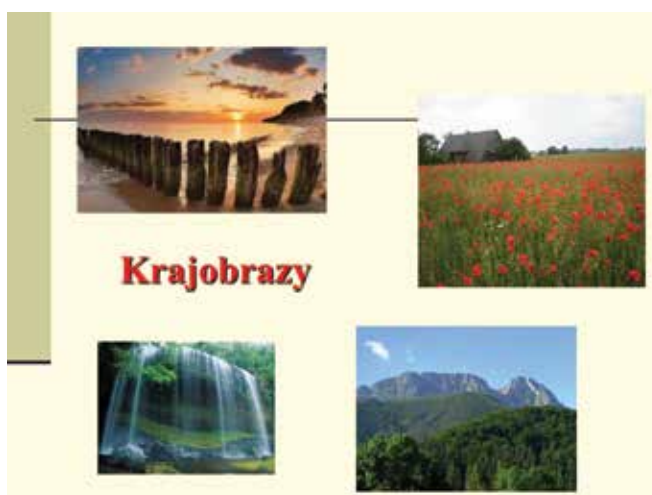
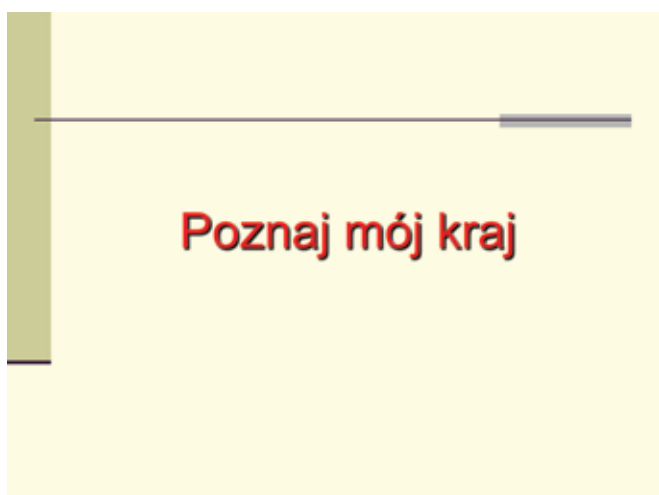
P.S. Kasia

Zapomniałam opowiedzieć Wam w liście o moich marzeniach i planach. Uwielbiam pływać i nurkować, dlatego zrobię wszystko, aby założyć szkołę nurkowania i podziwiać uroki rafy koralowej.

P.S. Annie

W liście nie napisałam Wam, że należę do dziewczęcej drużyny futbolowej. Trzy razy w tygodniu chodzę na treningi, często biorę udział w zawodach sportowych. W przyszłości chciałabym grać zawodowo na największych stadionach świata.

ZAŁĄCZNIK - PREZENTACJA MULTIMEDIALNA

Znani ludzie

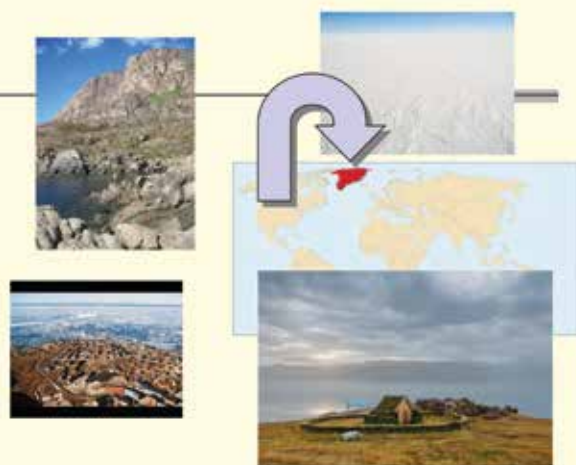
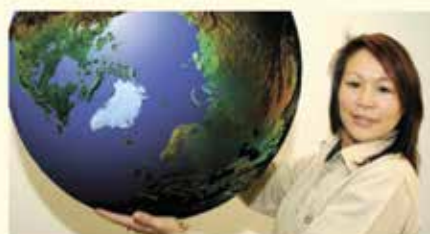
Symbole narodowe

Pozdrawiam

Kasia

Poznaj mój kraj

Tak mieszkali

Tak zdobywali pożywienie

Zwierzęta

Życie współczesne na wyspie

Green land

Skąd pochodzę ???

Anaruk

Moja ojczyzna

Położenie

Góry Kaukaz

Najwyższy szczyt **Aragac** jest szczytem pochodzenia wulkanicznego o wysokości 4090 m n.p.m.

Jeziro Sewan

Jeziro Sewan zajmuje 5% powierzchni całego kraju

Lampart

Koziorożec

Występuje kilka gatunków endemicznych dla obszaru Kaukaskiego jak np.

ułar

agama kaukaska

Ludzie

Julia Tymoszenko
była premier Ukrainy

Henryk Sienkiewicz - pisarz

Sławni Ormianie

Cher – amerykańska piosenkarka

Anna Dymna
aktorka

Warto zobaczyć...

Warto spróbować

Pachlawa - ciasto orzechowe z
formie połączonych miodem płatów

Dolma
gołąbki w liściach winogron

Sudżuk wytwarzany jest z soku winogron,
mąki i orzechów włoskich. Po zastygnięciu
soku na nitce powstaje długa słodka
"kielbaska", wypełniona orzechami.

Skąd jestem ???

Annie

Szkoła pisania. Jak napisać przepis?

Scenariusz zajęć zrealizowany na lekcjach języka polskiego w klasie IV

Autorzy: Małgorzata Janusz (pedagog szkolny), Magdalena Staszewska (wychowawca świetlicy)

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Klasa bardzo zintegrowana, z wysokimi wynikami edukacyjnymi. Od 4 miesięcy uczęszcza do niej dziewczynka, która przyjechała z Wietnamu. Uczniowie polscy zaakceptowali nową uczennicę, wspierają ją, pomagają w szkole, a niektórzy z nich po zajęciach zapraszają ją do swoich domów. Dziewczynka komunikuje się z dziećmi przede wszystkim w języku angielskim oraz coraz częściej w języku polskim, używając prostych zwrotów i pojedynczych słów. Obecnie nie pisze w naszym języku. *(Informacje o grupie pochodzą z rozmowy z wychowawcą klasy).*

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie, oraz do integracji międzykulturowej

- Stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców;
- Zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom w nauce;
- Zachęcenie współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach;
- Wzmocnienie w uczniach pozytywnych relacji.

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- Uczeń rozpoznaje i wymienia różne formy wypowiedzi pisemnych: zaproszenie, opis, list, kartka z pamiętnika, ogłoszenie;
- Uczeń zna definicje przepisu;
- Uczeń podaje elementy przepisu (nazwę dania, listę potrzebnych składników, sposób przyrządzenia).

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICTWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

Faktyczne korzyści dla uczennicy cudzoziemskiej:

Uczennica:

- czuła się dowartościowana, ważna i potrzebna;
- cieszyła się (klaskała, uśmiechała) gdy widziała słowa napisane w swoim języku;
- cieszyła się, że może pomóc innym dzieciom (podczas tłumaczenia słów) i przekazać element swojej kultury narodowej (jedzenie pałeczkami);
- poszerzyła słownictwo polskie (poznała kilka polskich słów);
- zintegrowała się z grupą.

Faktyczne korzyści dla uczniów polskich:

Uczniowie polscy:

- poznali elementy kultury Wietnamczyków: zobaczyli jak wygląda ich pismo, poznali ciekawostki dotyczące kuchni, nauczyli się posługiwać pałeczkami;
- poznali kilka wietnamskich słów;
- rozbudzili swoją ciekawość dotyczącą kuchni wietnamskiej;
- zintegrowali się z koleżanką obcego pochodzenia;
- utrwaliли zasady pracy w grupach.

METODY PRACY: praca w grupach, burza mózgów, praca z tekstem.

FORMY PRACY: grupowa jednolita, indywidualna jednolita.

CZAS TRWANIA: 2 godziny lekcyjne: 2x45 minut + 5 minut przerwy (przerwa zgodnie z obowiązującymi dzwonekami w szkole)

PRZEBIEG ZAJĘĆ	MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE	KOMENTARZ I WSKAZÓWKI METODYCZNE
WPROWADZENIE – czas trwania ok. 10 minut		

1. Przywitanie z uczniami
2. Sprawdzenie listy obecności
3. Ustalenie zasad obowiązujących podczas zajęć
4. Poinformowanie uczniów, że na dzisiejszych zajęciach będą pracować metodą pracy w grupach. Krótkie przypomnienie przez nauczyciela jej podstawowych założeń i zasad.
5. Podział uczniów na grupy. Wybór w grupach: lidera, sekretarza oraz łącznika z nauczycielem i pozostałymi grupami
6. Zapoznanie uczniów z systemem zdobywania punktów, wyjaśnienie ewentualnych pytań

- kartki
do napisania nazwy grupy,
- mazaki,
- plansza
do zanotowywania
zdobywanych punktów,
- opisane zasady systemu
zdobywania punktów
(załącznik nr 1)

Nauczyciel mówiąc uczniom o metodzie pracy w grupach zwraca uwagę na to, że jest to metoda, która służy wzajemnemu, lepszemu poznaniu się, wymaga zaangażowania wszystkich członków w grupie oraz uczy współodpowiedzialności.

ZADANIE 1- NAZWA ZADANIA „PRZYPOMNIENIE RÓŻNYCH FORM WYPOWIEDZI PISEMNYCH” CZAS TRWANIA ok. 10 minut		
---	--	--

Zasady zapisane są na kartonie i przymocowane do tablicy w widocznym miejscu.

Załącznik 7

Zasady punktacji

- Pracujemy w grupach
- Słuchamy uważnie całego polecenia
- Nie mówimy głośno odpowiedzi

Punkty można zdobyć za:

- udzielenie prawidłowej odpowiedzi – 1 pkt
- Po uzupełnieniu każdej karty pracy doliczane będą dodatkowe punkty za:
- dobrą współpracę w grupie – 1 pkt
  - za udzielenie pomocy innej grupie – 1 pkt (grupa jednak sama musi o tą pomoc poprosić, sygnalizując to przez podniesienie rąk przez wszystkich członków zespołu)

Nauczyciel prezentuje planszę na punkty, wyjaśnia jak należy punkty zapisywać i mocować na planszy.

Plansza z zasadami punktacji

Plansza na punkty – zał. 1,
punkty -papierowe kwadraty,
dla każdej grupy inny kolor (czerwoni, zieloni, niebiescy i żółci)

W sytuacji, gdy zgłoszą się dwie grupy do pomocy, każda z nich dostaje po jednym punkcie za współpracę międzygrupową
W trakcie zajęć miała miejsce następująca sytuacja: grupa niebieska poprosiła o pomoc. Chęć udzielenia jej zgłosiły dwie grupy: czerwona i żółta – do której należał nasz uczeń. Niebiescy wybrali pomoc czerwonych. Dlatego, aby nasz uczeń mógł zdobyć punkt dla swoich, zdecydowaliśmy że punkt za współpracę otrzymują obie grupy, które chciały pomóc.

Punkty przyznawane są za każde zadanie z karty 1 i 2. Osoba odpowiedzialna zapisuje liczbę punktów uzyskanych za 1 zadanie i przykleja je do planszy.

ZADANIE 2- NAZWA ZADANIA „PRZEPIS I JEGO ELEMENTY”- CZAS TRWANIA ok. 15 minut

Przebieg krok po kroku.

1. Wysłuchanie piosenki „Najłatwiejsze ciasto w świecie” w wykonaniu Radiowych Nutek
2. Rozmowa na temat piosenki
3. Poznanie elementów przepisu
4. - nauczyciel pyta się uczniów czy, na podstawie piosenki i swojej dotychczasowej wiedzy, potrafią powiedzieć z czego (z jakich elementów) składa się przepis?
5. - uczniowie wymieniają znane im elementy przepisu, nauczyciel po każdym wymienionym elemencie umieszcza na tablicy kartkę z przygotowanym wcześniej napisem
6. - ugruntowanie wiedzy – układanie (przewieszanie na tablicy) elementów przepisu we właściwej kolejności: nazwa dania, lista składników, sposób przyrządzenia (gdyby uczniowie podali w niewłaściwej kolejności)
7. Zapoznanie uczniów z ważnymi dodatkowymi wskazówkami dotyczącymi przepisu, zwrócenie uwagi na używanie w sposobie przyrządzenia przepisu jednej formy czasownika (np. bezokolicznika, czasownika w trybie rozkazującym lub czasownika w formie osobowej)
8. Wspólne stworzenie i zapisanie na tablicy wniosku – definicji przepisu
9. Rozdanie notatki podsumowującej wiadomości o przepisie jako pisemnej formie wypowiedzi (do wklejenia do zeszytu w domu)

- płyta CD
z nagraniem piosenki „Najłatwiejsze ciasto w świecie” <piosenka możliwa do pobrania z serwisu YouTube>,
- odtwarzacz CD,
- kartki z wypisanymi elementami przepisu (załącznik nr 4),
- magnesy
- notatka do wklejenia do zeszytu podsumowująca wiadomości o przepisie jako pisemnej formie wypowiedzi (załącznik nr 5)

Zadanie ma charakter poznawania nowych wiadomości, odbywa się bez elementu rywalizacji między grupami i zdobywania punktów

ZADANIE 3- NAZWA ZADANIA „NOTATKA ROZTARGNIONEGO KUCHARZA”- CZAS TRWANIA ok. 15 minut

Przebieg krok po kroku.

1. Rozdanie uczniom zadania do wykonania w grupach i jego wyjaśnienie: nauczyciel mówi uczniom, że ich zadanie polega na uzupełnieniu notatki roztargnionego kucharza odpowiednimi wyrazami, które zostały zamieszczone w ramce
2. Wykonywanie zadania przez uczniów
3. Sprawdzenie poprawności wykonania zadania
4. Podsumowanie prac grup, przyznanie punktów

Przerwa międzylekcyjna

- karty pracy dla uczniów z notatką roztargnionego kucharza, obrazki dla uczennicy wietnamskiej(umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim), poprawna wersja wykonania zadania dla nauczyciela (załącznik nr 6)

Nauczyciel zaznacza, że jest to zadanie objęte systemem zdobywania punktów i przypomina zasady ich zdobywania

ZADANIE 4 - NAZWA ZADANIA „PRZEPIS NA SAJGONKI – TRADYCYJNE DANIE KUCHNI WIETNAMSKIEJ” CZAS TRWANIA ok. 15 minut

Przebieg krok po kroku.

1. Zapoznanie uczniów z podstawowymi informacjami na temat kuchni wietnamskiej – przeczytanie przez nauczyciela przygotowanych informacji
2. Rozdanie kart pracy i wyjaśnienie zadania – nauczyciel mówi grupom, że ich kolejne zadanie polega na uważnym przeczytaniu przepisu na sajonki – tradycyjnego dania kuchni wietnamskiej, a następnie wybraniu i podkreśleniu w podanej liście składników tych, które są potrzebne do ich wykonania
3. Wykonywanie zadania w grupach
4. Sprawdzenie zadania
5. Podsumowanie prac grup, przyznanie grupom punktów

- informacje dotyczące kuchni wietnamskiej (pomoc dla nauczyciela) wraz z obrazkami do pokazania przedstawiającymi jej tradycyjne potrawy (załącznik nr 7),
- karta pracy ze sposobem wykonania tradycyjnej potrawy wietnamskiej – sajonki , obrazki dla uczennicy wietnamskiej (umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim), poprawna wersja wykonania zadania dla nauczyciela (załącznik nr 8)

Nauczyciel zaznacza, że jest to zadanie objęte systemem zdobywania punktów

ZADANIE 5- NAZWA ZADANIA „POSŁUGUJEMY SIĘ PAŁECZKAMI”- CZAS TRWANIA ok. 15 minut

Przebieg krok po kroku.

1. Prezentacja przez wietnamską uczennicę posługiwania się pałeczkami
2. Nauka posługiwania się pałeczkami, ćwiczenia praktyczne w przenoszeniu różnych rodzajów makaronów
3. Przeprowadzenie konkursu na przeniesienie za pomocą pałeczek jak największej liczby sztuk różnych rodzajów makaronu w określonym czasie
4. Podsumowanie zadania – przyznanie grupom punktów

- pałeczki dla każdego ucznia, (bądź też patyczki do szaszłyków)
- różne rodzaje makaronów (po kilka sztuk dla każdego ucznia do ćwiczeń praktycznych oraz w odliczonej, takiej samej ilości dla przedstawiciela grupy do konkursu)
- po dwa talerza dla każdego przedstawiciela grupy,
- papierowy pasek o długości 40 cm. do zaznaczenia odległości między talerzami,
- stoper,
- przebieg konkursu (*załącznik nr 9*)

Nauczyciel zaznacza, że zadanie konkursowe objęte jest systemem zdobywania punktów i przypomina nieco odmienne niż w pozostałych zadaniach zasady ich zdobywania

Ze względu na koszty finansowe do przeprowadzenia zadania można użyć patyczków do szaszłyków, wyjaśniając uczniom, że są one zamiennikiem na potrzeby dzisiejszych zajęć

PODSUMOWANIE I ZAKOŃCZENIE CZAS TRWANIA ok. 10 minut

Przebieg krok po kroku.

1. Przypomnienie uczniom o tym, czym zajmowaliśmy się podczas zajęć, przypomnienie definicji przepisu i jego elementów
2. Rozstrzygnięcie prac w grupach – zliczenie punktów za poszczególne zadania, wyłonienie i nagrodzenie zwycięzców
3. Podsumowanie zajęć (mówienie przez dzieci, co im się podobało na zajęciach, co było dla nich zaskoczeniem, jakie odnieśli korzyści o czym będzie chciało opowiedzieć rodzicom lub znajomym)

ZAŁĄCZNIKI DO WPROWADZENIA:

Opisane zasady systemu zdobywania punktów (załącznik nr 1)

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 1:

Karta pracy z różnymi formami wypowiedzi pisemnych i ich nazwami (załącznik nr 2)

Kartka z napisem „przepis” (załącznik nr 3)

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 2:

Kartki wypisanymi elementami przepisu (załącznik nr 4)

Notatka dla uczniów do wklejenia do zeszytu podsumowująca wiadomości o przepisie jako pisemnej formie wypowiedzi (załącznik nr 5)

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 3:

Karta pracy dla uczniów z notatką roztargnionego kucharza, obrazki dla uczennicy wietnamskiej (umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim), poprawna wersja wykonania zadania dla nauczyciela (załącznik nr 6)

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 4:

Informacje o kuchni wietnamskiej (pomoc dla nauczyciela) wraz z obrazkami do pokazania przedstawiającymi jej tradycyjne potrawy (załącznik nr 7)

Karta pracy z przepisem na sajgonki – tradycyjnego dania kuchni wietnamskiej, obrazki dla uczennicy wietnamskiej (umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim), poprawna wersja wykonania zadania dla nauczyciela (załącznik nr 8)

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 4:

Opisany przebieg konkursu na przeniesienie za pomocą pałeczek jak największej liczby sztuk różnych rodzajów makaronu w określonym czasie (załącznik nr 9)

*Scenariusz opracowany na podstawie podręcznika do kształcenia literackiego, kulturowego i językowego dla klasy czwartej szkoły podstawowej „Teraz polski” Anny Klimowicz, wyd. Nowa Era oraz zeszytu ćwiczeń do języka polskiego dla klasy czwartej szkoły podstawowej „Teraz polski” Anny Klimowicz i Krystyny Brząkałik, wyd. Nowa Era

ZASADY SYSTEMU ZDOBYWANIA PUNKTÓW

1. Systemem punktowym objęte są zadania, o których powie nauczyciel.
2. Każda grupa zdobywa punkty w 3 kategoriach:
  - za wykonanie zadania (punkty przyznawane są za poprawność wykonania zadania),
  - za współpracę w grupie (punkty można zdobyć za atmosferę pracy w grupie, zaangażowanie całej grupy i ogólne przestrzeganie ustalonych zasad pracy na lekcji),
  - za współpracę z pozostałymi grupami (ocenie punktowej podlegać będzie niesienie pomocy w poprawnym wykonaniu zadania pozostałym grupom).
3. Punkty przyznawane są w przedziale od -5 do 5.
4. W kategorii „wykonanie zadania” można zdobyć tylko i wyłącznie punkty dodatnie, zaś w kategorii „współpraca w grupie” i „współpraca z pozostałymi grupami” niestety również punkty ujemne.
5. W zadaniu konkursowym ocenie podlega tylko kategoria „wykonanie zadania”. Punkty przyznawane są w zależności od zdobytego miejsca (I miejsce – 5 pkt., II miejsce – 4 pkt., III miejsce – 3 punkty, dalsze miejsca bez punktów).
6. Po każdym wykonaniu zadania następuje przyznanie i omówienie ilości zdobytych punktów przez grupy.
7. Grupa, która zdobędzie największą liczbę punktów wygrywa i otrzymuje nagrodę.

KARTA PRACY: RÓŻNE FORMY WYPOWIEDZI PISEMNYCH

Polecenie: Dopasuj właściwą formę wypowiedzi pisemnej do podanych tekstów

Formy wypowiedzi: zaproszenie, opis, list, kartka z pamiętnika, ogłoszenie

Tekst	Forma wypowiedzi
<p>Radom, 31.01.1013r. Droga Klaudio!</p> <p>Na wstępie mojego listu przesyłam Ci serdeczne pozdrowienia. Jak wiesz ferie spędziłam w Zakopanem. Było cudownie! Szkoda, że już muszę wrócić do szkoły.</p> <p>Bawiłam się naprawdę świetnie. Byłaś kiedyś w Zakopanem? W mieście było mnóstwo ludzi, bo nie tylko ja miałam ferie, ale nie przeszkadzało mi to. Wraz z rodzicami całe dni spędzałam na stokach. Wiesz, że mam lęk wysokości, prawda? Otóż, wyobraź sobie, że go przezwyciężyłam i wsiadłam na wyciąg narciarski na Gubałówkę. Widok był niesamowity i wcale tego nie żałuję. Rozsmakowałam się w oscypkach. Szczególnie polubiłam te ciemne, mocno uwędzone. Zrobiłam ich duży zapas, kiedy wracaliśmy już do domu. Jadłaś kiedyś ten pyszny ser? Czas mijał tak szybko, że nawet nie zauważyłam, kiedy trzeba już było wracać do domu. Ostatniego dnia wybrałam się z rodzicami na wieczorny spacer po Krupówkach. Zakopane ma niesamowity urok późną porą.</p> <p>A kiedy Ty masz ferie? Masz jakieś plany?</p> <p>Muszę już kończyć, ale obiecuje, że mój następny list będzie dłuższy. Pozdrów swoich rodziców i siostrę. Odpisz jak najszybciej, bo nie mogę się doczekać wieści od Ciebie. Trzymaj się!</p>	

<p>Kasia Zaginął pies!!! Dnia 23.10.2012 około godziny 18.00 w okolicy Błoń krakowskich zaginął pies rasy owczarek niemiecki. Znak charakterystyczny: złamane i wykrzywione lewe ucho. Wabi się Reks. Jest młody (dwa lata), wesoły, ufny w stosunku do ludzi. W chwili zaginięcia miał zieloną skórzaną obrozę ze swoim imieniem. Zrozpaczone dzieci proszą o informację pod numerem tel. 12-427-98-75. Na znalazcę czeka nagroda!</p>	
<p>Jest takie miejsce, które chętnie odwiedzam w czasie wakacji... Lubię wiele miejsc, w których spędzam wakacje. Jedno z nich jednak ma dla mnie szczególny urok. Jest to niewielka wieś w województwie kujawsko-pomorskim, ukryta wśród lasów ciągnących się na przestrzeni kilkunastu lub nawet więcej kilometrów. Położona na glebie piaszczystej, nigdy nie mogła pretendować do miana bogatej. Stąd do dziś jeszcze wiele domów ma wygląd przylepionych do ziemi chat, bielonych na zewnątrz wapnem, o dachach pokrytych gontem. Z maleńkich, nisko umieszczonych okien wychylają się różowe i czerwone pelargonie ubrane w koronkowe białe franki jak w welony. Najpiękniej wieś wygląda wieczorem, gdy w małych okienkach zabłyśną światła. Jeśli obserwować je z oddalonego nieco piaszczystego wzgórza pod jedną ze ścian lasu, wyglądają jak małe punkciki wskazujące zabłąkanym tu przypadkowo wędrowcom drogę. Pełne uroku są również małe ogródki kwiatowe przed domami. W każdym z nich przy furtce wysokie słoneczniki strzegą spokojnego snu mieszkańców małych domów. Pól tu niewiele, bo ziemia nieurodzajna, wszędzie piachy i piachy. Za to zapach grzybów z pobliskich lasów czuje się również w środku wsi. Las jest tu dla ludzi nie tylko miejscem odpoczynku, ale głównie pracy, a także ogromną spiżarnią pełną w porze urodzaju jagód, malin i grzybów. Będąc w tej wsi, zastanawiałam się, czy przypadkiem nie zatrzymał się w niej czas. Z prostotą tego obrazu kontrastują jednak sterczące tu i ówdzie anteny telewizyjne. Ten uroczy zakątek chętnie odwiedzam w czasie każdych wakacji.</p>	
<p>Anna Kwiatkowska i Maciej Zaremba w imieniu Rodziców i własnym zapraszają Kamila Jackowskiego na uroczystość zaślubin która odbędzie się 15 marca 2013 roku o godz. 11.00 w Porąbkach Dolnych w Kościele pod wezwaniem Świętej Joanny, przy ulicy Polnej 5. Po skończonej ceremonii zapraszamy na przyjęcie weselne w Domu Strażaka w Porąbkach Dolnych, przy ul. Staszica 48. Uprzejmie prosimy o potwierdzenie uczestnictwa w przyjęciu weselnym, tel. 555-666-777 (Anna Kwiatkowska)</p>	
<p>Wtorek, 22. 04. 2012r. Dzisiaj poszłam do szkoły z uśmiechem na twarzy. Byłam bardzo zadowolona, że spotkam przyjaciół i nauczę się czegoś nowego. W klasie dzisiaj panowała bardzo luźna atmosfera, bardzo chętnie podnosiłam rękę do odpowiedzi, bo uczyłam się na tą lekcję, pod koniec dostałam pozytywną ocenę. Wróciłam do domu uradowana. od razu pochwaliłam się ocenami rodzicom i w nagrodę dostałam mój ulubiony deser - budyń czekoladowy. Po obiedzie usiadłam odrobić lekcje i nauczyć się na kartkówkę z matematyki. Po nauce wyszłam na spacer z moim ukochanym psem Azorkiem i pooglądałam ulubiony serial w telewizji. Wieczorem, przed snem czytałam lekturę pt. "Chłopcy z placu broni". Nie mogę doczekać się jutrzejszego dnia.</p>	

PRZEPIS

(công thức)

Nazwa dania
(tên của các món ăn)

Lista składników
(danh sách các thành phần)

Sposób przyrządzania
(cách chuẩn bị)

Notatka dla uczniów do wklejenia do zeszytu

Przepis - to wskazówka, zwykle w formie pisemnej, określająca sposób wykonania czegoś, np. sporządzenia potrawy. Zawiera: nazwę dania, listę potrzebnych składników oraz sposób przyrządzania.

Jak sporządzić przepis

Jak sporządzić przepis?

- Zapisz nazwę potrawy, którą zamierzasz przygotować
- Wymień składniki, z których sporządzisz danie (dokładnie określ ilość każdego z nich)
- Opisz kolejne etapy przygotowywania dania – w formie poleceń lub bezokoliczników (pamiętaj, aby poszczególne etapy przyrządzania zanotować we właściwej kolejności oraz dokładnie określaj sposób i czas wykonywania czynności)

Przydatne słowa:

- czynności: opłucz, pokrój, zetrzyj, gotuj, mieszaj, dodaj, piecz, smaź, wlej, wsyp, ugnieć, rozwałkuj, odstaw
- sposób postępowania: dokładnie, stopniowo, powoli, starannie, dobrze
- kolejność: najpierw, następnie, później, potem, równocześnie,
- na koniec
- ilość: szczypta, łyżka, łyżeczka, szklanka, kostka, litr, pół kilograma

KARTA PRACY: NOTATKA ROZTARGNIONEGO KUCHARZA

Polecenie: Uzupełnij notatkę roztargnionego kucharza odpowiednimi rzeczownikami z ramki.

chuối	mùi tây	dứa	chanh	sữa chua tự nhiên
dưa chuột	đào	cà rốt	kiwi Thương	rau diếp

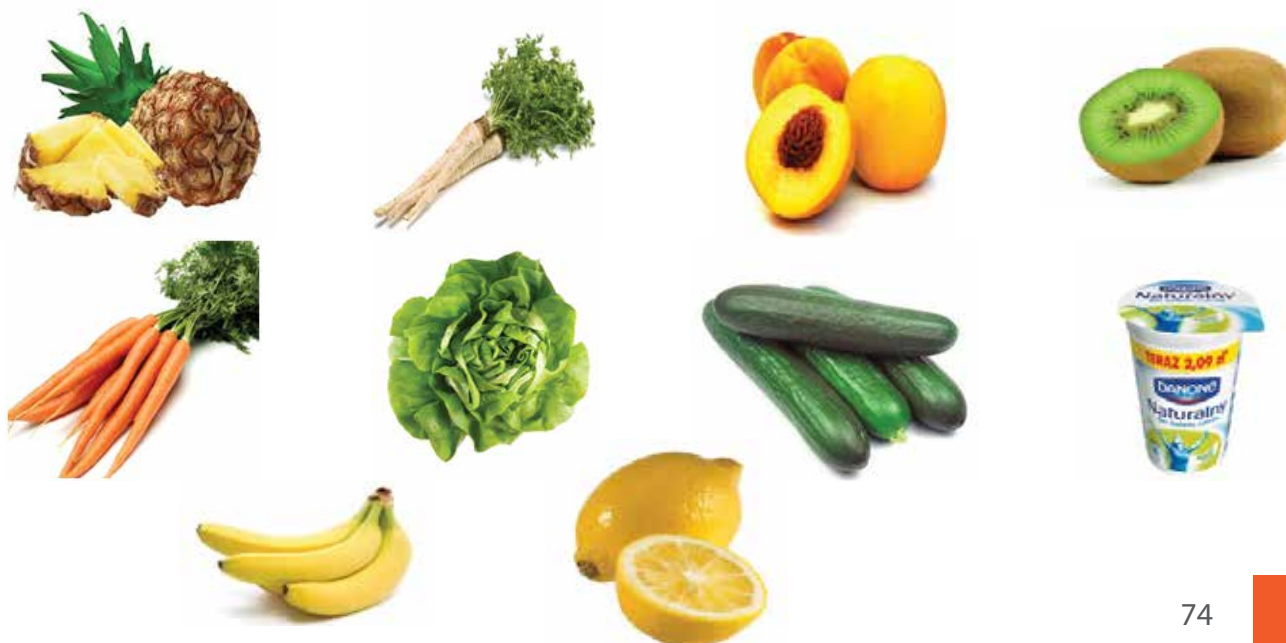
Do przygotowania sałatki owocowej potrzebne są: .....,
 .....
 oraz ..... . Owoce najpierw należy umyć,
 a następnie obrać ze skórki. Potem trzeba je pokroić w kostkę lub na cienkie plasterki. Pokrojone owoce wrzuca się do miski.
 Później do naczynia wlewa się ..... Wszystkie składniki należy dokładnie wymieszać.

Notatka roztargnionego kucharza (wersja dla nauczyciela)

chuối (banany)	mùi tây (pietruszki)	dứa (ananasy)	chanh (cytryny)	sữa chua tự nhiên (jogurt naturalny)
dưa chuột (ogórki)	đào (brzoskwinie)	cà rốt (marchewki)	kiwi Thương (kiwi)	rau diếp (sałata)

Do przygotowania sałatki owocowej potrzebne są: **chuối (banany), dứa (ananasy), đào (brzoskwinie), kiwi Thương (kiwi)** oraz **sữa chua tự nhiên (jogurt naturalny)**. Owoce najpierw należy umyć, a następnie obrać ze skórki. Potem trzeba je pokroić w kostkę lub na cienkie plasterki. Pokrojone owoce wrzuca się do miski. Później do naczynia wlewa się **sữa chua tự nhiên (jogurt naturalny)**. Wszystkie składniki należy dokładnie wymieszać.

Obrazki dla uczennicy wietnamskiej (umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim)

INFORMACJE O KUCHNI WIETNAMSKIEJ

Tradycyjne wietnamskie potrawy są bardzo podobne do chińskich, ze względu na wielowiekowe chińskie wpływy kulturowe. Elementy pochodzące z kuchni chińskiej to m.in. używanie specjalnej patelni o nazwie wok oraz jedzenie pałeczkami. Widoczną, ważną różnicą jest użycie sosu rybnego w miejsce sojowego. W wietnamskich przepisach używa się też bardzo często limonki, bazylii, chilli, kolendry, mięty wietnamskiej. Podstawą do tworzenia wielu dań tradycyjnej kuchni wietnamskiej są grzyby Mun. Składniki potraw wietnamskich, obce dla kuchni tradycyjnej to masło, mleko, śmietana, pomidory, wino gronowe, kawa, ziemniaki, szparagi, chleb. Podstawą pożywienia jest ryż, spożywany o każdej porze dnia, oraz różnego rodzaju makarony. Z mięs najbardziej popularny jest drób, zwłaszcza kaczka, popularna jest także wieprzowina. Ze względu na swoje nadmorskie położenie Wietnam słynie z obfitości ryb i owoców morza.

Znane dania kuchni wietnamskiej:

chả giò, nem – „naleśniczki” z nadzieniem mięsnym, warzywnym lub krewetkowym, zazwyczaj jedzone jako zakąska z różnego rodzaju sosami i dipami. Do zawijania farszu służy jadalny papier ryżowy. W Polsce znane są jako sajgonki.

Zupa Phở - rodzaj rosółu z makaronem i dodatkami. Tradycyjnie przyrządza się dwa rodzaje: z wołowiną i z mięsem kurczaka. Zupę najczęściej przyprawia się zieloną kolendrą i dosala sosem rybnym. Phở jest popularnym daniem w całym Wietnamie, je się ją zarówno na śniadanie, jak i na obiad lub kolację.

Zupa Phở

chả giò, nem (sajgonki)

KARTA PRACY: PRZEPIS NA SAJGONKI – TRADYCYJNE DANIE KUCHNI WIETNAMSKIEJ

Polecenie: Przeczytaj przepis na sajgonki – tradycyjną potrawę kuchni wietnamskiej. Następnie z podanych składników wybierz i podkreśl te, które trzeba użyć, by ją przygotować.

Przepis na sajgonki (công thức cho nem)

Przygotowanie:

Na rozgrzanej na patelni oliwę wrzucamy mięso mielone z posiekaną cebulą przyprawiając pieprzem. Marchewkę siekamy w drobne paseczki i dodajemy wraz z pokrojoną kapustą pekińską do mięsa. Makaron ryżowy wrzucamy do gorącej wody i pozostawiamy na ok minutę, następnie odcedzamy i kroimy na mniejsze kawałki. Mięso mieszamy razem z makaronem, dodajemy sos sojowy i jajko.

Przygotowanym farszem nadziewamy płatki papieru ryżowego i zwijamy jak kroieta. Przed zwinięciem każdy płatek papieru moczymy przez kilka sekund w ciepłej wodzie. Sajgonki smażymy w głębokim oleju na rumiany kolor. Podajemy z sosem chilli.

Porcja na 3 – 4 osoby.

Czas przygotowania ok. 60 min.

Składniki:

- mięso mielone (chude), 250 g
- củ hành đỏ, 1 manh
- brokoły 10 sztuk
- kapusta pekińska, 5 liści
- makaron ryżowy, 50 g
- 5 miếng kẹo
- ser żółty 30 g.
- olej do smażenia
- táo (jabłka)
- ryż 50 g.
- nước tương, 2 muỗng
- pieprz
- cà rốt (lón), 1 mảnh
- oliwa z oliwek 1 łyżeczka
- papier ryżowy, 2 opakowania
- sô cô la 1 mảnh
- sữa
- kukurydza
- masło
- musztarda
- jajko 1 szt.
- sos chilli

Obrazki dla uczennicy wietnamskiej (umożliwiającej jej w razie trudności tłumaczenie polskim uczniom słów użytych w składnikach w języku wietnamskim)

Przepis na sajgonki (wersja dla nauczyciela)

Składniki:

- mięso mielone (chude), 250 g
- czerwona cebula, 1 szt.
- marchewka (duża), 1 szt.
- kapusta pekińska, 5 liści
- makaron ryżowy, 50 g
- oliwa z oliwek, 1 łyżeczka
- sos sojowy, 2 łyżki
- jajko, 1 szt.
- pieprz
- papier ryżowy, 2 opakowania
- olej do smażenia
- sos chilli

Przygotowanie:

Na rozgrzanej na patelni oliwę wrzucamy mięso mielone z posiekaną cebulą przyprawiając pieprzem. Marchewkę siekamy w drobne paseczki i dodajemy wraz z pokrojoną kapustą pekińską do mięsa. Makaron ryżowy wrzucamy do gorącej wody i pozostawiamy na ok. minutę, następnie odcedzamy i kroimy na mniejsze kawałki. Mięso mieszamy razem z makaronem, dodajemy sos sojowy i jajko.

Przygotowanym farszem nadziewamy płatki papieru ryżowego i zwijamy jak kroieta. Przed zwinięciem każdy płatek papieru moczymy przez kilka sekund w ciepłej wodzie. Sajgonki smażymy w głębokim oleju na rumiany kolor. Podajemy z sosem chilli.

Poprawna wersja wykonanego zadania:

Składniki:

- mięso mielone (chude), 250 g
- củ hành đỏ, 1 manh (czerwona cebula, 1 sztuka)
- brokuły 10 sztuk
- kapusta pekińska, 5 liści
- makaron ryżowy, 50 g
- 5 miếng kẹo (5 sztuk cukierków)
- ser żółty 30 g.
- olej do smażenia
- táo (jabłka)
- ryż 50 g.
- nước tương, 2 muỗng (sos sojowy, 2 łyżki)
- pieprz
- cà rốt (lón), 1 mảnh (marchewka)
- oliwa z oliwek 1 łyżeczka
- papier ryżowy, 2 opakowania
- sô cô la 1 mảnh (czekolada, 1 sztuka)
- sữa, (mleko)
- kukurydza
- masło
- musztarda
- jajko 1 szt.
- sos chilli

PRZEBIEG KONKURSU NA PRZENIESIENIE ZA POMOCĄ PAŁECZEK JAK NAJWIĘKSZEJ LICZBY SZTUK RÓŻNYCH RODZAJÓW MAKARONU W OKREŚLONYM CZASIE

1. Każda grupa wybiera jednego przedstawiciela
2. Przedstawiciel grupy siada na krześle przy przygotowanym stanowisku – ławce, na której znajdują się dwie pałeczki (ewentualnie dwa patyczki do szaszłyków) oraz dwa talerze oddalone od siebie na odległość 40 cm. (odległość między talerzami na każdej ławce odmierzona jest przygotowanym wcześniej papierowym paskiem o długości 40 cm.). Na jednym z talerzy wysypane są różne rodzaje makaronów, w takiej samej ilości sztuk danego rodzaju dla każdego przedstawiciela grupy.
3. Nauczyciel wyjaśnia reprezentantom grup zasady konkursu:
  - zadaniem uczestnika jest przeniesienie za pomocą pałeczek (patyczków) jak największej liczby sztuk makaronu w ciągu 2 minut,
  - znakiem do rozpoczęcia zadania będzie jego słowo START, a zakończenia STOP,
  - makaron przenosi się tylko i wyłącznie pałeczkami (nie można go przenieść drugą ręką),
  - nie wolno zmieniać położenia talerzy.Nauczyciel zaznacza również, że za złamanie tych zasad uczeń będzie zdyskwalifikowany.
4. Wykonywanie zadania – przenoszenie różnych rodzajów makaronu za pomocą pałeczek (patyczków) z jednego talerza do drugiego.
5. Zakończenie konkursu – przeliczenie przez nauczyciela liczby sztuk przeniesionych makaronów, przyznanie miejsc (a następnie punktów poszczególnym grupom).

POLSKA -CZECZENIA-UKRAINA

Podtytuł- LEKCJA MUZYKI KL.V SZKOŁY PODSTAWOWEJ
Agnieszka Adamczyk (pedagog szkolny)

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

W okresie od marca do kwietnia przeprowadzono obserwację klasy V b , w której uczą się dwoje dzieci pochodzenia czeczeńskiego Madina i Adam Ibrigamov oraz jedna uczennica pochodzenia ukraińskiego Ieva Jakubenko . Szczegółowej obserwacji dokonał pedagog szkolny w trakcie swojej pracy pedagogicznej i rozmów indywidualnych z uczniami. Przeprowadzono rozmowę z każdym z dzieci i jego rodzicami. Aby poznać szczegóły z życia dzieci cudzoziemskich posłużono się „Kartą wstępnej diagnozy” . Zebrane informacje pozwoliły ustalić, że klasa w której uczą się troje dzieci cudzoziemskich, przy czym dwoje dzieci czeczeńskich trzyma się na uboczu, nie nawiązując kontaktu z polskimi rówieśnikami. Natomiast jedna dziewczynka pochodzenia ukraińskiego bardzo dobrze zaklimatyzowała się w klasie , płynnie też mówi po polsku w normalnym trybie zalicza podstawę programową. Uczniowie polscy nie zwracają szczególnej uwagi na kolegów pochodzących z innych kultur. Nie pojawiają się duże konflikty, ale uczniowie nie korzystają z potencjału różnorodności kulturowej w swojej klasie. Polskie dzieci próbowały zaprzyjaźnić się z dziećmi czeczeńskimi jednak rodzeństwo cudzoziemskie nie dopuszcza klasy do swojego kręgu znajomych, bardzo słabo mówią po polsku znają pojedyncze słowa po polsku ale dużo rozumieją. Adam i Madina reprezentują bardzo niski poziom edukacyjny, oscyluje w obrębie dodawania do 10, przejawiają dużą niechęć do rozszerzania wiadomości. Dużą przeszkodą jest brak umiejętności czytania w języku polskim. Rodzeństwo objęte jest dodatkowymi lekcjami z j. polskiego i j. rosyjskiego. Dzieci cudzoziemskie przejawiają duże zdolności muzyczne.

SKŁAD GRUPY: W zajęciach wzięło udział 21 uczniów

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie, oraz do integracji międzykulturowej i klasowej.

- stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców,
- zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom w nauce,
- zachęcenie współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach,
- wzmocnienie w uczniach pozytywnych postaw
- poznanie wspólnych płaszczyzn zainteresowań uczniów
- poznanie kultury i tradycji (podstawowe zwroty w języku ojczystym, taniec i pieśni, regionalne stroje)
- zniwelowanie panujących przesądów na temat Czeczeńców w kulturze polskiej
- stworzenie sytuacji w której uczeń cudzoziemski zaobserwuje utożsamianie się z nową ojczyzną –Polską.

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- Uczeń opowiada legendę powstania jednego z wylosowanych krajów i podpierają się rysunkiem(zapoznanie z barwami narodowymi oraz godłem narodowym)
- Uczeń umie przyporządkować powiązane ze sobą nazwiska i utwory muzyczne.
- Uczeń wskazuje różnice, podobieństwa (tańców, utworów instrumentalnych, instrumentów)
- Uczeń improwizuje grę na instrumencie muzycznym

REZULTATY UZYSKANE DZIĘKI UCZESTNICWU DZIECI W TYCH ZAJĘCIACH

Faktyczne korzyści dla uczniów cudzoziemskich:

uczniowie odkryli, że wielokulturowa klasa może dostarczyć bardzo ciekawych informacji oraz może stać się wyróżnikiem, dla klasy. Uczniowie odkryli cechy łączące w muzykę słowiańską. Poznali bogactwo własnej i innej tradycyjnych korzeni muzycznych. Uczniowie cudzoziemscy po raz pierwszy wychodzili własną inicjatywą na lekcji, czuli się potrzebni, brali aktywny udział w zadaniach. Klasa miała okazję poznać „innych” od zupełnie innej strony.

METODY PRACY: , dyskusja, ćwiczenia w podgrupach, praca z instrumentem, quiz muzyczny

FORMY PRACY: praca w 3 grupach według modelu WISE

CZAS TRWANIA: 2 godziny lekcyjne (w trakcie zajęć była jedna przerwa obiadowa)

PRZEBIEG ZAJĘĆ	MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE	KOMENTARZ I WSKAZÓWKI METODYCZNE
WPROWADZENIE – czas trwania 20min		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozpocznij zajęcia od przedstawienia tematu lekcji i przedstawienia zasad obowiązujących podczas dzisiejszych zajęć. 2. Następnie zaprosz uczniów do podzielenia się na 3 grupy (ze względu na obecność w klasie dzieci narodowości czeczeńskiej i ukraińskiej i polskiej) w każdej grupie jest „przedstawiciel” innej narodowości. 3. W kolejnej części przedstawiciel grupy losuje jeden z trzech krajów(polska, Czeczenia, Ukraina) W ramach wprowadzenia do zajęć międzykulturowych uczniowie mają za zadanie opowiedzieć o powstaniu godła narodowego lub jego legendy wylosowanego kraju i poprzeć go graficznie. 	<p>Tablica i kolorowe mazaki</p> <p>Odliczanie do trzech; losowanie kolorowych karteczek w trzech kolorach lub inny dowolny sposób na podzielenie grupy klasy na 3 grupy</p> <p>Mazaki, duży karton papieru Praca metodą WISE</p>	<p>Uczniowie pracują w grupach; rysują godło wylosowanego kraju lub flagę oraz opowiadają legendę</p>
ZADANIE 1- Wybitni kompozytorzy -30 min		
<p>Przebieg krok po kroku.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uczniowie dostają po 1 planszy z flagą 1 kraju : Czeczenii, Polski lub Ukrainy. 2. Dla każdej grupy rozdane zostają karteczki z nazwami odtwarzanych utworów. 3. .Odtwarzane jest 9 fragmentów różnych utworów muzycznych. 4. Polecenie : wysłuchaj w ciszy i skupieniu fragmentów utworów muzycznych. Utwory następują w krótkich odstępach czasowych po sobie. Dlatego w pracujemy w ciszy i podnosi rękę ta grupa , która rozpoznała utwór oraz ma w posiadaniu plansze z flagą lub karteczkę z nazwą utworu. Grupy współpracują dopasowując poszczególne utwory muzyczne do danego kraju. 5. Uczniowie losują karteczki z nazwiskami kompozytorów. 6. Na tablicy wiszą portrety kompozytorów. <p>Polecenie: przyporządkuj nazwiska do postaci (UWAGA NIE MA PORTRETÓW DWUCH CZECZEŃSKICH KOMPOZYTORÓW: Umar Didajew, Ramzan Paskajew)</p>	<p>Kompozytorzy :</p> <p>Czeczenia-</p> <ul style="list-style-type: none"> -Umar Didajew, - Ramzan Paskajew - Adnan Makkajewicz <p>Szachbułatow</p> <p>Polska:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stanisław Moniuszko, - Karol Szymanowski(uwaga! Urodzony na terenie obecnej Ukrainy), - Fryderyk Chopin . <p>Ukraina:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Iwan Karabyć, -Dmytro Bortnianski, -Walenty Sylwestrow. 	<p>Fragmenty utworów można znaleźć w Internecie. Warto nagrać je na pendrive lub inny nośnik i odtworzyć jeden po drugim w krótkich odstępach czasowych. Taki zabieg sprzyja koncentracji i skupieniu na sprawnym i wspólnym zadaniu grupy.</p>

ZADANIE 2- Czyj to taniec?- 15 min

Przebieg krok po kroku.

- 1.Odtworzenie filmików z tańcami narodowymi
- 2.Przyporządkowanie do kraju pochodzenia i nazwanie tańca

Linki do odtworzenia tańców
w załączniku nr 2

ZADANIE 3- Instrumenty muzyczne 20 min

Przebieg krok po kroku.

1. Rozdanie instrumentów ludowych każdej z grup. Przyporządkuj instrument do kraju z którego pochodzi oraz jego nazwę.
2. Skomponuj własny utwór muzyczny i przedstaw go w wersji graficznej(zadanie dla uczniów znających podstawy zasad muzyki).

Alternatywne zadanie: Improwizacja na instrumenty melodii ludowej

Bęben, harmonia, zurna,
deczik – pondur, (Czeczenia)
Teorban (Ukraina)
Cymbałki, flet prosty,
pianino, tamburyn, trójkąt,
grzechotki, gitara; lub
dowolne instrumenty będące
w posiadaniu dzieci

Warto przed zajęciami
powiedzieć uczniom aby
przyniosły swoje instrumenty na
których grają
Korzystamy z dostępnych
instrumentów

PRZERWA

15 min -obiad

PODSUMOWANIE I ZAKOŃCZENIE - 5 min

Przypomnij uczniom, czym zajmowaliśmy się podczas dzisiejszych zajęć:

- pracowaliśmy nad poznaniem sztandarowych postaci kompozytorów i ich dzieł z Polski, Ukrainy i Czeczenia oraz wybranych instrumentów narodowych
- zastanawialiśmy się razem co łączy trzy omawiane kraje w dziedzinie kultury muzycznej
- przyglądaliśmy się nowym nieznanym do tej pory przez uczniów obliczom zaplecza kulturowego cudzoziemców
- dyskutowaliśmy o
- sprawdzaliśmy, dotychczasowe wiadomości i umiejętności muzyczne
- współpracowaliśmy na rzecz zdobycia wiedzy, poszerzenia horyzontów i zniesienia stereotypów.

Swobodne podzielenie
się wnioskami
z przeprowadzonych zajęć.

Zaproś uczniów do rundki podsumowującej: niech każdy po kolei powie, co go najbardziej zainteresowało na dzisiejszych zajęciach, co było zaskoczeniem, o czym będzie chciał opowiedzieć rodzicom lub znajomym, czego się dziś dowiedział o sobie i o innych.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK DO ZADANIA 1

Polska

Ukraina

Czeczenia

FRYDERYK CHOPIN

STANISŁAW MONIUSZKO

KAROL SZYMANOWSKI

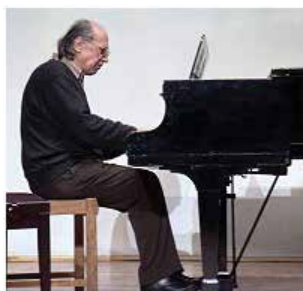
IVAN KARABYĆ (UKRAINA)

DMYTRO BORTNIAŃSKI
(UKRAINA)

WAŁENTYN SYLWESTROW
(UKRAINA)

ADNAN MAKKAJEWICZ
SZACHBUŁATOW
(АДНАН ШАХБУЛАТОВ)
CZECZENIA

ZAŁĄCZNIKI DO ZADANIA 2

Czeczeński taniec narodowy

- <https://www.youtube.com/watch?v=UD-J06AEIdIM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=2pwePnjyFA4>

Ukraiński taniec narodowy

- <https://www.youtube.com/watch?v=ALzZ69HLXuY>

Polskie tańce narodowe

- <https://www.youtube.com/watch?v=WyjDB8X7Mik>
- <https://www.youtube.com/watch?v=BB0PCBYkYYo>
- <https://www.youtube.com/watch?v=XOy9aErl9uA>

ZAŁĄCZNIK DO ZADANIA 3

TEORBAN Jego wynalezienie przypisuje się Polakowi nazwiskiem Tuligowski, który był mnichem w klasztorze paulinów na Jasnej Górze. Uważany za narodowy instrument Ukrainy.

BANDURA Pierwsza wzmianka o ukraińskich bandurzystach pochodzi ze źródeł polskich z 1441 roku. W początku XX wieku przeżyła swój renesans, urastając do narodowego symbolu Ukrainy, atrybutu pieśniarzy wykonujących dumki. W latach stalinowskich gra na bandurze, jako symbolu nacjonalizmu ukraińskiego, została zakazana. Po odzyskaniu niepodległości gra na niej przeżywa ponowny rozkwit.

SURMA instrument muzyczny z grupy instrumentów dętych drewnianych. (Czeczenia)

HARMONIA(akordeon)

LIRY KORBOWE- instrument z jedną struną melodyczną i dwiema burdonowymi, gdzie smyczek zastąpiony jest kółkiem natartym kalafonią, poruszany korbą

CYTRA – instrument szarpany

POLSKIE SKRZYPCE

Migracje i my

wiedza o społeczeństwie, poziom rozszerzony
Anna Dzierzgowska, Magdalena Pinker

PODSTAWOWE INFORMACJE O GRUPIE

Liceum humanistyczne, klasa II. W klasie dwoje uczniów cudzoziemskich, oboje od dawna mieszkający w Polsce (on: migrant z Ukrainy, ona: pół-Turczynka), sprawnie posługujący zarówno językiem polskim jak i, odpowiednio, rosyjskim i tureckim.

CELE OGÓLNE ZAJĘĆ

- Celem zajęć jest stworzenie uczniom przestrzeni do lepszego poznania siebie, oraz do integracji międzykulturowej.
- Stworzenie sytuacji sukcesu dla wszystkich uczniów, a w szczególności dla cudzoziemców
- Zwrócenie uwagi na to jak różnorodność kulturowa w szkole i w klasie może pomóc wszystkim uczniom i uczennicom w nauce
- Zachęcenie współdziałania i wspierania się podczas pracy na lekcjach
- Wzmocnienie w uczniach i uczennicach pozytywnych postaw wobec

CELE DYDAKTYCZNE ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

- Uczeń / uczennica rozpoznaje problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej i globalnej oraz szuka ich rozwiązania; rozumie złożoność problemów społecznych i politycznych; dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.
- Uczeń / uczennica przygotowuje opracowanie na temat naruszania i ochrony praw człowieka w wybranej dziedzinie.
- Uczeń / uczennica wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią).

METODY PRACY: dyskusja, ćwiczenie w podgrupach, praca z tekstem, quiz

FORMY PRACY: praca w grupach

CZAS TRWANIA: 2 godziny lekcyjne

WPROWADZENIE – czas trwania 10 min

1. Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że dzisiejsze zajęcia poświęcone będą zjawisku uchodźstwa i migracji. Wyjaśnij, że ich podstawowym celem zajęć jest zwrócenie uwagi na stereotypy, dotyczące uchodźców/ uchodźczyń i migrantów/migrantek, także na stereotypy obecne w działaniach pomocowych.
2. Wyjaśnij, że zajęcia prowadzone będą metodami warsztatowymi. Wyjaśnij, że przy tej formule zajęć szczególne znaczenie ma współpraca, dzielenie się informacjami i refleksjami, a także: uważne słuchanie siebie nawzajem. Ustalcie wspólnie, czy zajęcia mają być z przerwą (np. po zakończeniu pierwszej godziny lekcyjnej) czy też mają trwać bez przerwy i skończyć się dziesięć minut przed czasem zakończenia drugiej godziny lekcyjnej.

Salę należy przygotować tak, aby uczniowie i uczennice oraz osoby prowadzące mogły siedzieć w kręgu, nie oddzielone od siebie ławkami, widząc się nawzajem. W sali musi także znajdować się działający sprzęt do odtwarzania filmów z internetu.

ZADANIE 1- „Bingo!”; czas trwania: 30 minut.

Przebieg zadania:

1. Rozdaj uczniom i uczennicom kartki z quizem, upewnij się, że mają też długopisy.
  - Wyjaśnij, że każda osoba powinna znaleźć w grupie kogoś, kto potrafi odpowiedzieć na jedno z pytań zawartych w quizie. Po uzyskaniu odpowiedzi zapisuje się ją a następnie szuka osoby, która mogłaby udzielić odpowiedzi na kolejne pytanie. W tym zadaniu chodzi nie tylko o uzyskanie odpowiedzi na wszystkie pytania, ale także o to, by skorzystać z pomocy jak największej liczby osób.
  - Pierwsza osoba, która uzyska odpowiedzi na wszystkie pytania, krzyczy „bingo!”.
2. Szukanie odpowiedzi powinno trwać ok. 10 minut. Jeśli w tym czasie nikomu nie udało się zapełnić całej tabeli, przerwij grę. Podziel grupę na 4 zespoły, każdej wręcz jeden z materiałów pomocniczych. Poproś, żeby skorzystali z niego, uzupełniając informacje. Przeznacz na to 10 minut.
3. Po zakończeniu tego zadania usiądźcie w kręgu i rozpocznijcie dyskusję. Niech osoby po kolei czytają i omawiają uzyskane odpowiedzi; w razie potrzeby, niech poszczególne grupy wymieniają się odpowiedziami, uzyskanymi na podstawie dostarczonych materiałów. Zwróćcie szczególną uwagę na rozróżnienie „uchodźcy – migranci”. Jak stosowanie tego rozróżnienia może wpływać na sytuację np. uchodźców ekonomicznych?

Karty „Bingo!” po jednej dla każdej uczestniczki / uczestnika
Kartki z materiałami dodatkowymi

Zadanie opracowane na podstawie scenariusza „Bingo praw”, w: „Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą karty do „Bingo” mają stanowić podstawę do dyskusji o sytuacji prawnej i praktycznej uchodźczyń / uchodźców oraz migrantek / migrantów. Jednocześnie zostały tak opracowane, że prawidłowe wykonanie zadania wymaga skorzystania z pomocy osób, znających języki rosyjski i turecki.

ZADANIE 2- pomaganie i podporządkowywanie; czas: 30 minut

4. 1. Wyjaśnij pojęcia „dyskryminacja wielokrotna” i „intersekcjonalność”
5. 2. Zastanówcie się wspólnie, na jakiego rodzaju dyskryminację wielokrotną narażone są osoby, będące uchodźcami w Polsce?
6. 3. Obejrzyjcie reklamę społeczną, przygotowaną z okazji Światowego Dnia Uchodźcy 2012.
7. 4. Przedyskutujcie:
8. Jakie stereotypy dotyczące uchodźców ma podważać / zwalczać ta reklama?
9. Jakie stereotypy może (nawet, jeśli niechęć) powielać?
10. Zastanówcie się wspólnie przede wszystkim nad tym, czy uchodźcy i uchodźczynie, przedstawieni w tej reklamie, pokazani są jako osoby, zachowujące sprawstwo? Zwróćcie uwagę, na to, do jakich klas społecznych zdają się przynależać? Do jakiej klasy społecznej należy kobieta przemawiająca w reklamie? Jaki ma kolor skóry? Jakie emocje/postawy wobec uchodźców ma wzbudzać ta reklama?
11. Do jakiego rozumienia zjawiska „uchodźstwa” odwołuje się tytuł reklamy („robią to, bo muszą”)? Jakie formy i powody migracji takie rozumienie pomija?

1. Materiał pomocniczy:
<http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Wielokrotna.pdf>

2. Reklama z okazji Światowego Dnia Uchodźcy 2012, sprzęt audiowizualny
<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/swiatowy-dzien-uchodzcy-2012-robja-to-bo-musza/5d42d>

ZADANIE 3- idealna kampania; czas trwania: 30 minut

Przebieg zadania:

1. podziel grupę na 5-osobowe zespoły.
2. Każdy zespół otrzymuje zestaw materiałów na temat prowadzonych w różnych krajach kampanii społecznych dotyczących uchodźców/ uchodźczyń i migrantów/ migrantek. Każda z grup ma za zadanie wybrać najlepszą, jej zdaniem, kampanię (czas: ok. 10 minut).
3. Następnie każda z grup przedstawia pozostałym wybraną kampanię, uzasadniając dlaczego / wedle jakich kryteriów ta właśnie kampania została wybrana (opcjonalnie, jeśli grupa nie znajduje żadnej jej zdaniem dobrej kampanii, może wskazać, w jaki sposób można by udoskonalić którąś z istniejących).

Zestaw opisów 4 kampanii społecznych, dotyczących zjawiska migracji i uchodźstwa

PODSUMOWANIE I ZAKOŃCZENIE

Zaproś uczniów do rundki podsumowującej: niech każda osoba po kolei powie, z czym zostaje po dzisiejszych zajęciach (czy było coś szczególnie interesującego? Szczególnie zaskakującego? Coś z czym się nie zgadza? Coś co jej / jemu szczególnie utkwiło w pamięci?)

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK DO ZADANIA 1 - BINGO

W dokumentach prawa międzynarodowego „uchodźca” definiowany jest jako:	W dokumentach prawa międzynarodowego „migrant / migrantka” zdefiniowany jest jako:	Podaj przykład dyskryminacji, na jaką szczególnie narażone są osoby, będące uchodźcami / uchodźczyniami:	Mülteci vardı senin ülkenin geçmişinde en az iki tanınmış şahsiyetlerin, bir örnek verin
Wskaż przynajmniej dwa powody, które mogą powodować, że jakaś osoba staje się uchodźcą / uchodźczynią:	Jakie dokumenty prawa międzynarodowego w szczególności dotyczą uchodźców?	Co w kontekście zjawiska uchodźstwa / migracji znaczy nazwa „Lampedusa”?	Jakie prawa gwarantuje uzyskanie w Polsce statusu uchodźcy?
Объясните, что это означает, что польская граница является “Шенген границы”	Что это ФРОНТЕКС?	Bu ne UNHCR?	Uchodźcy i uchodźczynie z jakich krajów stanowią największą grupę uchodźców w Polsce?

Dobre praktyki szkolnej integracji – Szwecja

Agnieszka Kosowicz

Podczas wizyty studyjnej w Szwecji dwukrotnie oglądaliśmy, jak pomyślany jest system pracy pedagogicznej i psychologicznej z dziećmi cudzoziemskimi. Kilka aspektów tej pracy szczególnie nam się podobało – polecamy!

Szukaj siły, nie słabości

Po zmianie kraju zamieszkania ludzie mają poczucie utraty kompetencji. W pracy psychologicznej trzeba ich wzmocnić, podnieść ich samoocenę. Trzeba skupić się w pracy na atutach, mocnych stronach, a nie trudnościach czy słabościach dziecka.

Rozpoczynanie życia w nowym kraju często powoduje poczucie degradacji. Czasem migrant doświadcza realnej degradacji, np. zawodowej – gdy nie może znaleźć zatrudnienia w swoim zawodzie, choćby z powodu bariery językowej. Poczucie degradacji potęguje niemożność płynnego komunikowania się, ale też wyzwala poczucie degradacji wyznawanych wartości. Ponieważ dzieci utożsamiają się często z uczuciami, odczuciami rodziców – poczucie niższości rodziców szybko przekłada się na poczucie niższości dzieci, szczególnie w przypadku nastolatków. Często wywołuje ono problemy z poczuciem wartości, tożsamości – i wpływa na relacje z otoczeniem czy funkcjonowanie dziecka w szkole.

Ogromne znaczenie ma praca z dzieckiem nad poczuciem tożsamości. Nastolatek pozbawiony poczucia przynależności będzie szukał swojego miejsca za wszelką cenę – niekoniecznie w społecznie akceptowany sposób. Zdarza się, że dzieci (nie tylko migranckie) wchodzi do gangów czy grup o kryminalnym charakterze tylko po to, aby poczuć, że przynależą do grupy. W tym kontekście bardzo ważne jest, aby dzieci migranckie miały poczucie przynależności – na przykład do swojej kultury – i aby były z niej dumne.

Gdy dziecko jest osamotnione w nowym środowisku, nad poczuciem identyfikacji z własną kulturą, szacunkiem dla niej i poczuciem dumy trzeba świadomie pracować – jest to ważna rola dla psychologa czy pedagoga szkolnego.

Sieć wsparcia – i własna kultura

Do tego, żeby zbudować zdrowe relacje w nowym kraju, potrzebne jest cudzoziemcowi poczucie własnej wartości, oparcie we własnej kulturze, własnym języku, własnej rodzinie.

W budowaniu tego poczucia wartości dużą rolę może odegrać terapeuta, ale także pedagog czy psycholog szkolny – i jego stosunek do kultury pochodzenia, kraju pochodzenia cudzoziemca.

To ważne, by z szacunkiem odnosić się do przeszłych doświadczeń migranta – nie można ich przekreślić i udawać, że życie zaczyna się od początku. Owszem, życie zaczyna się dla cudzoziemca w nowym miejscu, ale jego dotychczasowy kapitał przeżyć, doświadczeń jest bardzo ważny.

W sytuacjach, gdy dziecko nie ma wsparcia w rodzicach, lub gdy są oni nieobecni, potrzebne jest mu mimo to wsparcie własnego kręgu kulturowego – w zależności od sytuacji może to być na przykład duchowny z kraju pochodzenia, przyjaciel, sąsiad, starsze rodzeństwo, dalsza rodzina, rodzice przyjaciół dziecka, przyjaciele jego rodziców – mają to być ludzie, którym na dziecku zależy, którzy są w stanie zaoferować mu wsparcie i akceptację.

Wsparcie to zadanie grupy

Do skutecznej pracy psychologicznej i pedagogicznej z dzieckiem niezbędne jest zbudowanie sieci życzliwych ludzi. Czasem wystarczy wykorzystać sieć ludzi, których dziecko już wokół siebie ma, czasem trzeba dopiero utworzyć taką sieć. Czasem – konieczne jest stworzenie sieci ludzi, których zadaniem będzie dopiero zbudowanie sieci wsparcia dla dziecka. Zbudowanie kręgu wsparcia dla dziecka może też być konieczne, gdy mieszka ono z rodzicami, ale rodzice nie oferują mu koniecznego wsparcia (z różnych powodów, na przykład z powodu własnej traumy). Szwedzcy eksperci są przekonani, że sam terapeuta niewiele zdziała. Potrzebna jest właśnie grupa, którą dziecko będzie postrzegać jako wspierającą i życzliwą. Cenne jest też zapewnienie dziecku relacji z grupą o podobnej sytuacji. Wspiera to budowanie samooceny i tożsamości. Ważne jest zobaczenie samego siebie i swoich problemów w kontekście, spotkanie z innymi ludźmi, którzy mieli podobne życiowe doświadczenia. Kontakt z ludźmi o podobnych przeżyciach sam w sobie jest wzmacniający, daje też dzieciom poczucie zrozumienia, ułatwia zaakceptowanie własnych trudności.

Język kraju pochodzenia

Gruntowna znajomość jednego języka pozwala na funkcjonowanie w innym. Dlatego bardzo ważna jest dbałość o to, by dziecko miało kontakt i doskonaliło znajomość swojego języka ojczystego. Także w ten sposób ugruntowuje się jego poczucie tożsamości.

Dbałość o znajomość języka ojczystego ma też długofalowe skutki społeczne – z doświadczeń szwedzkich wynika, iż dzieci, które rozwijają umiejętność posługiwania się własnym językiem w mniejszym stopniu doświadczają trudności w relacjach z rodzicami w wieku nastoletnim.

Gdy dziecko przestaje porozumiewać się w języku ojczystym - albo przestaje rozwijać swoje kompetencje językowe w tym języku – powoli traci głęboki kontakt z rodzicami (którzy uczą się języka kraju docelowego wolniej, albo nie uczą się wcale). Bariera językowa wzmacnia konflikt w rodzinach, gdy dzieci przechodzą okres dojrzewania. Prowadzi to do wielu dodatkowych trudności w relacjach w rodzinie, ale też wpływa na ogólne funkcjonowanie dziecka w życiu.

Mylenie pojęć

Mimo dużych doświadczeń w pracy psychologicznej z cudzoziemcami w Szwecji nadal częste są przypadki błędnych (a raczej pochopnych) diagnoz psychologicznych i psychologiczno-pedagogicznych dzieci cudzoziemskich.

Często objawy traumy mylone są z innymi dolegliwościami, takimi jak ADHD, zespół Aspergera a nawet autyzm. Dzieci migranckie częściej niż szwedzkie kierowane są też do szkół specjalnych, albo uznawane za upośledzone.

Zachowanie dziecka interpretowane w szkole jako zaburzenie psychiczne może być równie dobrze jego zdrową, normalną reakcją na nienormalne warunki życia. Badanie reakcji dziecka znajdującego się w nienormalnej sytuacji (skrajnego poczucia zagrożenia, szoku, traumy, PTSD itp.) nie przynosi miarodajnych wyników i nie pokazuje jego prawdziwego potencjału rozwojowego. Dlatego podstawową sprawą w pracy z dzieckiem cudzoziemskim jest wstępny wywiad – zorientowanie się, w jakich warunkach funkcjonuje to dziecko, jaką przeszłość ma za sobą. W zebraniu tych informacji kluczowe znaczenie ma oczywiście kontakt z rodzicami.

Jako błąd w pracy z dziećmi cudzoziemskimi Oviedo uważa pozostawianie uczniów na drugi rok w tej samej klasie, nawet gdy nie opanowały materiału. Odpowiedzią na trudności ucznia nie powinno być pozostawienie go na drugi rok w tej samej klasie – ale zapewnienie mu systematycznej pomocy przez cały okres edukacji.

Różnice kulturowe

W pracy terapeutycznej najważniejsze jest nawiązanie relacji z dzieckiem. Zbudowanie zaufania i przyjaznej atmosfery. Ta złota zasada nie zmienia się w pracy z osobami z innej kultury.

Zmieniają się natomiast sposoby pracy, sposoby wyrażania zainteresowania, zaciekawienia drugą osobą, akceptowalny język ciała, dystans, kody kulturowe. Do pracy z cudzoziemcem potrzebne jest poznanie choć elementów jego kultury. Nadal jednak podstawową sprawą jest okazanie zainteresowania sprawami pacjenta i zbudowanie relacji.

Do pracy z cudzoziemskim pacjentem trzeba się przygotować – dowiedzieć się czegoś o jego kulturze, nauczyć kilka słów w jego języku – to pomoże przełamać lody i zbudować relację.

Z perspektywy dziecka odnalezienie się w nowej kulturze oznacza podjęcie ogromnego wysiłku. Zmienia się dla niego wszystko – sposób komunikowania się z ludźmi, klimat, jedzenie, nawet sposób witania się z ludźmi. Pracując z takim dzieckiem warto docenić ten wysiłek, zauważyć go – jak wspaniale dziecko radzi sobie z takim ogromem nowości w życiu. Przybywając do nowego kraju człowiek potrzebuje nie tylko zrozumienia nowego systemu społecznego albo systemu wartości, ale też bardzo podstawowych informacji: jak się ubrać w nowym klimacie, gdzie i jak robi się zakupy, jak korzystać z systemu transportu – to bardzo ważne, aby przekazać migrantom takie informacje, które pomogą im nie czuć się po prostu głupimi, niekompetentnymi w prostych sprawach. Często wielką pomocą w tej sprawie są wolontariusze.

Terapeuta pracujący z cudzoziemcami powinien zwrócić uwagę, że jego własna kompetencja do zrozumienia kultury pacjenta jest ograniczona, uznać swoją niewiedzę mówiąc np. „czy to, co mówię, nie jest niestosowne w Twojej kulturze? Nie chcę sprawić Ci przykrości. W mojej kulturze można tak powiedzieć, ale nie wiem, czy to nie jest dla Ciebie przykre – powiedz mi, jeśli tak.”

Normalne zachowanie w nienormalnej sytuacji

Często migranci przyjeżdżając do nowego kraju nie mają żadnych problemów psychologicznych. Ich reakcje są zdrowymi i naturalnymi reakcjami na przeżyte doświadczenia. Tyle, że te doświadczenia są skrajne. Skrajne doświadczenia wywołują skrajne reakcje – te reakcje są jednak jak najbardziej zdrowe. Nie stanowią zaburzenia.

To nieracjonalne, oczekiwać od osób przyjeżdżających prosto z warunków wojny, że trauma wojenna nie wpłynie na ich zachowanie czy emocje. Ludzie reagują na swoje doświadczenia, choć oczywiście nie każda osoba, która przyjeżdża z kraju ogarniętego wojną, czuje to samo i przeżywa wojnę tak samo. Jedni są w stanie samodzielnie przejść przez wojenne doświadczenia, a inni nie – ale obie postawy są jak najbardziej zdrowe.

Dla rodzin migranckich, zarówno dzieci jak dorosłych – terapeutyczną wartość ma sama możliwość opowiedzenia o swoich doświadczeniach, wtedy, gdy są na to gotowi.

W pracy z dziećmi szczególną wagę ma gotowość dziecka – trzeba być otwartym na to, co ma ono do powiedzenia wtedy, gdy chce mówić. Pracując z dzieckiem, które doświadczyło traumy, warto też zadbać o przekaz, że na zło nie ma wytłumaczenia. Nie da się racjonalnie uzasadnić cierpienia czy tragicznych wydarzeń, których dziecko było świadkiem lub ich doświadczyło. Czasem dzieci poszukują wyjaśnienia czy odpowiedzi – ale nie na wszystkie pytania jest odpowiedź.

Budowanie życzliwego kręgu

Budowanie grupy wsparcia dla dziecka, o czym była mowa wcześniej, może obejmować szerszą pracę uświadamiającą czy edukacyjną w szkolnym środowisku.

Szwedzcy eksperci podkreślają, że paradoksalnie Polska ma pod tym względem przewagę nad Szwecją – dysponuje bowiem historią bogatą w doświadczenia represji i wojny. Wielu Polaków ma osobiste, rodzinne doświadczenia związane z wojną, prześladowaniem, represjami, więzieniem czy przymusową emigracją. Te doświadczenia pozwalają na budowanie poczucia solidarności z migrantami, którzy przybywają do Polski dziś. Możemy odnaleźć uczucia migrantów w swoich przodkach i bliskich. To pomaga zbudować zrozumienie.

Przyjazna przestrzeń

Budowanie poczucia akceptacji i szacunku w szkole w Szwecji przybiera bardzo realny, widoczny kształt – szkoła pełna jest przedmiotów, gablot, wystaw dotyczących różnorodności czy różnic kulturowych, rasowych, religijnych. Wiele prac dzieci i przekazów dostępnych na korytarzach czy w salach jest wielokulturowa, wielojęzyczna.

W szwedzkiej szkole edukacja równościowa nie jest prowadzona w formie dodatkowych zajęć czy zajęć wychowawczych – to element całego przekazu edukacyjnego. Jest to stały element pracy wychowawczej obecny na wszystkich zajęciach. Koncept równości (wyobrażony przez hasło czy maskotkę szkolną), jest widoczny w wejściu, w szatni, w pracach uczniów dekorujących korytarz, wszędzie.

Standardowym, obowiązkowym elementem pracy każdej szkoły jest zresztą zapobieganie dyskryminacji czy prześladowaniu uczniów, a także nauczanie porozumiewania się bez przemocy i praca antydyskryminacyjna – mówi o tym szwedzkie prawo. Szkoła musi podejmować działania na rzecz dobrej atmosfery w szkole – gdy zaniedba te działania, rodzice mogą pozwać szkołę do sądu.

Szwedzkie doświadczenia pokazują też, że budowanie atmosfery tolerancji i życzliwości dla innych jest łatwiejsze w szkole, w której uczą się różne narodowości (a nie dwie – wtedy trudniej o przełamanie myślenia oni-my). Im bardziej zróżnicowana szkoła, tym mniej prześladowania uczniów – twierdzą Szwedzi.

Zadbać o siebie

Trzeba być przygotowanym, że praca z ludźmi, którzy doświadczyli traumatycznych przeżyć, jest bolesna. Jednocześnie, warto pamiętać, że to właśnie słuchanie jest najlepszym lekarstwem na uleczenie ran skrzywdzonej osoby.

Wielu nauczycieli w Szwecji jest sfrustrowanych. Praca w klasie, w której uczniowie pochodzą z różnych kultur i w różnym stopniu znają język, jest trudna i wymagająca – tak samo jak w Polsce. Dlatego w niektórych szkołach psycholog szkolny oprócz zwykłych obowiązków świadczy dodatkowo „pierwszą pomoc” psychologiczną dla nauczycieli (choć po pomoc terapeutyczną nauczyciele zwracają się do terapeutów poza szkołą).

Szkolny psycholog ma za zadanie pomóc nauczycielowi zrozumieć, że uczeń-migrant, który nie zachowuje się standardowo nie jest po prostu źle wychowany. Psycholog staje się trochę mediatorem kulturowym – wyjaśniając nauczycielowi zachowania ucznia. Samo zrozumienie, że migracja nie jest łatwym doświadczeniem dla dziecka, czasem nauczycielowi pomaga w opanowaniu własnych emocji i uczuć wobec ucznia.

Szkoła integracji międzykulturowej

Publikacja przygotowana przez Fundację Polskie Forum Migracyjne w ramach projektu „Szkoła integracji międzykulturowej”.

W ramach projektu przeprowadzono cykl dziewięciu dwudniowych warsztatów, w których udział wzięło łącznie 89 osób. Warsztaty poświęcone były budowaniu atmosfery sprzyjającej integracji w międzykulturowej klasie.

Uczestnicy szkoleń mieli następnie za zadanie przeprowadzenie zajęć w swoich szkołach zgodnie z poznanymi zasadami pracy. Autorzy najlepszych scenariuszy wzięli udział w wizycie studyjnej do Szwecji. W Sztokholmie poznawali działalność szwedzkich szkół na rzecz integracji cudzoziemców (szczególnie w kontekście ich przyjęcia do placówki i wdrożenia w system oświatowy).

Polskie Forum Migracyjne

Organizacja pozarządowa działająca na rzecz integracji cudzoziemców w Polsce. Wspieramy edukację cudzoziemców i edukację międzykulturową. Prowadzimy różne formy wsparcia dla cudzoziemców przez informację i dostęp do wiedzy, prowadzimy internetowy serwis informacyjny dla cudzoziemców i dostarczamy literaturę migracyjną do polskich bibliotek. Pomagamy też Polakom za granicą.

Zapraszamy na stronę www.forummigracyjne.org – w dziale „Do pobrania” publikujemy tam wiele materiałów edukacyjnych i scenariuszy zajęć dla nauczycieli pracujących w międzykulturowym środowisku.

Publikacja przygotowana w ramach projektu „Szkoła integracji międzykulturowej”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Państw Trzecich oraz budżetu państwa (edycja 2013).

Opracowanie graficzne i druk Arianpol Sp z o. o.